

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Demografie

Studijní obor: Demografie

Bc. Daniela Králová

Vliv migrace na věkovou strukturu obyvatelstva města Mladá Boleslav ve 2. polovině
19. století

Impact of migration on the age structure of the population of Mlada Boleslav in the
second half of the 19th century

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Alice Velková, Ph.D.

Praha, 2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 24.6.2017

Podpis .....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Alici Velkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky a pomoc při koncipování diplomové práce. Přesto patří největší poděkování rodině, která mi byla při studiu a zpracování diplomové práce velkou morální oporou a poskytovala zázemí a podmínky k dokončení mého studia.

Vliv migrace na věkovou strukturu obyvatelstva města Mladá Boleslav ve 2. polovině 19. století

Abstrakt

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, zda měla migrace vliv na věkovou strukturu obyvatelstva v Mladé Boleslavi ve 2. polovině 19. století. V práci jsou využita data získaná z matrik oddaných týkající se Mladé Boleslavi ve zkoumaném období. Práce je rozdělena na dvě části; v úvodních kapitolách je zařazen vývoj Mladé Boleslavi, zdroje dat a metody použité při jejich zpracování a základní teorie k dané problematice, druhá část obsahuje analytické kapitoly zaměřené na analýzu struktury podle věku a pohlaví, geografickou mobilitu, analýzu povolání a sezónnost sňatečnosti. Data byla zpracována pomocí programu Microsoft Excel, všechny mapové přílohy v této práci byly vytvořeny v geografickém softwaru ArcGIS.

Klíčová slova: Mladá Boleslav, sňatečnost, historická demografie, migrace, věková struktura

Impact of migration on the age structure of the population of Mlada Boleslav in the second half of the 19th century

Abstract

Main aim of this master thesis is to found out if the migration influenced age structure of population of Mladá Boleslav in second half of 19th century. Data of marriages used in this paper are based on register of Mladá Boleslav in set period. The thesis is divided into two parts, first consist of development of Mladá Boleslav city, data source, methods used to analyse said data and basic theories. Second part is focused on the analyzing the structure of population based on age and gender, geographical mobility, occupation and seasonality of marriage. Data have been analysed using Microsoft Excel, all maps have been created using geographical software ArcGIS.

Keywords: Mladá Boleslav, nuptiality, historical demography, migration, age structure

OBSAH

SEZNAM TABULEK.....	3
SEZNAM OBRÁZKŮ	5
1 Úvod	6
2 Teoreticko-metodická východiska práce	8
2.1 Historická demografie	8
2.1.1. Metoda excerpce	9
2.1.2. Církevní matriky	9
2.1.3. Použitá literatura	10
2.2 Sňatečnost	12
2.2.1. Manželské právo a svatební veselí.....	13
2.2.2. Okolnosti a průběh církevního sňatku	14
2.2.3. Svatební tradice a pověry.....	16
2.3 Charakteristika studované doby	16
2.3.1. Urbanizace	17
2.3.2. Revoluce v dopravě v českých zemích	18
3 Data a metodika jejich zpracování.....	20
3.1 Excerpce matričních záznamů.....	20
3.2 Výpočet demografických ukazatelů	21
4 Mladá Boleslav	23
4.1 Městské části v Mladé Boleslavi.....	27
5 Demografické charakteristiky snoubenců	29
5.1 Vývoj počtu obyvatel a sňatků	29
5.1.1. Vývoj počtu obyvatel a domů	29
5.1.2. Vývoj počtu uzavřených sňatků.....	31
5.2 Snoubenci podle věku a pohlaví	33
5.3 Snoubenci podle rodinného stavu	42

---

6 Kulturní, sociální a ekonomické charakteristiky snoubenců.....	51
6.1 Snoubenci dle náboženského vyznání.....	51
6.2 Snoubenci podle oboru povolání.....	52
6.2.1. Sociální stratifikace.....	53
6.2.2. Nejvíce zastoupená povolání	55
6.2.3. Klasifikace povolání	56
7 Geografická mobilita	65
7.1 Teritoriální původ snoubenců	67
7.2 Cizinci	78
7.2.1. Demografické charakteristiky cizinců	79
8 Sezónnost sňatečnosti	82
9 Závěr	91
SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY.....	95
PŘÍLOHY	98

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Počet obyvatel a domů v Mladé Boleslavi v letech 1869-1930, městské části.....	30
Tab. 2: Hrubá míra sňatečnosti v Mladé Boleslavi v letech 1869-1900	31
Tab. 3: Základní statistické ukazatele v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	35
Tab. 4: Průměrný věk v Mladé Boleslavi při prvním a dalším sňatku v letech 1865-1900, městské části	36
Tab. 5: Průměrný věk a věkový medián v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části.	37
Tab. 6: Průměrný věk při prvním sňatku v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části	38
Tab. 7: Sňatky podle věkového rozdílu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900.....	39
Tab. 8: Věkové rozdíly u protogamních* sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	40
Tab. 9: Věkové rozdíly u palingamních* sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900.....	41
Tab. 10: Sňatky podle věkového rozdílu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části	42
Tab. 11: Rodinný stav snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	43
Tab. 12: Věková skladba svobodných ženichů v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	43
Tab. 13: Věková skladba svobodných nevěst v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	44
Tab. 14: Věková skladba ženichů-vdovců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	45
Tab. 15: Věková skladba nevěst-vdov v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	46
Tab. 16: Náboženské vyznání snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	51
Tab. 17: Nejvíce zastoupená povolání otců ženichů v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	55
Tab. 18: Nejvíce zastoupená povolání otců nevěst v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	55
Tab. 19: Ženichové, kteří uzavřeli sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 podle profese otce.....	58
Tab. 20: Nevěsty, které uzavřely sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 podle profese otce.....	60
Tab. 21: Vzájemné porovnání kategorií profese otce ženicha /nevěsty v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (v %).....	61
Tab. 22: Snoubenci uzavírající sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (v %), podle profese otce, městské části	63
Tab. 23: Podíl místních a cizích ženichů a nevěst, jejichž svatba se konala v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900.....	68
Tab. 24: Snoubenci uzavírající sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (v %), podle typu sídla	69

Tab. 25: Průměrná vzdálenost místa narození od Mladé Boleslavi snoubenců v letech 1865-1900.....	70
Tab. 26: Původ mladoboleslavských a mimomladoboleslavských ženichů podle vzdálenosti (vzdušná čára, v km) v letech 1865-1900	70
Tab. 27: Původ mladoboleslavských a mimomladoboleslavských nevěst podle vzdálenosti (vzdušná čára, v km) v letech 1865-1900	71
Tab. 28: Sňatky podle měsíců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900.....	84
Tab. 29: Vývoj sezónních indexů sňatečnosti v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900.....	85
Tab. 30: Počet sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části.....	86
Tab. 31: Sezónní pohyb sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části.....	88

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Znázornění železničních tratí procházející Mladou Boleslaví v letech 1865-1900	19
Obr. 2: Sledované městské části v Mladé Boleslavi	28
Obr. 3: Vývoj absolutního počtu uzavřených sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	32
Obr. 4: Vývoj absol. počtu uzavřených sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části	33
Obr. 5: Věková struktura snoubenců podle pohlaví v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	35
Obr. 6: Sňatky podle věkového rozdílu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900.....	40
Obr. 7: Věková struktura svobodných nevěst a ženichů v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	47
Obr. 8: Věková struktura vdovců a vdov v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	48
Obr. 9: Porovnání věkových struktur v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části Nové a Staré město	48
Obr. 10: Porovnání věkových struktur v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části Podolec a Pták	49
Obr. 11: Snoubenci uzavírající sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (v %)	68
Obr. 12: Věková struktura snoubenců uzavírající sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	72
Obr. 13: Původ snoubenců uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (současné kraje)	73
Obr. 14: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (současné okresy).....	74
Obr. 15: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (současné okresy).....	75
Obr. 16: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (současné okresy), městská část Nové město	76
Obr. 17: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (současné okresy), městská část Nové město	77
Obr. 18: Procent. zastoupení cizinců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (dnešní země)	79
Obr. 19: Věková struktura cizinců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900	80
Obr. 20: Sezónní průběh sňatečnosti v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900.....	85
Obr. 21: Sezónní průběh sňatečnosti v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části.....	89

Kapitola 1

Úvod

Již Anglosasové a ostatní britské kmeny viděli v manželství důležitý strategický nástroj k navázání diplomatických a obchodních vazeb. S časem se tento pohled změnil s diferenciací bohatství. Rodiče už neumožnili svým dětem, aby si vzaly kohokoliv, ale chtěli, aby byl jejich protějšek přinejmenším stejně bohatý a mocný stejně jako oni sami (Coontz, 2005, s. 75). Sňatek je dodnes jedním z nejvýznamnějších aktů v životě každého člověka. Toto tvrzení platilo mnohem více v minulosti než dnes, kdy se uzavřením sňatku stával člověk definitivně uznaným za dospělého. Pro oba snoubence mohl sňatek znamenat změnu sociálního postavení (Horská, 2002, s. 219). Předepsaná podoba obřadu byla ustanovena na Tridentském koncilu (1545-1563), v Čechách se ustálila v druhé polovině 17. století. Četnost sňatků v populaci a věk při vstupu do manželství jsou ukazatele, které dříve měly významný vliv na vývoj obyvatelstva, především na úroveň plodnosti žen.

Devatenácté století změnily industrializace a urbanizace. Revoluční léta 1848/49 přinesla změny ekonomické, sociální a politické. Docházelo ke změnám v právních systémech, způsobů vlády, vnímání jednotlivců a společnosti. Proměny nastaly v průmyslu nastoupením industrializace a pásové výroby v továrnách. Ustálila se síť měst a dopravní síť, nastal rozvoj železniční, silniční a lodní dopravy. Z demografického hlediska vzrostla průměrná délka života, byl zaznamenán pokles kojenecké a dětské úmrtnosti a také poklesla porodnost. S uvědoměním si hodnot jedince se objevil fenomén plánovaného rodičovství (Lenderová et al., 2009, s. 8).

Předkládaná práce by měla rozšířit historicko-demografické poznání o vývoji obyvatelstva v českých zemích a zařadit se tak mezi řadu zpracovaných lokálních studií. Hlavními prameny pro získání dat byly farní matriky zachycující sňatky ve městě Mladá Boleslav. Zkoumané období bylo vytyčeno hlavními dvěma matrikami Mladá Boleslav 64 a 65. Mladá Boleslav byla vybrána z důvodu dobré dostupnosti, dochování a celistvosti matrik, které jsou navíc zdigitalizované, a tedy kdykoliv dostupné online na internetu. Uloženy jsou ve Státním oblastním archivu v Praze.

Na začátku práce budou rozebrány použité prameny a metodika práce. Poté se zaměříme na stručnou historii Mladé Boleslavi s důrazem na vytyčené období druhé poloviny 19. století.

V analýze dat se nejprve zaměříme na demografické charakteristiky snoubenců. Zde bude vypočítán například průměrný věk, průměrný věk při prvním sňatku apod. Dále zde budou

zachycení snoubenci pomocí věkových pyramid. V této kapitole se nachází i struktura snoubenců dle rodinného stavu, kde bude klíčovým poznatkem ukazatel podílu svobodných a ovdovělých mezi snoubenci. V další kapitole bude rozebíráno náboženství snoubenců a povolání jejich otce. Zajímavé poznatky by měla přinést kapitola mobilita snoubenců. Zde bychom měli dostat odpověď na to, zda jsou mezi pohlavím rozdíly při sňatkové migraci. Poslední kapitola se věnuje sezónnosti sňatečnosti.

Hlavním cílem práce je zjistit, zda měla migrace vliv na věkovou strukturu obyvatelstva v Mladé Boleslavi. Zobrazit geografickou migraci snoubenců a popsat jejich věkovou strukturu dle pohlaví a rodinného stavu. Dalším cílem bude zjistit, zda probíhající urbanizace a industrializace měla vliv na migraci snoubenců do Mladé Boleslavi. Posledním cílem bude porovnávání charakteristik snoubenců z městských částí v Mladé Boleslavi (Staré město, Nové město, Pták a Podolec).

Kapitola 2

Teoreticko-metodická východiska práce

Matriky jsou hlavním pramenem poznání životních příběhů našich předků. V Čechách bylo o vedení matrik rozhodnuto na pražské synodě roku 1605, na Moravě na olomoucké synodě již roku 1591. Pravidelné vedení katolických matrik se však v našich zemích datuje až od čtyřicátých až šedesátých let 17. století. Matriku tehdy tvořila vždy jen jedna kniha různého formátu, rozdělená na tři části: pro zápisy o narození, oddání a úmrtí, a to pro celou farnost. Zápisy v jednotlivých částech se prováděly chronologicky pro všechny vsi farností. Uzavření sňatku mezi mužem a ženou patřilo ke zlomovým životním rituálům člověka. Sňatek byl nutným obřadem symbolizujícím uzavření manželství, a to bylo také jediným, společností uznávaným svazkem, jenž zároveň umožňoval osamostatnění daného jedince, založení rodiny a vlastní domácnosti (Vondroušová, 2008, s. 35).

2.1 Historická demografie

Její obsahovou náplní je stejně jako u demografie, tedy studium počtu, složení, rozmístění a pohybu obyvatelstva a jejich zákonitostí. Historická demografie se zabývá retrospektivním zkoumáním populačního vývoje. Na rozdíl od obecné demografie její badatelské postupy se musí přizpůsobovat charakteru dochovaných pramenů, které zpravidla nevznikaly z potřeb demografie, ale za jiným účelem (daňová evidence, registrace církevních úkonů, jako byl křest, apod.). Typy demografických pramenů můžeme rozlišit dva. V prvním lze spatřit statistický obraz populace k určitému okamžiku, sem můžeme řadit soupisy a sčítání. Druhým typem pramenů jsou matriky, které pravidelně zaznamenávají změny, ke kterým v populaci docházelo (Maur, 1983, s. 7).

Mezi hlavní podmínky pro využití pramenů historické demografie patří dokonalá znalost obecných zásad demografické statistiky a také zvládnutí jemných metod kritiky a interpretace pramenů. Při kritice historickodemografických pramenů musíme vzít na vědomí, že tyto prameny primárně nevznikly pro pozdější demografickou analýzu, ale pro potřeby státu, vojska, církve atd. U každého pramene je vždy třeba brát v úvahu jeho účel, okolnosti, za kterých vznikl a časový odstup mezi evidovanou skutečností, vznikem pramene a osobní kvalitou jeho původce (Maur, 1983, s. 9).

2.1.1. Metoda excerpce

Tato metoda je velice náročná a při jejím použití se musí dodržovat pevné zásady. Metodu excerpce lze provést třemi způsoby. Nejjednodušší způsob je jednotlivé údaje z matriky přenášet přímo za pomoci „čárkovací metody“ do sběrných archů, a tím provádět její třídění. Tato metoda má ale řadu nevýhod, je zde značný nárok na soustředěnou pozornost. Dochází u ní velmi často k mechanickým omylům, nepročteme-li všechny zápisy, mohou nám uniknout různé poznámky, které jsou důležité při kritice pramene. Druhou metodu navrhl M. Fleury a L. Henry - přepis matriky v přehledné zkrácené formě do předem tištěných formulářů, nebo přepis jednotlivých matričních záznamů na samostatné sběrné štítky. Přepis jednotlivých zápisů na sběrné štítky patří k nejdokonalejším, ale také i k nejpracnějším metodám excerpce (Maur, 1983, s. 72).

Zkrácená excerpce spočívá v tom, že za pomoci smluvených značek a zkratk přepisujeme do předtištěných archů jednotlivé zápisy tak, jak za sebou následují v matrice. Přepis umožňuje každý zápis zakódovat a použití smluvených značek zaručuje, že četnost omylů se při dalším zpracování dá zredukovat na minimum. Rozlišujeme zkrácenou excerpce jmennou a anonymní. Anonymní excerpce slouží k zjištění několika základních ukazatelů, u dat se uvádí pouze měsíc a vynechávají se údaje o kmotrech a svědcích. Vypsaný zápis je bez jména a příjmení dané osoby, ke které patří. Naproti tomu jmenná excerpce se liší od anonymní v několika bodech. Místo měsíce uvádíme přesné datum narození, sňatku a úmrtí a také je zde kompletní zápis včetně jména a příjmení. Vypisují se zde i jména kmotrů a svědků a jejich příbuzenský vztah k evidované osobě. Při zkoumání většího souboru se doporučuje použít metodu dílčí excerpce, ta vychází z počtu pravděpodobnosti a zkoumání každého x-tého zápisu. Jmenná excerpce a excerpce na sběrné štítky může být využita buď přímo pro výpočet některých demografických ukazatelů, nebo se může stát základem pro metodu rekonstrukce rodin (Maur, 1983, s. 74).

2.1.2. Církevní matriky

Mezi velkou skupinu v pramenné základně, která otevírá široké badatelské možnosti, patří církevní administrativa. Do této základy řadíme matriky (narození, sňatků, zemřelých) a seznamy farníků (seznamy zpovědníků a soupisy duší) (Maur, 1983, s. 50).

Zpovědní seznamy vznikly pravděpodobně v 15. století ve Španělsku a soupisy duší v 16. století v Itálii. Soupisy duší se v českých zemích v 17. století objevují pouze sporadicky, jejich rozvoj přichází až v 18. století. Tyto soupisy obsahují údaje o věku a sociálním postavení všech farníků včetně dětí od narození. Zpovědní seznamy byly sestavovány každoročně o Velikonocích jako pomůcka ke kontrole vykonané zpovědi. Nejstarší dochované záznamy v českých zemích pocházejí z období před třicetiletou válkou. Zpočátku šlo o jmenné seznamy, někdy všech osob, které se dostavily ke zpovědi, jindy jen těch, kteří ji vykonali. Od roku 1672 se od tohoto postupu odešlo a začaly se uvádět pouze číselné údaje o počtu zpovídaných, které byly doplněny jmény kacířů a těch, kteří se nevyzpovídali (Maur, 1983, s. 58).

Druhým pramenem jsou matriky, nejstarší církevní pochází ze 14. - 15. století z románských zemí. Po podnětu Tridentského koncilu (1545–1563) došlo ke všeobecnému zavedení katolických matrik. Mezi nejstarší matriky na území českých zemí řadíme Jáchymov

1531, Horní Blatná 1541 a Abertamy 1544. Vedení matrik v českých zemích bylo nařízeno olomouckou synodou v roce 1591 a pražskou synodou v roce 1605. Zápis v matrice se odvíjel od farářovy libovůle až do poloviny 18. století. V matrikách do této doby můžeme nalézt český jazyk, latinský jazyk a německý jazyk, celý zápis byl psán ve větné podobě. Statistické zpracování starších matrik je ztěžováno počáteční nedbalostí zápisu a tím, že zápisy pro jednotlivé obce v rámci farnosti nejsou vedeny odděleně, přičemž hranice farnosti se často mění (Maur, 1983, s. 52).

Ke sjednocení matričního zápisu došlo v pražské diecézi v roce 1760, kdy byla zavedena jednotná latinská formule. Počátkem 70. let vyšla řada státních nařízení, kterými se zaváděl např. bezplatný zápis křtu, pevné příjmení a povinnost duchovních podávat krajským úřadům čtvrtletní souhrnné výkazy křtů, sňatků a pohřbů. Novinkou v celé monarchii byl latinský zápis do rubrik z roku 1770. Mezi povinné údaje v matrikách křestních patřil den narození a křtu, kněz, dítě, rodiče a kmotrové, náboženství, místo a číslo domu. V matrikách sňatků den sňatku, oddávající, snoubenci, svědkové, náboženství, místo a číslo domu. V matrikách zemřelých datum, pohřbívající, zaopatření, zemřelý, náboženství, hřbitov, místo, číslo domu a věk (Maur, 1983, s. 54).

Na konci 18. století prohlásil Josef II. matriky za veřejné listiny a byl předepsán nový formulář pro psaní do matrik. Latinský jazyk byl nahrazen českým jazykem anebo německým jazykem. Například zápis v matrice sňatků nyní obsahoval: datum, číslo domu; křestní jméno a příjmení ženicha; jeho náboženství a stáří, rodinný stav; totéž u nevěsty; křestní jméno, příjmení a stav svědků. Na počátku roku 1840 vyšel nový formulář, který shrnoval změny postupně zavedené po roce 1784 a dále byl vybaven podrobnou legendou. Formulář v matrice sňatků nyní obsahoval rok, měsíc a den sňatku, místo atd., oddávajícího, ženicha a nevěstu (jméno, příjmení, stav, místo atd., jméno, příjmení a stav rodičů, náboženství, věk, rodinný stav), svědky (jméno, příjmení, stav a bydliště) a poznámky (doklady o ohláškách, plnoletosti, vdovství apod.). Definitivní sjednocení zápisu na území všech českých diecézí bylo v roce 1890 (Maur, 1983, s. 55).

S povolením občanských sňatků v roce 1868 vzniká i nový druh matrik, a to civilní, které jsou ze začátku jen oddací, ale poté se rozšiřují i o rodné a úmrtí. Matriky byly určeny jen pro občany, kteří neměli žádné náboženské vyznání, nebo stát neuznával jejich církve anebo pro katolíky, kteří odmítli církevní sňatek.

Matrikám lze nejvíce vytknout nepřesnost údajů a neúplnost údajů. Vynechání zápisu mohlo být způsobeno nejrozličnějšími příčinami, jako byla nemoc faráře, válečné události nebo i zvyklost faráře zapisovat do matriky s určitým časovým odstupem. Údaje v oddacích matrikách jsou považovány za nejúplnější a nejspolehlivější. Ovšem i tyto údaje mohly být zkreslené, především údaje týkající se věku. Čím byl člověk starší, tím měl větší tendenci zaokrouhlovat svůj věk na násobky deseti nebo pěti, to souviselo s tím, že lidé svůj přesný věk, zvláště na venkově, neznali (Maur, 1983, s. 57).

2.1.3. Použitá literatura

Základním pramenem pro metodiku práce se stala publikace od Eduarda Maura s názvem *Základy historické demografie* (Maur, 1983). Tato publikace byla vydána v roce 1983, v

některých ohledech nepodává nejaktuálnější informace, zejména jí chybí propojení témat s moderními přístupy a moderní technikou v historické demografii. Do práce z ní byla především čerpána kapitola týkající se excerpce matričních záznamů. Dále je zmíněna i v metodice jednotlivých demografických ukazatelů a v teorii, jak historické demografie, tak i matrik.

Pro definici sňatečnosti a snoubenců byl využit Mnohojazyčný demografický slovník (Mnohojazyčný demografický slovník, 2005). Mezi knihy, které se zabývají průběhem sňatku a svatebními pověrami, patří Rodina našich předků od Markéry Seligové a Jana Horského (Seligová, Horský, 1997), dále se tímto zabývá i diplomová práce Svatební zvyky a pověry v městském prostředí od Kristýny Filové (Filová, 2014). V této práci naleznem spoustu těchto zvyků a pověr, problémem je, že tyto pověry, zde nejsou do detailů vysvětleny. Nemůžeme zapomenout na článek v Historické demografii ročník 24 od Josefa Grulichy Slavnostní okamžiky – svatební a křestní obřad v období raného novověku, díky obsáhlosti byl tento článek nejdůležitější pro kapitolu sňatečnost (Grulich, 2000).

K porovnání celkového vývoje sňatečnosti v českých zemích a v Mladé Boleslavi posloužily následující publikace. Vývoj sňatečnosti a plodnosti obyvatelstva českých zemí v 19. století od Alexandry Šikulové (Šikulová, 2010), dále článek z Historické demografie ročník 12 od Ludmily Fialové Vývoj sňatečnosti a plodnosti obyvatelstva českých zemí v 19. století (Fialová, 1987). Celistvý pohled na problematiku poskytla kniha od Vladimíra Srba 1000 let obyvatelstva v českých zemích (Srb, 2004). Kniha Dějiny obyvatelstva českých zemí je jedna z nejucelenějších publikací popisující vývoj obyvatelstva na našem území od příchodu prvních obyvatel až po současnost (Dějiny obyvatelstva českých zemí, 1996). Poslední publikací popisující vývoj obyvatelstva je Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914 od Ludmily Kárníkové (Kárníková, 1965).

Pro popis studované doby byla nejvíce nápomocná kniha od kolektivů autorů Říha et al., Přehled československých dějin. (Říha et al., 1960) A také kniha, které se nezabývala historickými popisy, ale dávala přednost popisům života lidí v této době Z dějin české každodennosti: Život v 19. století od autorů Lenderová, Jiránek a Macková (Lenderová, Jiránek, Macková, 2009).

Důležitou součástí této práce jsou i poznatky o Mladé Boleslavi. Hlavní publikací zabývající se historií města je Mladá Boleslav z edice (Zmizelé Čechy) od Sylvy Městecké, která obsahuje rozsáhlý popis dějin města a do této práce z ní bylo čerpáno nejvíce (Městecká, 2011). Doplnění pro popsání hlavních etap historie Mladé Boleslavi, zejména v 19. století byla publikace Města a městečka, kde kromě historie města nalezneme i mapy a popis nejvýznamnějších památek v Mladé Boleslavi (Kuča, 2000). Bohužel v těchto publikacích nalezneme pouze sporadicky informace i o městských částech v Mladé Boleslavi. Tento popis poskytly až publikace z okresního archivu v Mladé Boleslavi. Jsou to Paměti města Mladé Boleslavě (Bareš, 2013), Adresář města Mladé Boleslavě (Baloun, 1933) a Adresář politického okresu Mladoboleslavského (Kudrnáč, 1901), kde lze najít nejen popis městských částí, ale i jmenný seznam obyvatel v daných domech a také řemesla, která lidé vykonávali.

Studium geografické mobility vycházelo z článku Holubové Michaely Geografická a sociální mobilita snoubenců farnosti Dobruška od konce 18. století do druhé poloviny 19. Století (Holubová, 2004) . Pro zpracování profese otců snoubenců byl základem článek od

Pokludové Aleny Mezigenerační sociální mobilita vzdělaných občanů na přelomu 19. a 20. století v Opavě na základě církevních matrik sňatků (Pokludová, 2002).

Články z historické demografie se staly klíčové pro popis sezónního průběhu sňatečnosti. Mezi nejvýznamnější patřil článek z Historické demografie ročník 26 Sezónní průběh sňatečnosti v Čechách během 17. a 18. století od Václava Hofmana (Hofman, 2002). Další článek je z Historické demografie č. 11 Vývoj sňatečnosti v lokalitě Novosedly nad Nežárkou v letech 1686-1910 (Štěrbová, 1987). Ucelené poznatky přinesl článek z Demografie, číslo 37 Sezónnost demografických událostí v českých zemích v 17. až 20. Století (Fialová, 1995).

Práce o vlivu migrace na věkovou strukturu obyvatelstva nalezneme pouze sporadicky. Spíše nalezneme samostatné studium sňatečnosti například v diplomové práci Ivany Kremláčkové Vývoj sňatečnosti na Chýnovsku v první polovině 19. století (Kremláčková, 2000). Nebo popsany demografický vývoj farností jako je například diplomová práce Alexandry Šikulové Demografický vývoj farnosti Libčany v „dlouhém“ 19. Století (Šikulová, 2010) či Vývoj obyvatelstva na panství Škvorec na přelomu 18. a 19. století od Barbory Kuprové (Kuprová, 2013). Také samotná lokalita Mladá Boleslav nebyla dosud zpracovaná, nejbližší lokalitu popisuje Holubová Michaela ve své diplomové práci Sňatečnost obyvatelstva ve farnosti Dobruška do roku 1869. (Holubová, 2003)

2.2 Sňatečnost

Manželství bylo srdcem všech demografických systémů. V celé Evropě představovalo manželství jakési oprávnění k rozmnožování. Minimální sňatkový věk byl definován na 16 let. Sňatečnost ovlivňuje úmrtnost, která přináší vdovství a ukončuje manželství a dále sňatečnost vdov, která tyto účinky zmírňuje. Změny ve sňatkovém chování mohou mít citelný dopad na plodnost a demografický růst. Například rozdíl dvou let v průměrném věku při vstupu do prvního manželství mohl znamenat o jednoho potomka více či méně, a tudíž rychlejší či pomalejší střídání generací se značnými důsledky pro míru přirozeného populačního růstu (Bacci, 1998, s. 123).

Územních a sociálních rozdílů v 19. století si všiml John Hajnal. Vytyčil linii táhnoucí se od Petrohradu po Terst. Západně od této linie převažoval model nízké sňatečnosti s vyšším průměrným věkem novomanželů (většinou více než 24 let u žen a 26 let u mužů) i vyšší mírou těch, kdo nikdy neuzavřeli sňatek. Východně od této linie převažoval model vysoké sňatečnosti s nízkým průměrným věkem při vstupu do prvního manželství, který byl nižší než 22 let u žen a 24 let u mužů (Bacci, 1998, s. 126).

Studium sňatečnosti se zabývá četností vzniku manželství mezi osobami opačného pohlaví, které vznikají na základě zákona nebo zvykových tradic, a charakteristikami těchto osob do těchto svazků vstupujících nebo z nich vystupujících. Svatba je provázena zvláštní ceremonií, která je předepsaná zákonem nebo vychází z přijatých zvyklostí. Manžely se nazývají manžel a manželka, kteří společně tvoří manželský pár (Mnohojazyčný demografický slovník, 2005, s. 77).

Manželské obyčejové právo se významně liší v různých společnostech. Pokud může mít osoba pouze jednoho manžela, označuje se taková společnost jako monogamní, pokud může být současně sezdán s více osobami jako polygamní. V rámci polygamní společnosti je možno rozlišit společenství polyandrické, kde žena může mít více manželů, a polygynní, kde muž může mít více manželek (Mnohojazyčný demografický slovník, 2005, s. 77). V mnoha zemích je stanoven zákonem minimální sňatkový věk. V jednotlivých zemích a čase se liší a může být rozdílný pro každé pohlaví. Sňatky mezi příbuznými jsou zpravidla zakázány. Osoba, které je zakázáno uzavřít s jinou osobou z těchto důvodů sňatek, se s ní nachází i v určitém právně stanoveném stupni pokrevnosti (Mnohojazyčný demografický slovník, 2005, s. 78).

V některých zemích je povinností určitou dobu před uzavřením sňatku zveřejnění ohlášek. Tím se dává veřejnosti na vědomí úmysl uzavřít sňatek a zároveň zainteresovaným osobám možnost, aby proti němu vznesly námitky. V mnoha zemích musí být před formálním uzavřením sňatku získáno povolení k sňatku. Oddací list je oficiální listina, která se po uzavření sňatku vydává novomanželům.

K ukončení manželského života, který může trvat různě dlouho, znamená konec svazku, tzn. přerušování vzájemných právních vztahů. Zánik manželství může být důsledkem úmrtí jednoho z manželů; manžel, který přežil, se pak nazývá podle pohlaví vdovcem nebo vdovou. Ovdovělé osoby žijí poté ve stavu vdovství. Další způsob, jakým ukončit manželství je rozvod. Rozvod se uskutečňuje zpravidla na základě soudního rozhodnutí o rozvodu. Osoby, jejichž manželství bylo ukončeno rozvodem, se označují jako rozvedené osoby, jsou to rozvedení muži, resp. rozvedené ženy (Mnohojazyčný demografický slovník, 2005, s. 79).

2.2.1. Manželské právo a svatební veselí

Historická demografie se studiem matričních zápisů věnovala více než okolnostem jejich vzniku. Mnohem častěji než v poddanském prostředí byly svatby připomínány v souvislosti s osudy významných představitelů české šlechty. Sňatek byl rovněž v tradiční společnosti vyjádřením sociální rovnocennosti a sounáležitosti rodin snoubeneckého páru. A dokládá dále, že tato rovnocennost nespočívala v rovnosti majetku, nýbrž v rovnosti cti, specifické stavovské úcty, která byla ve společnosti lidem určitého postavení vykazována a která zároveň toto postavení zakládala (Horský et al., 1997, s. 73).

Ovšem někdy i předem neplánovaný průběh svatebních oslav byl omezen pouze na konání rodinné slavnosti. Ve vyšších společenských vrstvách je největší pozornost upoutána na kmotrovský dar, průběh zasnub nebo obsah svatební smlouvy než samostatný obřad (Grulich, 2000, s. 50).

Studiem průběhu svatebního obřadu se zabývali genealogové. Problém při studiu je výpovědní hodnota pramenné základny, v níž lze najít datum sňatku, informace o svatečcích a kmotrech. V historické demografii jsou církevní svátosti studované především z hlediska četnosti. Kromě matričních zápisů lze popis svatebního obřadu nalézt v narativních pramenech, písemnostech osobní povahy a životních osudech konkrétních jedinců. Svatba byla významným mezníkem v životě lidí. Sňatkem se muž a žena stali plnoprávními občany společnosti. Příčinou, proč není průběh obřadu tolik zmiňovaný v soudobých pramenech, je fakt, že způsob přijetí církevní svátosti byl pevně stanoven, tedy každý obřad vypadal stejně.

Jedinou odlišností mohla být osobnost kněze, který mohl svým projevem obřad ozvláštnit. Předepsaná podoba obřadu byla ustanovena na Tridentském koncilu (1545-1563), v Čechách se ustálila v druhé polovině 17. století (Grulich, 2000, s. 52).

Okolnosti vzniku manželského svazku byly ustanoveny 11. listopadu 1563. Mezi hlavní body patřilo uzavření sňatku pouze v přítomnosti kněze, který měl znát snoubence i jejich rodiče a také přítomnost minimálně dvou svědků. Za jiných okolností (bez kněze, cizí kněz, pouze svědci) měl být označován sňatek za neplatný. Když chtěli snoubenci vstoupit do manželství bez svolení rodičů, kněz směl snoubence oddat, zvláště když jejich nesouhlas souvisel s lakomstvím nebo s jinými sobeckými zájmy. Ovšem sňatek, který nebyl povolen rodiči, byl považován za zdroj velkého zla a nenávisti, což mohlo vyústit až k zanevření potomka. Mezi sňatky, které církev nepodporovala, patřilo uzavírání zasnub mezi dětmi ze šlechtického prostředí. Důvodem bylo omezení se svobodně rozhodnout ve volbě životního partnera. Dalším případem byl zásah vrchnosti, kdy mezi poddanými z různých vrchností bylo potřeba získat sňatkové povolení. I po zrušení nevolnictví v roce 1781, které mj. rušilo povinnost snoubenců předkládat povolení vrchnosti, jej faráři často vyžadovali až do zrušení poddanství v roce 1848. Při uzavírání sňatků hrálo roli i náboženské vyznání snoubenců. Po vydání tolerančního patentu v roce 1781 bylo možné, aby si nekatolík vzal katolíka (Grulich, 2000, s. 68).

V roce 1811 by vyhlášen Všeobecný občanský zákoník, který se zabýval i právem manželským. Tímto zákonem získali všichni právo uzavírat sňatek, bez ohledu na stavovskou příslušnost, národnost a vyznání. Pokud byl snoubenec/snoubenka mladší 24 let, byl vyžadován při sňatku souhlas zákonných zástupců. V roce 1849 byla vydána nová směrnice, která souvisela se zrušením poddanství. Tímto nařízením se rušily ohlašovací a výhostní listiny. V roce 1868 bylo povoleno uzavírat kromě církevních sňatků také sňatky občanské. Ty byly určeny především pro občany, kteří neměli žádné náboženské vyznání nebo stát neuznával jejich církev anebo pro katolíky, kteří odmítli církevní sňatek (Šikulová, 2010, s. 123).

2.2.2. Okolnosti a průběh církevního sňatku

Manželství bylo možné uzavřít pouze ve farním kostele. Hlavní podmínkou pro uzavření manželství bylo pouze kladné vyjádření snoubenců. Ti alespoň tři dny před svatbou museli ke zpovědi, aby při svátosti manželské mohli přistoupit k přijímání. Následovala návštěva kostela, kde se po tři neděle nebo svátky musely konat ohlášky daného sňatku. Konaly se ve farnostech ženicha i nevěsty, pokud spadají každý pod jinou farnost. Stejně tak je tomu i s osobami různého vyznání. Důvodem bylo zjištění, zda si některý občan není vědom překážek k uzavření sňatku. Když se nikdo neozval, mohl se sňatek uskutečnit. V opačném případě byly zveřejněny tyto překážky. Farář měl za úkol zkontrolovat, zda snoubenci vstupují do manželství zcela dobrovolně a také zda mezi nimi není nějaká vážná překážka k uzavření sňatku. Překážkou bylo například příbuzenství mezi snoubenci. Jestliže se snoubenci k nějaké překážce nepřiznali a vstoupili do manželství, byli označováni jako hříšníci a sňatek mohl být zrušen. Manželský svazek nesměl stvrzovat ani cizí začínající kněz, který by se chtěl procvičit v udělování svátostí a nebyl by obeznámen s místním farním společenstvím. Poté, co byl jeden z

manželů dlouhodobě nezvěstný, musel být prohlášen za zemřelého, aby mohl být uzavřen nový sňatek (Grulich, 2000, s. 72).

Samostatný obřad začínal již na prahu kostela, kde byli snoubenci přivítáni knězem. Snoubenci vstupovali do kostela v doprovodu rodičů. Obřad se konal během slavnostní mše v přítomnosti kněze a dvou nebo tří svědků. Při stvrzení manželského svazku si snoubenci vzájemně podali ruce a před svědky pronesli slova: „Přijímám tě za svou ženu (muže).“ Pak kněz přiložil na spojené ruce štólu a následně manželský svazek požehnal se slovy: „Já vás spojuji v manželství ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého.“ Následovala výměna prstýnků a závěrečné požehnání kněze. Ideální doba pro uzavření sňatku byla ranní mše sloužená za novomanžele, optimální den byla neděle. Po církevním obřadu se oběd konal v domě nevěsty, poté následoval přesun do hospody, kde probíhalo svatební veselí. Dle usnesení Tridentského koncilu byl potvrzen zákaz svatebních obřadů, které by se měly konat v období mezi první nedělí adventní a Narozením Páně, obdobně jako i mezi Popeleční středou a Velikonocemi. Tato období byla stanovena k rozjímání o duchovní činnosti (Grulich, 2000, s. 78).

Od roku 1868 bylo možné kromě církevních sňatků uzavírat také sňatky občanské. Což bylo ústupkem hlavně příslušníkům rozdílných vyznání, posléze rostoucímu počtu osob bez vyznání. Celkově ale katolické sňatky jednoznačně převládaly (Lenderová et al., 2005, s. 54).

Mezi symboly svatby patřil prsten. Původně jej dostávala jen žena, podle některých badatelů má tento zvyk původ již v neolitu. Prsten zde symbolicky představoval poslední článek řetězu, kterým muž připoutával k svému lůžku ženu, kterou unesl z jiného kmene. Význam prstenu byl tedy symbolický a magický. V době, kdy církevní stvrzení sňatku nebylo všeobecným imperativem, stvrzoval během svatební hostiny manželský svazek. Prsten se nosil v raném novověku na prsteníčku levé ruky. Dlouhou dobu se věřilo, že čtvrtý prst je spojen se srdcem tenkou žilkou, jak to uvedl Isidor ze Sevilly ve své encyklopedii. Ten také poprvé dává tomuto prstu název prsteníček. Levá ruka byla vybrána z důvodů více praktických, protože se méně používá při práci a také prsten na pravé ruce by mohl být u muže zaměněn s biskupským prstenem (Lenderová et al., 2005, s. 54).

Dalším symbolem bylo svatební oblečení. Bílé svatební šaty se objevují ve větší míře od 18. století, bílá byla považována za barvu nevinnosti a panenství. K další barvě, která se v devatenáctém století hojně vyskytovala, byla modrá. V případě bílých šatů byl nezbytností myrtový či pomerančovníkový věneček na hlavě a z něj splývající závoj. V případě svatby civilní klobouček s malým závojem. Rukavice byly nutné v obou případech. Pánská móda nebyla zdaleka tak rozmanitá a proměnlivá jako oblečení pro dámy. Na počátku sledovaného období měli pánové v Čechách dvě varianty slavnostního obleku-frac a vlasteneckou čamaru. Alternativu svatebního oblečení pro muže představovala slavnostní uniforma-vojenská, hasičská, uniforma státního úředníka. Oblečení družiček nesmělo zastínit oblečení nevěsty. Družičkám náležely barvy pastelové a černé (Lenderová et al., 2005, s. 55).

Závoj má svůj původ ve starém Římě-původně byl jen jeden a ženich i nevěsta se pod něj při obřadu ukryli. V 19. století měl být krajkový nebo tylový. Pro starší nevěsty, případně vdovy, byl závoj nahrazen kratším krajkovým závojem nebo šálem. Bohatost vlečky odrážela ekonomické možnosti nositelky či spíše její rodiny. Závoj byl určen jen pro svatební den, pak spočinul na dně skříně nebo zásuvky jako vzpomínka na svatební den. K nevěstě

neodmyslitelně patřila kytice. Do dvacátého století měla tato kytice podobu výhradně bílou s myrtovými větvičkami (Lenderová et al., 2005, s. 55).

2.2.3. Svatební tradice a pověry

Některé pověry byly v minulých dobách úzce spojeny s vykonáváním obyčejů. V rámci svatebního obřadu, jako významného rituálu v životě člověka, byly a stále jsou běžně prováděny pověrečné praktiky většinou pozitivního charakteru k zajištění blahobytu rodiny a k ochraně nevěsty. Mezi nejznámější pověry, které se dochovaly i do dnešní doby, patří „ženich by neměl vidět šaty nevěsty dříve než před obřadem“, pověra říká, že kdo spatří svůj protějšek ve svatební den jako první, bude mít v manželství navrch. K dalším patří „nevěsta by měla mít ve svatební den něco nového, něco vypůjčeného, jednu věc starou, něco darovaného a něco modrého“. Nová věc symbolizuje pro nevěstu novou začínající etapu jejího života. Stará věc zase měla přinášet štěstí. K dalším patří „ženich má mít při obřadu u sebe aspoň korunu, aby měl vždy dost peněz“. Další pověra se týká hlavně pověrčivosti s čísly „v kytici nemá být sudý počet květů“ (Filová, 2014, s. 15).

Tradovalo se, že by nevěsta měla celou cestu svatebního průvodu plakat, bédovat, až málem omdlévat, protože se věřilo, že „veselá nevěsta, zarmoucená žena“. I když nevěstám bývalo do zpěvu a k oltáři přicházely s láskou a dobrovolně, nutívaly se do pláče, aby se po svatbě mohly smát (Sluková, 2001, s. 20).

Při odchodu od oltáře by měla být na novomanžele hozená zrnka rýže. Ta symbolizují blahobyt a štěstí v budoucím životě. Pojídání polévky z jednoho talíře, které také symbolizuje schopnost spolupráce, ale také podstatnější symboliku, kterou je schopnost brát si a dávat z jednoho společného krajíce. Kromě pojídání polévky z jednoho talíře patří ke slavnostní hostině hned několik zvyků. Před vstupem na hostinu by mělo dojít k rozbití talíře a zametání střepů novomanželi. Tato tradice prokáže jejich schopnost spolupracovat a zároveň střepty z rozbitého talíře mají přinést novomanželům štěstí (Filová, 2014, s. 15).

Mezi svobodnými dívkami byly nejoblíbenější následující pověry: „dívka, která chytí svatební kytici hozenou nevěstou, se do roka vdá“. To také platí o svatebním dortu – pokud si svobodná dívka dá kousek dortu na noc pod polštář, uvidí ve snu svého budoucího manžela.

Ženich přenáší nevěstu přes práh jejich nového společného domova proto, aby přelstil zlé duchy, kteří číhají nad prahem. Podle staré pověry by nevěsta neměla péct svatební koláčky, aby neměla uplakané děti a nouzi v manželství, nesmí péct ani jinak pomáhat s pečením svatebních koláčů, dortu a cukroví. Krabičku koláčů poté dostanou příbuzní, přátelé a sousedé – jsou zároveň pozvánkou na svatební hostinu (Sluková, 2001, s. 21).

2.3 Charakteristika studované doby

Devatenácté století začíná událostmi již na konci století osmnáctého, důvodem jsou josefínské reformy, které znamenaly první krok k moderním časům. Devatenácté století změnilo industrializace a urbanizace. Industrializace a urbanizace probíhaly v českých zemích zvolna. Na jejich tempo růstu měli nepříznivý dopad zejména sociálně-političtí činitelé. Nejzávažnější z

nich byl nesoulad mezi nepochybným růstem ekonomického potenciálu a významu českých zemí a jejich sporným politickým postavením. Města v českých zemích nebyla nositelem industrializace, řada továren či průmyslových závodů vznikala na venkově. Lidé za prací docházeli z venkovských zázemí. Tyto jevy také zasáhly do soukromého života občanů, oddělily sféru veřejnou a sféru privátní. Postupně se rozpadla široká rodina schopná zabezpečit členy, kteří se ocitli v nesnázích.

V prostředí středních vrstev se muž stal bytostí sféry veřejné, zatímco žena sféry privátní. Žena měla za úkol roli hospodyně, matky a manželky. Měla ji charakterizovat slova jako milující, obětavá a laskavá. V druhé polovině 20. století bylo založeno ženské emancipační hnutí s požadavky na ženské vzdělání a možnosti práce (Lenderová, 2009, s. 14).

Revoluční léta 1848/49 přinesla změny ekonomické, sociální a politické. Docházelo ke změnám v právních systémech, způsobu vlády, vnímání jednotlivců a společnosti. Proměny nastaly v průmyslu nastoupením industrializace a pásové výroby v továrnách. Začal růst mezinárodní obchod. Ustálila se síť měst a dopravní síť, nastal rozvoj železniční, silniční a lodní dopravy. Byla to doba i významných technických vynálezů, k nejužitečnějším lze zařadit používání parní lokomotivy, především k těžbě uhlí a nerostů. K nejvýznamnějším objevům patřila elektřina, jejíž využití bylo pestré od průmyslu, dopravy až k samotným domácnostem. Z demografického hlediska vzrostla průměrná délka života. Byl zaznamenán pokles kojenecké a dětské úmrtnosti a také poklesla porodnost. S uvědoměním si hodnot jedince se objevil fenomén plánovaného rodičovství a zvýšil se průměrný věk mužů a žen. Kapitalistická společnost neviděla ideál ve statečném muži, kterému je čest nadevše, ale hledá muže schopného, jehož autorita se opírá o moc, materiální či morální, muže a občana, který se už tolik nestará o sebe, ale o ekonomii a politiku. Od roku 1900 se také mění chování lidí v otázce migrace, lidé migrovali čím dál více nejen za prací. Migrace lidem mohla usnadnit změnu sociálního statusu, k jeho vzestupu, či sestupu (Lenderová, 2009, s. 8).

2.3.1. Urbanizace

Lze ji rozdělit na 4 části (klasická urbanizace, suburbanizace, deurbanizace a reurbanizace), první tzv. klasická urbanizace – je spojena s větší koncentrací pracovních příležitostí a obyvatel v samotných městech, okolí města zůstává stále venkovské jak v hmotném, tak i funkčním slova smyslu. Urbanizaci doprovázela industrializace (Musil, 2002, s. 16).

Industrializace a průmyslová revoluce začaly vznikat v průmyslu textilním. Tento průmysl potřeboval stále více strojů, k jejich výrobě bylo zapotřebí železo a ocel a moderní metalurgie a těžba rud. Pohon textilních strojů byl nejdříve spjat s vodou, ale objevem parního stroje přišla mnohem účinnější forma pohonu, ten ovšem pro svůj výkon potřeboval znovu těžbu rud, především uhlí. Toto všechno vedlo k rozvoji železnic. Železnice nahradily lodní dopravu po kanálech, velkou výhodou byla hospodárnost železnice při dopravě na velké vzdálenosti. Čím více továren se soustřeďovalo na jednom místě, tím lépe se daly obsluhovat železnicí. Začaly vznikat nové městské průmyslové čtvrti plné továren, skladišť, železničních vleček a dalších průmyslových objektů. Se stavbou železnic a otvíráním uhelných dolů nastává v polovině 19. století nová situace; továrny se už nestavějí jen tam, kde je dostatek v oboru zkušených pracovních sil, ale naopak lidé putují za pracovní příležitostí (Musil, 2002, s. 28).

Urbanizace se projevuje nejenom rostoucí koncentrací obyvatelstva v městských sídlech, ale má i další dopady, jako jsou zvětšování nerovnoměrnosti v územním rozložení obyvatelstva, zvětšuje se počet sídel, jejichž základnou není zemědělství, zvětšuje se průměrná velikost městských sídel, zvětšuje se velikost největšího městského sídla, zvětšuje se rozpětí mezi největšími a nejmenšími sídly, zvyšuje se rozsah sociálně-geografických regionů, které vytvářejí v sociálním slova smyslu funkční jednotku, vzniká výraznější koncentrace nodálních regionů. Podle šetření Antonína Boháče byla nejintenzivnější urbanizace v letech 1869-1930, především v Čechách, kde se počet obyvatel ve městech zdvojnásobil, zatímco na venkově narostl pouze o desetinu (Musil, 2002, s. 16).

2.3.2. Revoluce v dopravě v českých zemích

Od počátku existence železničních projektů a železnic v Rakousku stál absolutistický stát před otázkou, zda má provoz a stavbu železnice nechat v iniciativě soukromníků, nebo nechat privátní projekty s dozorem nad jejich stavbou a provozem anebo zda má být stát rovnou přímým tvůrcem a provozovatelem. Rozhodnutí přišlo s prvním železničním koncesním zákonem z 18. června 1838, ve kterém si stát vyhradil právo na udílení koncesí a dozor nad stavbami a provozem soukromých železnic (Hlavačka, 1990, s. 47).

V prosinci roku 1841 byl vydán císařský patent, kde byly vytyčeny hlavní zásady a směry budoucí železniční výstavby:

- Železnice měla propojit všechny provincie s hlavním městem říše, a tak působit na integraci teritoriálně rozsáhlého mnohonárodnostního státu.
- Propojení severoitalských a baltických přístavů s přístavy Jaderského a Černého moře mělo učinit z Vídně „komerční hlavní město“ střední Evropy.
- Státní železnice měly nejdříve spojit Vídeň s Prahou a se Saskem, se Štýrským Hradcem a Terstem, s Lincem a Bavorskem a s uherskými zeměmi.
- Při vytyčování státních drah měl být brán také ohled na zájmy obchodní a průmyslové buržoazie a pozemkové aristokracie a na zájmy již existujících soukromých drah (Hlavačka, 1990, s. 50).

V první etapě výstavby státních drah postavil stát na vlastní náklady na 1800 km. Od poloviny 19. století výstavba železniční sítě v habsburské monarchii prodělala dynamický, ale rozporuplný vývoj.

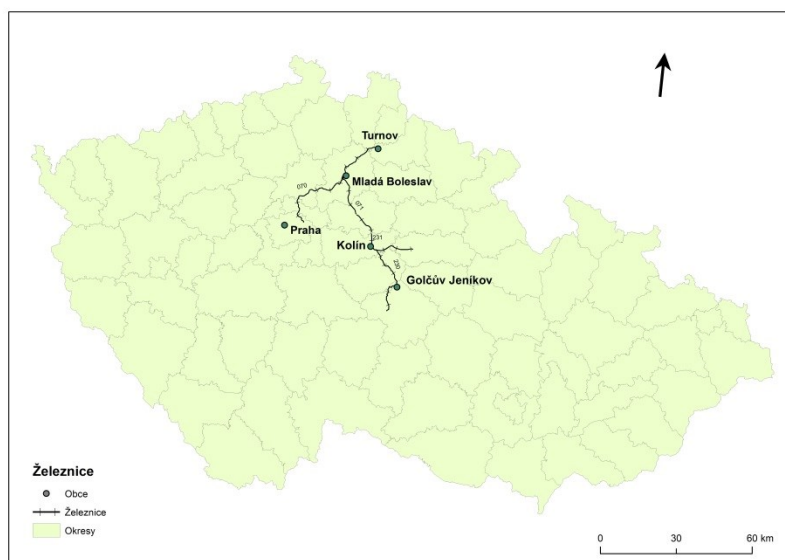
60. léta se postupně začala vymykat z rukou státu, docházelo k neúměrně vzrůstajícím tarifům a i ke sporům mezi jednotlivými finančními a železničními uskupeními. Konec 60. let je spojen s příznaky finanční krize a veškeré snahy se začaly soustřeďovat na dokončení již rozestavěných tratí.

V letech 1860–1862 se výstavba nových tratí zastavuje. Hospodářská krize a následující deprese ukázaly, že jedině železniční podniky, které přímo vyrůstaly z reálných ekonomických potřeb jednotlivých regionů a byly financovány příslušným krajem, byly dokončeny s menšími

ztrátami a v původně plánovaných termínech. Šlo o tratě označované jako úhelné Kladno - Kralupy, Ústí - Teplice, Pardubice - Liberec a Turnov – Kralupy (Hlavačka, 1990, s. 72).

Železniční trať Turnov – Kralupy, která měla železniční stanici nedaleko Mladé Boleslavi, byla zahájena v roce 1865 s délkou 88 km. Patřila mezi tzv. úhelné dráhy, což byly železnice určeny hlavně pro přepravu uhlí, popřípadě hutnických výrobků. Základem přepravy se stalo kladenské kamenné uhlí a železo z Vojtěšské huti. Dostupnost uhlí vytlačilo v průmyslových centrech dřevo a stalo se novým energetickým zdrojem velkovýroby. Trať byla v pozdějších letech protáhnuta až do Prahy a nese označení 070 (Hlavačka, 1990, s. 77).

Obr. 1: Znárodnění železničních tratí procházející Mladou Boleslaví v letech 1865-1900

Zdroj: ArcGis, vlastní zpracování

Další železniční trať, která byla vybudována se zastávkou v Mladé Boleslavi, je trať, která byla otevřena v roce 1870 se směrem Golčův Jeníkov – Kolín – Mladá Boleslav s celkovou délkou 86 km. Pro dopravu cukrové řepy byla v 80. letech zbudována trať Dobruška - Dětenice a Bakov nad Jizerou - Kopidlno.

Silniční doprava probíhala až do přelomu 18. a 19. století po nekvalitních silnicích a polních cestách. Po roce 1820 vznikla státní silnice na panství Arnošta z Valdštejna směrem z Mnichova Hradiště přes Mladou Boleslav do Liberce. Později byly opraveny i další dálkové komunikace. Zatímco místní silnice spojující jednotlivé obce si musely počkat na svoji opravu až do 20. století. V polovině 19. století převzaly osobní dopravu dostavníky a omnibusy, které jezdily pravidelné tresty dle jízdních řádů (Hlavačka, 1990, s. 80).

Kapitola 3

Data a metodika jejich zpracování

3.1 Excerpce matričních záznamů

Zápisy z matrik oddaných byly vypisovány pomocí metody jmenné excerptce. Hlavní nevýhodou této metody je její časová náročnost, která se ale nahradí hned několika výhodami. Především se díky této metodě dá analyzovat větší počet ukazatelů než při sběru dat pomocí anonymní excerptce. Mezi další výhodou patří jednodušší objevení duplicitních záznamů v databázi. Jako velká výhoda se ukázala digitalizace matrik, kdy stačilo pouze připojení k internetu a po najetí příslušné matriky na stránce www.ebadatelna.soapraha.cz se v ní dalo listovat.

Příslušné záznamy byly přepsány do programu MS Office Excel. Tento program potom také sloužil k dalšímu třídění a zpracování dat. Matriční zápis se pro dané matriky lišil. Katolické matriky obsahovaly následující zápis: rok, měsíc a den manželského spojení, číslo popisné domu, jméno ženicha, místo narození ženicha, údaje o rodičích ženicha, náboženství ženicha, rodinný stav ženicha, jméno nevěsty, místo narození nevěsty, údaje o rodičích nevěsty, náboženství nevěsty, věk nevěsty, rodinný stav nevěsty, údaje o svědcích, datum ohlášek, jméno oddávajícího a povolení k sňatku.

V evangelických matrikách najdeme trochu odlišný zápis, v první kolonce se nacházel měsíc, den a rok sňatku, datum ohlášek, následovalo jméno a číslo domu, jméno faráře, záznamy o nevěstě a ženichovi pod sebou, které obsahovaly jméno a příjmení ženicha, místo narození, povolání a místo narození rodičů, dále náboženství ženicha a náboženství nevěsty, věk ženicha, věk nevěsty, rodinný stav ženicha, rodinný stav nevěsty, údaje o svědcích a poznámky.

Odlišný zápis nalezneme také u matriky z okresního úřadu, ten začíná pořadovým číslem, rokem, měsícem a dnem, kdy se manželství stalo, jméno a příjmení, rodiště, zaměstnání, bydliště, náboženství, stáří, rodinný stav, jméno, příjmení a zaměstnání rodičů, jméno a příjmení svědků, jméno oddávajícího, listiny, jimiž překážky vzešlé byly zdviženy, a připomenutí. Záznam v této matrice se psal do příslušných kolonek. Nejdříve je záznam o ženichovi a pod ním je záznam o nevěstě. Z matrik byly přepsány všechny záznamy kromě údajů o svědcích, data ohlášek, jména oddávajícího a povolení k sňatku. Také počty záznamů na stránku jsou v daných matrikách odlišné. Zatímco v katolických matrikách nalezneme 4 záznamy sňatků na

jedné stránce, u evangelických matrik a u okresního úřadu nalezneme většinou 2 záznamy sňatků na jedné stránce.

Celkem bylo vypsáno 2 607 sňatků. Kromě matriky Mladá Boleslav 02 okresní úřad, která byla psaná v německém jazyce, byly všechny ostatní matriky psány v českém jazyce. Z matriky Mladá Boleslav 29, oddaní 1846-1865, bylo vypsáno 21 záznamů, z matriky Mladá Boleslav 64, oddaní 1865-1885, bylo vypsáno 1 288 záznamů, z matriky Mladá Boleslav 65, oddaní 1885-1901, bylo vypsáno 1 260 záznamů, z matriky Kovanec 04, oddaní 1850-1870, byly vypsány 4 záznamy, z matriky Kovanec 08, oddaní 1871-1914, bylo vypsáno 8 záznamů, z matriky Mělnické Vtelno 09, oddaní 1867-1912, bylo vypsáno 13 záznamů, z matriky Mladá Boleslav 02, oddaní 1871-1920, bylo vypsáno 13 záznamů. Důvodem nízkého počtu záznamů z evangelických matrik je ten, že v dané matrice se nevyskytovaly sňatky pouze v Mladé Boleslavi, ale i z okolních obcí. Příkladem je například matrika Kovanec 04, která obsahuje lokality Benátky nad Jizerou, Bezno, Boreč, Bukovno, Dolní Cetno, Doubravice, Kovanec, Krásná Ves, Mladou Boleslav, Niměřice, Skalsko, Sovínky, Spikly, Velké Všelisy a Vinec. Všechny použité matriky jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Praze. Kritérium pro rozdělení obcí na venkov a město je hranice 2000 obyvatel.

3.2 Výpočet demografických ukazatelů

Pro výpočet demografických ukazatelů je důležité si uvědomit, jak s daty pracovat. Většinou se v takto velkém datovém souboru dá pracovat pomocí filtrů a kontingenčních tabulek. Mezi první ukazatele patří výpočet průměrného věku, ten počítáme jako vážený průměr z tabulky rozdělení populace či nositelů demografické události podle jednotek věku nebo věkových skupin, jako váhy zde vystupují právě tyto četnosti v jednotlivých věkových skupinách. Tento ukazatel je dosti citlivý ke krajním hodnotám, a proto bývá někdy nahrazován věkovým mediánem (Maur, 1983, s. 94).

$$\bar{x} = \frac{\sum S \cdot (x + 1)}{S}$$

x = dokončený věk, S = počet osob ve věku x

Věkový medián je hodnota, která rozděluje celou populaci podle věku na dvě stejně početné části. Udává nám věk, kterého již dosáhla právě polovina populace. Medián je většinou nižší než průměrný věk. Je to způsobeno převážně pozitivní asymetrií věkového rozložení. Pokud je medián věku vyšší než věkový průměr, je v populaci hodně starších osob.

Modus věku je to hodnota věku, kterého k danému datu dosáhlo nejvíce obyvatel v populaci. Je to velice jednoduchý ukazatel vyjadřovaný většinou celým číslem. Používá se v rámci podrobnějších demografických analýz jako opticky nejvýraznější indikátor změn charakteru rozdělení obyvatel nebo nositelů demografických událostí podle věku (Langhamrová, 2007, s. 11).

Při výpočtu sezónnosti sňatečnosti je nezbytné upravit data metodou standardizace na stejný počet dní v měsíci. Kdybychom tento krok vynechaly, mohlo by dojít ke zkreslení výsledků. Standardizace se prováděla pomocí přepočtového koeficientu, tento koeficient vypočítáme jako $365/12$ a v případě přestupného roku to je $366/12$. (Myšáková, Tesárková, 2010, s. 92) Absolutní počet událostí v měsíci vydělíme skutečným počtem dní v měsíci. Tento podíl dále vynásobíme koeficientem přepočtu. Sezónní index je roven standardizovanému počtu událostí v jednotlivých měsících děleného součtem těchto standardizovaných událostí v příslušném kalendářním roce.

$$si_x = \frac{Sm_x \times 12}{\sum_{x=1}^{12} Sm_x}$$

si = sezónní index, x = jednotlivé měsíce, Sm_x = standardizované počty událostí v jednom měsíci

Variační koeficient patří mezi relativní míry variability, protože nevyjadřuje variabilitu v původních měrných jednotkách, ale jako poměr směrodatné odchylky a průměru. Obvykle tento poměr prezentujeme v procentech. Pak udává, z kolika procent se v průměru odchylují jednotlivé hodnoty od aritmetického průměru (Souček, 2006, s. 22).

$$V_x = \frac{S_x}{\bar{x}} \cdot 100$$

V_x = variační koeficient, S_x = směrodatná odchylka, $\bar{x}$ = průměr

Kapitola 4

Mladá Boleslav

Město Mladá Boleslav se nachází na rozhraní Jičínské pahorkatiny a Jizerské tabule. Jižně od města se nachází úrodná zemědělská oblast, ze které vystupuje západovýchodní pásmo vinařského Chlumu. Mladá Boleslav se rozkládá na soutoku řeky Jizera a potoka Klenice (Kuča, 2000, s. 42).

Již od pravěku oblast kolem Mladé Boleslavi lákala k osídlení, hlavně díky své strategické poloze. A proto zde můžeme nalézt významné archeologické objevy nejen v samostatném centru města, ale i v jeho okolí. První záznamy o boleslavském hradišti lze nalézt již z roku 1130, kdy je pod názvem „Bolezloui“ napsáno v listině knížete Soběslava I. z důvodu odvádění desátku vyšehradské kapitule. Územně se boleslavské hradiště rozkládalo zhruba na celé ploše dnešního Starého města a také i na ploše Nového města, kde bylo jeho předhradí. Šlo o jedno z pomezních hradisek středočeského přemyslovského státu. Archeologické průzkumy ukázaly, že během 12. století bylo boleslavské hradiště poničeno mohutným požárem, ale bylo znovu obnoveno (Městecká, 2011, s. 8).

Kolem poloviny 13. století vznikl v cípu ostrožny gotický hrad. Podoleckou osadu daroval král Václav I. Jaroslavovi z Hruštic, který byl příslušníkem rodu Markvarticů, ti postupně získávali majetek na severu a severovýchodě Čech. Na protější straně, než je hrad, kolem potoka Klenice, stál farní kostel sv. Víta se špitálem. Ten matka Jaroslava darovala spolu s dalšími domy johanitům, kteří zde vykonávali duchovní správu. Na konci 13. století byl hrad vyplněn a vypálen, tato událost zřejmě souvisí s vpádem vojsk Oty Braniborského. Majetek Markvarticů se za neznámých okolností vrátil opět do rukou krále (Městecká, 2011, s. 10).

První zmínka o Mladé Boleslavi se objevuje v roce 1290, kdy je zaznamenána jako trhové místo. Druhá zmínka je z doby krále Jana Lucemburského, který daroval všechny důchody a tržní právo Benešovi z Michalovic. Mezi roky 1318-1334 připadl hrad i zbylý majetek vlastněný králem do držení Michaloviců a z Mladé Boleslavi se stalo město. Pro rozvoj měla ovšem Mladá Boleslav poměrně omezený prostor, který byl určen trojúhelníkovým tvarem skalní ostrožny. Město bylo obeháno hradbou, zpočátku pouze palisádovou, později bylo přestavěna na kamennou. V tomto období vzniká i druhá johanitská komenda a rozšiřuje se osídlení Podolce, především v okolí kostela sv. Víta. V druhé polovině 14. století byla také založena nová městská část Pták v údolí řeky Jizery. V roce 1391 udělil král Václav IV. právo na pořádání výročního trhu (Městecká, 2011, s. 13).

Počátek 15. století byl pro Mladou Boleslav ve znamení husitských válek. Obyvatelé města stáli na straně kališníků, zatímco páni z Michalovic stáli na straně katolíků. Spory vyústily ve vypovězení poslušnosti ze strany občanů a v roce 1421 otevřeli brány města husitským vojákům. Vpád husitů do města skončil vypálením minoritského kláštera a obou johanitských komend. Rod Michaloviců se vrátil do Mladé Boleslavi až v roce 1436, ten potvrdil městu všechna dosavadní privilegia, a navíc městu věnoval výnosy z prodeje soli, které měly být použity na opravy městských bran a hradeb. V roce 1468 vymírá rod Michaloviců po meči a do čela města se dostává rod Tovačovských. Tovačovští vydali městu řadu privilegií, která podpořila hospodářský vývoj města, bylo to například právo na konání druhého výročního trhu, právo pořádat trh koňský a dobytčí a právo mílové (Kuča, 2000, s. 44).

Jednu z nejvýznamnějších etap v rozvoji města lze datovat od 16. století s rodem Krajířů u moci. Privilegia města byla rozšířena o další dvě, a to privilegium na vybírání mýta v městských branách a privilegium na vybírání cla v Bezděčíně. V tomto období nastala nejvýraznější proměna podoby města. Centrem bylo nadále Staré město, které se ale proměnilo z dřevěných staveb na kamenné měšťanské domy, zde se daly nalézt jak prvky gotické, tak i renesanční. Mezi stavby, které byly nově vybudovány, lze zařadit budovu městské radnice, která byla dokončena v roce 1559, také kostel zasvěcený Panně Marií, který stál za radnicí a byl dostavěn v 60. letech 16. století, nová městská škola či vodárenská nádrž. Městská část Staré město byla obehnaná hradbami, v jeho severozápadní části se nacházelo židovské město včetně škol a synagogy. Přestavby se v tomto období dočkal i mladoboleslavský hrad na renesanční zámek. Sousední městská část Nové město dostala v roce 1528 od Ferdinanda I. stejná práva jako měla část Staré město, dále se začaly rozvíjet části Podolec, Trávníky, Sladovny a Pták. Spolu s expanzí města přišel i rozvoj řemeslné výroby, nejčastěji zde byli zastoupeni soukeníci, kožešníci, krejčí, z řemesel potravinářských to byli pekaři, mlynáři, řezníci a sladovníci. Podmínkou pro provozování jakéhokoli řemesla v Mladé Boleslavi bylo zakoupení domu a přijetí městského práva. V roce 1525 se stala Mladá Boleslav vrchností pro 8 vesnic (Dolní Stakory, Plazy, Husí Lhotu, Úhenici, Valy, Kolomuty, Vodici a Jemníky) (Městecká, 2011, s. 20).

Koncem 16. století se k moci na mladoboleslavském panství dostal Bohuslav Hasištejnský, který nebyl příliš dobrým hospodářem a musel po částech odprodávat svůj majetek, toho využili obyvatelé města a v roce 1595 se vykoupili z poddanství. A 3. července 1600 byla Mladá Boleslav povýšena císařem Rudolfem II. na královské město. Ovšem ani tragické události se Mladé Boleslavi nevyhnuly, v dubnu roku 1595 vypukl požár na Novém Městě. Morové epidemie zasáhly Mladoboleslavsko v letech 1522, 1554, 1582 a 1599 (Městecká, 2011, s. 24).

Počátky 17. století, které lze nazvat obdobím úpadku a stagnace, jsou spojeny s druhým stavovským povstáním. To bylo svoláno na protest proti porušování zemských svobod, především svobody náboženské a vyústil do bitvy na Bílé hoře v listopadu 1620. Po pobělohorské porážce stavů postihly Mladou Boleslav tvrdé sankce a nucený přestup většiny obyvatelstva ke katolictví a odchod některých měšťanů do emigrace. Do roku 1631 byl mladoboleslavský region ušetřen přímých válečných zkušeností z třicetileté války. V prosinci 1631 vpadla do města císařská armáda a její vojáci vypálili a zpusťovali nechráněná předměstí Pták a Podolec a značné škody způsobili i na Novém městě. V období 1638-1649 se ve městě

střídalý vojenské posádky císařské nebo švédské a jejich požadavky na výpalné a na potraviny ještě více prohlubovaly hospodářský úpadek města. Po skončení třicetileté války mělo město obrovské dluhy, část obyvatelstva odešla, domy byly poničeny a dokonce i mladoboleslavský hrad byl pobořen (Městecká, 2011, s. 30).

Po vzpamatování města přišly další dvě katastrofy, v roce 1680 postihla celé Pojizeří morová nákaza, která se dostala i do města. Druhým jevem byl obrovský požár, který zachvátil město v roce 1697. Požár vypukl v židovské části města a zasáhl Staré i Nové město. V roce 1740 nastupuje na trůn jediná vládnoucí žena na českém trůně Marie Terezie. Ta nastolila nové reformy týkající se reorganizace armády, kde bylo rozhodnuto o usídlení vojska do Mladé Boleslavi a boleslavský hrad byl vybrán jako vhodná kasárna. Další významnou reformou byla správní, kdy byly nově vymezeny kraje a v čele stál pouze jeden hejtman. V Mladé Boleslavi vzniklo sídlo hejtmanského úřadu a získalo postavení krajského města. Poslední reformou byl patent o zrušení nevolnictví. Mladá Boleslav nabídla hospodářským dvorům půdu k pronájmu poddaným a měšťanům. Konec 18. století je znovu spjat s velkými požáry, ty zasáhly Staré a Nové město a v nich radnici, školu a špitál.

Devatenácté století je spojeno s rozvojem průmyslu, hospodářství a dopravy. Již ve 20. letech 19. století se Mladá Boleslav napojila na jednu z nejvýznamnějších dopravních křižovatek. Silnice procházela Podolcem a stoupala na Staré město, kde procházela náměstím a přes Nové město pokračovala ven z Boleslavi. Důležitým rokem byl rok 1848, kdy bylo zrušeno poddanství, dále skončila i obecní správa a město začalo spravovat volené obecní zastupitelstvo v čele se starostou. V polovině 19. století se začal také více rozvíjet společenský a kulturní život ve městě, vznikaly spolky vzdělávací, dobročinné, profesní i politické, bylo založeno gymnázium, dívčí škola, škola řemeslnická, pošta, spořitelna, sokolovna a divadlo. Dalším jevem obohacující život byly první české boleslavské noviny Boleslavan. Ovšem ani v tomto století se městu nevyhnula válka. V roce 1866 se života ve městě významně dotkla prusko-francouzská válka. Před vypuknutím hlavních bojů byly uzavřeny školy v Mladé Boleslavi, které byly přebudovány na nemocnice. Vojska, která procházela městem, drancovala městské zásoby a zavlekla do města cholera (Městecká, 2011, s. 41).

Významné období pro rozvoj průmyslu v Mladé Boleslavi nastalo v druhé polovině 19. století. Mezi první průmyslové podniky patří textilní továrna Jeremiase Singera a Karla Köchlina, která vznikla v roce 1819 v městské části Pták. V roce 1854 tento podnik odkoupil Franz Hiller a začal zde výrobu vlněných látek. Dalším podnikem byla škrobárna Wilibala Haslera založená v roce 1861 v městské části Podolec. Zástupcem chemického průmyslu byla firma Sigmunda Haase, kde se vyráběly mýdla a svíčky. Na počátku 20. století zde začala i výroba akumulátorů. V městské části Pták také vyrostl v roce 1867 lihovar Emila Lederera, v 90. letech 20. století se zde rozběhla i továrna na vosk a svíčky. Zástupcem strojírenského průmyslu byla výroba hospodářských strojů založena Antonínem Dobrým v roce 1897. Počátky výroby se vážou i k malé dílně na opravu jízdních kol založené Václavem Laurinem a Václavem Klementem v roce 1895, kteří se později stanou slavní po celém světě (Kuča, 2000, s. 46).

Doprava se začala rozvíjet jak v oblasti silniční, tak i železniční. V roce 1864 byl zahájen provoz na trati Kralupy – Turnov a jednou ze zastávek byla právě Mladá Boleslav. Přímé

napojení centra města bylo realizováno až v roce 1905 na trati Mladá Boleslav – Stará Paka. V souvislosti s rozvojem průmyslu a dopravy nastala proměna města. Městská část Pták se začala označovat jako průmyslová čtvrť a vznikla také nová městská část Kolonie (Herčík a Králík, 2005, s. 157).

Ve dvacátém století poznamenaly nejvíce vývoj Mladé Boleslavi dvě světové války. Během 1. světové války byla Mladá Boleslav zaplněna vojskem, které odsud odjíždělo po železnici na válečnou frontu. Zpátky jezdil transport, který se vracel plný raněných vojáků. Kapacita vojenské nemocnice byla malá, a proto se v nouzové nemocnice proměnily i městské budovy například sokolovna či gymnázium. Za přítomnosti vojsk a raněných se začaly v Mladé Boleslavi prohlubovat nedostatky všech základních potravin, jako je mouka, mléko a maso, vše se vydávalo pouze na lístkové poukázky. Později se nedostatek projevil i v zásobách dřeva a kovů. V roce 1917 hospodářská krize vyústila v občanské nepokoje, které musely rovnat četnictvo i vojsko (Městecká, 2011, s. 46).

Mladoboleslavské podniky za 1. světové války musely zastavit svou činnost nebo se musely přizpůsobit válečné poptávce výrobků. Mezi podniky, které musely pozastavit svou výrobu, patřila textilní továrna. Zástupcem podniku, který byl nucen přeorientovat svoji výrobu, je automobilka Laurin a Klement, kde se vyráběly vojenské automobily, granáty a různé další součástky vojenské munice.

Za války bylo obyvatelstvo tvrdě sledováno a postihováno, nejčastěji za nesouhlas vůči válce nebo za nesouhlas s politikou celé monarchie. Válka byla ukončena rozpadem Rakouska-Uherska 28. 10. 1918 uzavřením separátního míru. Vznikla samostatná československá republika (Kuča, 2000, s. 47).

V meziválečném období se nastartovaly znovu průmyslové podniky a byla obnovena výroba v automobilce, která se začlenila pod koncern Škoda. Vznikly zde nové provozy a byla zde zavedena i pásová výroba. Na rozvoj průmyslu navazoval i rozvoj školství, do roku 1933 měla Mladá Boleslav tři obecné školy chlapecké, tři dívčí školy, dvě měšťanské školy chlapecké a dvě dívčí. Ze středních škol zde bylo zastoupeno gymnázium, průmyslová škola, obchodní škola, rolnická škola, odborná škola pro ženská povolání a hospodyňská škola. Vzkvétal také kulturní život obyvatelstva, v městském divadle působili ochotníci i hostující profesionálové, také se rozvíjela činnost zájmových uskupení kulturních a vzdělávacích, dobročinných a podpůrných, hospodářských, odborových a také sportovních a tělovýchovných. Značný rozkvět průmyslu znamenal další stavební rozvoj. Vznikaly nové městské čtvrtě s rodinnými domky, jako například Habeš, Belveder či Dubec. Značně se do podoby města zapsal architekt Jiří Vendelín Kroha, který zde navrhl budovu průmyslové školy, okresní dům sociální péče a budovu okresní nemocenské pojišťovny (Městecká, 2011, s. 48).

Během 2. světové války byla Mladá Boleslav obsazena vojsky Wehrmachtu a začalo zatýkání komunistů a perzekuce Židů. Židé byli odesláni do různých koncentračních táborů. Průmysl byl znovu podřízen válečným potřebám, automobilka znovu začala vyrábět munici a pěchotné zbraně. Nejtragičtější událost se stala v roce 1945. Devátého května se nad Mladou Boleslaví objevila letadla a zahájila bombardování města. Výsledná bilance události bylo celkem 135 mrtvých civilistů, poničené domy a nezjištěný počet mrtvých německých vojáků (Městecká, 2011, s. 49).

V roce 1947 bylo k Mladé Boleslavi připojeno šest sousedních obcí – Kosmonosy, Debř, Čejetice, Jemníky, Bezděčín a Chrást. Nástup komunistů k moci znamenal pro mnohé boleslavské průmyslové podniky jejich znárodnění. Pod jejich správou se ocitla akumulátorka, lihovar, textilka a koncern Škoda. Po převzetí moci komunisty v roce 1948 byly znárodněny i další menší podniky a došlo i k likvidaci drobných živnostníků. Ale dále se město rozrůstalo a prosperovalo. Bylo otevřeno muzeum v prostorách mladoboleslavského hradu, založena galerie a koncertní síň. Toto období je také spojeno s dalším rozvojem automobilového závodu, do něhož přicházela spousta nových pracovníků. Staré město ztratilo své postavení přirozeného městského centra. V severní části města, kde se nacházela oblast bývalého židovského města, byla dokonce stržena spolu s mladoboleslavskou synagogou (Městecká, 2011, s. 50).

Po zhroucení režimu v roce 1989 se otevřela znovu cesta k poměrně výrazné přeměně města. Odchodem sovětských vojáků a jejich rodinných příslušníků zůstala v Mladé Boleslavi značně zdevastovaná kasárna, panelové sídliště a různé skladové objekty. V obchodech a v oblasti služeb se začali znovu prosazovat soukromníci, také proběhly volby do samosprávných orgánů a došlo k odtržení některých obcí, které se k Mladé Boleslavi připojily po válce. V roce 1991 se mladoboleslavská Škoda stala součástí koncernu Volkswagen, ta rozšířila výrobu a expandovala dále mimo svůj areál (Bahlcke et al., 2001, s. 341).

Nyní je Mladá Boleslav okresním městem a také obcí s rozšířenou působností a pověřeným obecním úřadem. Okres Mladá Boleslav se skládá ze 120 obcí, ORP z 98 obcí. V roce 2016 žilo v Mladé Boleslavi 38 032 obyvatel a počet městských částí se rozrostl na číslo 13 (Mladá Boleslav, 2017).

4.1. Městské části v Mladé Boleslavi

Staré město se stalo centrem města až ve 14. století, kdy bylo přeneseno město na vrch Hrobí z tehdejší městské části Podolec. Zásadní proměnu města odstartovala tragická událost, kterou byl požár. Při požáru vyhořela prakticky celá oblast tehdejšího židovského města a také velká část západní strany Staroměstského náměstí. Po požáru se změnila tvář náměstí, u zrekonstruovaných domů totiž nebyla opravena podloubí. V roce 1868 je zde dostavěna nová budova radnice, jejíž součástí bylo gymnázium a vyšší dívčí škola. Nedílnou součástí Starého Města byl hrad, který byl v devatenáctém století přebudován na kasárny. Na rozhraní Starého a Nového města byla zrekonstruována budova městského pivovaru (Baloun, 1933, s. 15).

Městská část Pták byla založena v druhé polovině 14. století, pro svou polohu blízko vody byla předpovězena pro výstavbu průmyslového zázemí, především pro chemický a potravinářský průmysl. V roce 1867 zde zakládá Emil Lederer lihovar, jednalo se především o bramborový líh, tento závod zaměstnával okolo 430 dělníků. Od poloviny 19. století zde začíná rozvoj také velké chemické závody Sigmunda Haase. V roce 1891 vznikla na předměstí továrna Františka Sezemského na voskové výrobně a také parní a vanové lázně, v té době továrna zaměstnávala 100 dělníků a 180 dělnic. Městská část Pták byla také důležitá svojí blízkostí k železniční trati a přímo k zastávce Mladá Boleslav-město (Baloun, 1933, s. 20).

Obr. 2: Sledované městské části v Mladé Boleslavi

Sledované městské části

 Nové město	 Pták
 Podolec	 Staré město

0 0,5 1 km

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Městská část Podolec dostala svůj název podle toho, že služebnictvo a řemesla pracující pro zámek byli usazeni dole při Klenici, odtud zvané místo Podhrad' později Podolec. (Bareš, 2013, s. 7) V městské části Podolec byla v roce 1869 založena městská plynárna. V roce 1880 zde byla zmodernizována škrobárna Wilibalda Haaslera. Také zde byla založena malá továrna na výrobu mýdla a voňavek. Svoji prádelnu a tiskárnu šátků zde měl i J. Klinger a spol., ta byla založena v roce 1884 a zaměstnávala 300 dělníků a 1800 dělnic. V roce 1893 zde byla zprovozněna koželužna Alfréda Nettela (Kundrnáč, 1901, s. 100).

V městské části Nové město se nacházelo městské divadlo, nemocnice, pošta, spořitelna, národní banka, muzeum, dívčí školy, sokolovna a městský chudobinec. Ke konci 19. století zde byla také založena Všeobecná veřejná nemocnice. V Novém Městě se také nacházel katolický hřbitov založený v roce 1539. V roce 1895 zde zakládá svůj automobilový závod firma Laurint a Klement (Baloun, 1933, s. 55).

Kapitola 5

Demografické charakteristiky snoubenců

5.1 Vývoj počtu obyvatel a sňatků

Obyvatelstvo nelze považovat za statický element, naopak se vyznačuje silnou dynamikou změn. Jedná se o změny počtu, struktury, prostorového rozložení a dalších znaků. Rozlišujeme tři kategorie pohybu. Přirozený pohyb obyvatelstva je výsledkem přirozeného rozmnožování a umírání obyvatelstva. Podle vztahu těchto procesů jde buď o přirozený přístůstek nebo úbytek obyvatelstva. Mechanický pohyb zahrnuje všechny prostorové přesuny obyvatelstva, největší pozornost je však obvykle věnována migračním pohybům zahrnující emigraci a imigraci. Poslední pohyb je sociálně-ekonomický, ten zahrnuje přesuny obyvatelstva mezi jednotlivými sociálními skupinami (Toušek a kol., 2008, s. 69).

5.1.1. Vývoj počtu obyvatel a domů

K popisu vývoje počtu obyvatel a domů je primární dobře znát historické pozadí, které mohlo tento vývoj ovlivnit. Polovina 19. století znamenala pro české země významný zlom. Zásadní bylo zrušení poddanství v roce 1848, společně se zrušením roboty znamenalo začátky osvobození jedince z feudálních vazeb dosavadní společnosti. Odstranění roboty a poddanství mělo velký význam nejen pro vývoj kapitalismu v zemědělství, ale také pro další rozmach průmyslu a celého hospodářského života. Mezi nejvýznamnější změny v zemědělství patří přechod od trojpolního hospodářství ke střídavému, pěstování nových plodin a mechanizace. Mechanizace vedla ke snižování fyzické námahy sedláků a rolníků, to mohlo vést k pozdějšímu předání usedlosti dědicovi. Touto změnou docházelo ke zvyšování průměrného věku při vstupu do manželství a snížení počtu uzavřených manželství (Šikulová, 2010, s. 128).

Proměnily se životní podmínky širokých vrstev, byly položeny základy vyšší vzdělanosti, sociálního zabezpečení a politicky se začaly projevovat početnější společenské vrstvy. Tyto změny se promítly do postojů a názorů každého jedince, vzrůstala společenská hodnota jednotlivce a velká rodina se stávala spíše přítěží než životním cílem (Fialová, 1987, s. 213).

V 60. letech pokračovaly politické změny s některými zdrženými obnovovaného absolutismu. S tímto obdobím je také spojený ekonomický rozvoj, který mohl podmínit pohyb obyvatelstva. V období 60. a 70. let probíhala v českých zemích tzv. druhá industrializace, kdy docházelo v

zakládání mnoha průmyslových objektů. Toto zakládání bylo zastaveno v roce 1873 dopadem světové hospodářské krize, která vznikla z nadvýroby způsobené vysokou efektivitou modernizace výroby. (Srb, 2004, s. 24)

Na konci 80. let je dobudován železniční systém českých zemí, v tomto období se také projevují důsledky světové agrární krize. V důsledku vleklé agrární krize se trvale snížila hrubá míra sňatečnosti. V tomto období se české země změnily ze zemí agrárních na zemědělsko-průmyslové. Industrializace s následnou nadvýrobou vedla k postupnému nárůstu obyvatelstva. Volnější pohyb obyvatelstva umožnil posílení vnitřní a zahraniční migrace. Vystěhovalectví směřovalo do ostatních zemí Rakousko-Uherska a ve značné míře také do zámoří. Dle sčítání lidu bylo v českých zemích v letech 1860 7 256 000 obyvatel, na konci sledovaného období v roce 1900 jich bylo 9 372 656 (Srb, 2004, s. 25).

Tab. 1: Počet obyvatel a domů v Mladé Boleslavi v letech 1869–1930, městské části

		Rok						
		1869	1890	1890	1900	1910	1921	1930
Počet obyvatel	Staré město	-	-	3174	3374	3209	-	1857
	Nové město	-	-	2317	3310	4824	-	6680
	Podolec	-	-	3717	4440	5746	-	8421
	Pták	-	-	2315	2465	2707	-	2306
	Mladá Boleslav	8777	9749	11600	13589	16486	17370	19264
Počet domů	Staré město	-	-	147	150	147	152	141
	Nové město	-	-	141	191	267	329	529
	Podolec	-	-	227	289	402	502	820
	Pták	-	-	133	148	166	168	211
	Mladá Boleslav	564	611	648	778	982	1151	1701

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005

Dle dat z Historického lexikonu obcí České republiky (Růžková, Škrabal, 2006, s. 136) vidíme v druhé polovině 19. století v Mladé Boleslavi nárůst počtu obyvatel. Celkově se za celé období zvýšil počet obyvatel o 4 812, v procentuálním vyjádření je to oproti hodnotám z roku 1869 nárůst o 54,8 %. Hodnoty počtu obyvatel i počtu domů jsou publikovány odděleně za městské části až od roku 1890. Největší nárůst počtu obyvatel nalezneme mezi roky 1880-1890, kde se počet obyvatel zvýšil o 19 %. Dle městských částí vzrostl nejvíce počet obyvatel mezi roky 1890-1900 v Novém Městě, a to o 43 %. Naopak nejnižší nárůst obyvatel vidíme u městské části Staré město – 6 %.

Počet domů se v období 1869-1900 zvýšil o 214. Oproti vývoji počtu obyvatel bylo nejvíce domů vystavěno mezi lety 1890-1900 – 20 %, a naopak nejnižší počet nalezneme v období 1880-1890. V městských částech nalezneme nejvyšší nárůst počtu domů mezi lety 1890-1900 u městské části Podolec. Naopak nejnižší nárůst počtu domů vidíme v městské části Staré město. Zde byly za toto období vystavěny pouze 3 domy. Důvodem tak malého nárůstu počtu domů může být, že již Staré město nemělo kam expandovat, ze všech stran ho obklopovaly ostatní městské části. Naopak nejvyšší potenciál pro rozvoj měla městská část Nové město. Celkový nárůst obyvatelstva i domů souvisí s významnou proměnou města, a to díky probíhající

industrializaci a urbanizaci. Pro srovnání byly přidány ještě údaje ze třech následujících sčítání (1910,1921,1930). V období 1921-1930 vidíme značný nárůst počtu obyvatel i domů.

5.1.2. Vývoj počtu uzavřených sňatků

Jednou z významných oblastí zkoumání demografické statistiky je statistika pohybu obyvatelstva. Pohyb obyvatelstva dělíme na přirozený a mechanický. Přirozený pohyb obyvatelstva je registrován v matrikách narozených, oddaných a zemřelých.

Primárním postupem při zkoumání přirozeného pohybu obyvatelstva je sestavení tabulky ročních počtů narození, sňatků a úmrtí za delší časové období. Prvně sňatky rozdělíme podle měsíčních počtů a dále uděláme souhrny ročních počtů. Tabulky měsíčních počtů slouží především pro studium sezónního pohybu zkoumaných jevů, zpravidla se ale nepublikují a slouží jako tabulky pracovní. Nejvhodnějším znázorněním ročních počtů oddaných je spojnicový graf, důvodem je vyniknutí shod či odlišností v delším časovém období a léta velkých výkyvů. Jestliže nalezneme mimořádně velké a přitom nezdůvodnitelné roční výkyvy, ukazuje nám to nespolehlivost excerpované matriky. Počet sňatků je výrazně ovlivněn materiálními podmínkami života (války, krize, životní úroveň, epidemie, bytové poměry) (Maur, 1983, s. 114).

Tab. 2: Hrubá míra sňatečnosti v Mladé Boleslavi v letech 1869-1900

Rok	Počet sňatků v Mladé Boleslavi	Počet obyvatel	
		v Mladé Boleslavi	Hrubá míra sňatečnosti (v ‰)
1869	72	8 777	8,2
1880	75	9 749	7,7
1890	83	11 600	7,2
1900	91	13 589	6,7

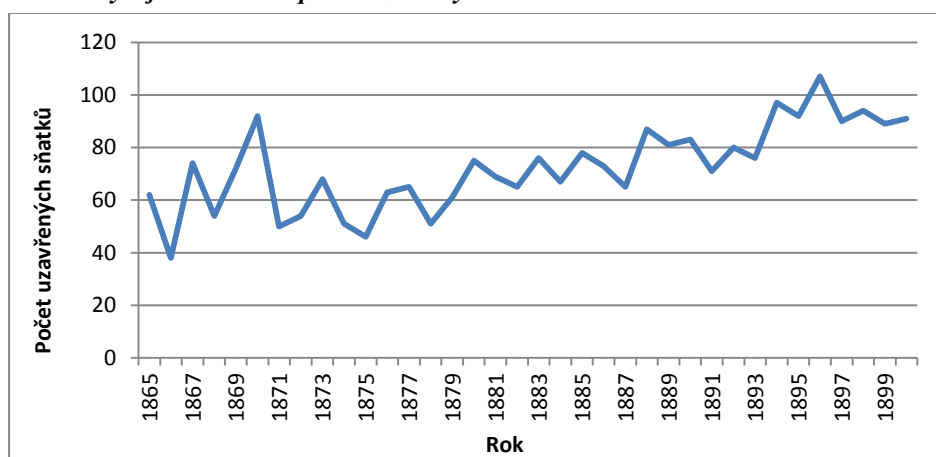
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Při vydělení počtu sňatků v Mladé Boleslavi počtem obyvatel v Mladé Boleslavi v daném období a výsledek vynásobíme tisícem, získáme hrubou míru sňatečnosti v Mladé Boleslavi. V průběhu období můžeme vidět, že hrubá míra sňatečnosti klesá. Na začátku období připadalo na 1000 obyvatel 8,2 sňatku. Na konci sledovaného období vychází na 1000 obyvatel 6,7 sňatku. Při porovnání hodnot s článkem z Historické demografie (Šikulová, 2010, s. 127) vychází hodnoty hrubé míry sňatečnosti v Mladé Boleslavi nižší než v českých zemích. Průměrně se za toto období pohybovala hrubá míra sňatečnosti v českých zemích kolem hodnoty 8 ‰.

V letech 1865-1900 bylo v Mladé Boleslavi celkem uzavřeno 2 607 sňatků. Nejmenší počet sňatků byl uzavřen v roce 1866, 38 sňatků, naopak nejvíce sňatků bylo uzavřeno v roce 1896 s 107 sňatky. Na začátku sledovaného období vidíme hodnotu 62 sňatků, poté nastává pokles počtu a dostáváme se až k hodnotě 38 sňatků. Důvodem náhlého poklesu sňatků je probíhající prusko-rakouská válka. Tato válka byla vedena v roce 1866 mezi Pruským královstvím, Italským královstvím a jejich spojenci na straně jedné a Rakouským císařstvím a jeho spojenci na straně druhé o převahu v Německém spolku. K prvním bitvám války docházelo v blízkosti

Mladé Boleslavi, v posledních dnech června například bitva u Mnichova Hradiště, u Dvora Králové či bitva u Jičina. Dokonce mezi desátou a jedenáctou hodinou odpoledne 29. června obsadily Mladou Boleslav pruské jízdní hlídky. Před vypuknutím hlavních bojů byly uzavřeny školy v Mladé Boleslavi, které byly přebudovány na nemocnice. Vojska, která procházela městem, drancovala městské zásoby a zavlekla do města cholera. Válka skončila porážkou Rakouska a mírová smlouva byla podepsána 23. 8. 1866 (Urban, 1986, s. 222).

Obr. 3: Vývoj absolutního počtu uzavřených sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

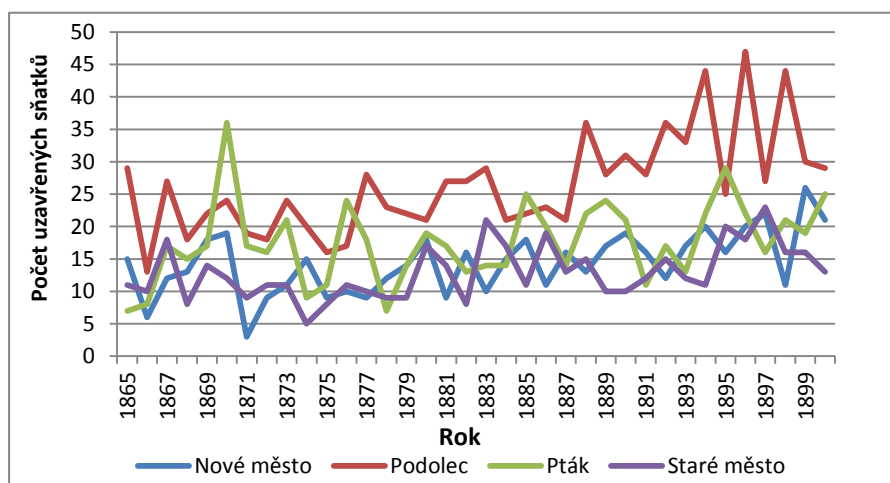

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

V dalším roce vidíme nárůst počtu sňatků, zřejmě jako kompenzaci z předchozího roku, navíc rok 1867 se vyznačoval bohatou úrodou. V sedmdesátých letech vznikly výhodné podmínky pro rozmach průmyslu, zemědělství a dopravy. Nastal rozvoj tovární výroby v textilním průmyslu, zavádění nových výrobních postupů, zejména v potravinářském, ale i ve strojírenském a železářském průmyslu (Beránek et al., 1960, s. 318). Textilní průmysl se v tomto období začal také rozvíjet na Mladoboleslavsku, v 60. letech vznikají nové koncentrované manufaktury (Kosmonosy, Bělá pod Bezdězem).

V roce 1870 bylo uzavřeno 92 sňatků, v ostatních letech 19. století se ale počet sňatků propadá a pohybuje se kolem hranice 60 sňatků za rok. Důvodem mohl být krach na vídeňské burze v květnu 1873 a následná krize průmyslu v českých zemích. Ta se projevovala zavíráním továren nebo silným omezováním výroby, došlo k snižování mezd a vzrůstala nezaměstnanost. Od roku 1873 se také začala projevovat krize v zemědělství, ta měla dvě fáze. První byla vyvolána odrazem krize v průmyslu a prohloubena důsledky jarních záplav a řadou neúrodných let. V dalším období, od roku 1878, počala poněkud přecházet ve vleklou agrární krizi vyvolanou konkurencí zámořských zemědělských plodin, především amerického obilí. Krizí bylo těžce postiženo dělnictvo (Beránek et al., 1960, s. 333).

Na začátku 80. let po překonání krize se počet sňatků zvyšuje. V českých zemích pozorujeme úbytek zemědělského obyvatelstva oproti nárůstajícímu počtu dělníků v průmyslu. Příznivé pracovní podmínky, dokončení stavby železnic a příznivé životní podmínky obyvatelstva v 90. letech mohly zapříčinit další vzrůst sňatků až na maximum v roce 1896 se 107 sňatky.

Obr. 4: Vývoj absol. počtu uzavřených sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Při porovnání počtu sňatků v městských částech v Mladé Boleslavi vidíme velice odlišné trendy. Městská část Nové město se pohybuje kolem průměru 15 sňatků za rok. Ze začátku období vývoj sňatků ovlivnila rakousko-pruská válka a z 15 uzavřených sňatků je pouze 6. Další propad vidíme v roce 1871 na hodnotu třech sňatků. V 80. letech vidíme nárůst počtu sňatků až k maximu, kterým je rok 1899 s 26 sňatky. V Podolci bylo celkově za toto období uzavřeno 949 sňatků. Také zde vidíme pokles sňatků v roce 1866, další pokles lze najít v letech 1875 a 1876. V 90. letech vidíme prudký nárůst sňatků až k maximální hodnotě v roce 1896-47 sňatků, nárůst sňatků by mohl zde značit větší počet migrujícího obyvatelstva. Tento jev nám ukazují i data z vývoje počtu obyvatelstva. Městské části Nové město a Staré město se ve sledovaném období mnohokrát protínají. Celkově bylo uzavřeno v Starém městě 467 sňatků. Minimum nalezneme v roce 1874 s 5 sňatky, naopak maximum v roce 1897 s 23 sňatky. Městská část Pták je jediná, která nereaguje na změny v roce 1866, maximum této městské části nalézáme již v roce 1870 s 36 sňatky, dále má linie Ptáku velice rozkolísaný průběh. V poslední dekádě 19. století nalezneme další maximum, a to v roce 1895 s hodnotou 29 sňatků.

5.2 Snoubenci podle věku a pohlaví

Struktury obyvatelstva dle pohlaví a věku patří mezi základní demografické struktury obyvatelstva. Používají se při srovnávání jednotlivých populací. Díky nim můžeme spatřit zcela odlišnou věkovou strukturu a také odlišné zastoupení mužů a žen. Základním ukazatelem struktury obyvatelstva dle věku a pohlaví je index maskulinity. V této práci ovšem nelze použít, jelikož zde počítáme se stejným počtem mužů a žen. Struktura obyvatelstva dle věku je vyjádřena rozdělením počtu obyvatel do jednoletých nebo víceletých věkových skupin, většinou odděleně dle pohlaví. Konstrukce věkové struktury obyvatelstva pomocí dvojitého histogramu se nazývá věková pyramida. Na svislou osu se nanáší věk a na vodorovnou poté četnosti zastoupení příslušného věku (Kalibová, 1997, s. 17).

Sčítání v 19. století zjišťovala značnou převahu žen než mužů, a to ve všech věkových skupinách. Důvodem této nerovnosti mohl být vysoce živý migrační pohyb. V polovině 19. století se situace zlepšila, poměr mezi pohlavími byl vyrovnaný. V závislosti na tom se postupně zvyšoval věk, v kterém se vyrovnával poměr pohlaví daný vyšší maskulinitou při narozením, a také se zvyšovala feminita osob od středního věku. Oba jevy souvisely se změnami v úmrtnostních poměrech. Až do počátku 20. století se v českých zemích udržovala nadúmrtnost dívek a mladých žen. Úmrtnostní poměry ženské populace se zlepšovaly, dokonce se zlepšily relativně více než u mužů. Snižovala se jak úmrtnost mladých dívek, tak i mladých žen. V relativně vyšším poklesu ženské nadúmrtnosti ve srovnání s mužskou se odrazil soudobý pokles sňatečnosti (Fialová a kol., 1998, s. 158).

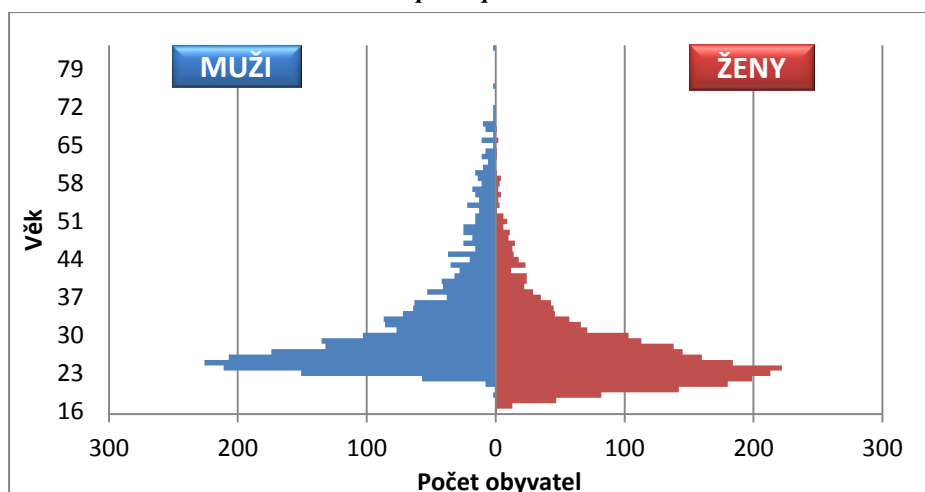
Minimální sňatkový věk byl ovlivňován zákonem, který stanovil tento věk na hranici 24 let pro muže i pro ženy. Když věk snoubenců byl nižší než tento stanovený věk, byl zapotřebí souhlas zákonných zástupců. Tato podmínka se týkala většinou dívek, které se asi z poloviny vdávaly mladší. Po roce 1858 se žádný muž, který nedosáhl 22 let, nesměl ženit, pokud nezískal mimořádné povolení od místodržitelství. Další možností, jak se mohl omezit minimální sňatkový věk, byla povinná vojenská služba. Od roku 1868 byla uzákoněna všeobecná branná povinnost, která trvala obvykle tři roky, výjimečně pro učitele a vlastníky polí pouze osm neděl (Fialová a kol., 1998, s. 161).

Maximální průměrný sňatkový věk v českých zemích byl dosažen v roce 1857 - 32,4 let pro muže a 27,5 let pro ženy. Tento věk postupem času klesal na 30 let u mužů a 25 let u žen. Také se lišil průměrný věk snoubenců na vesnicích a ve městech. Relativně vysoký průměrný věk u mužů žijících ve městech pramenil z obtížného dosahování samostatného postavení nebo platu dostačujícího k založení rodiny. Díky nedostatečným finančním prostředkům zejména u dělnických rodin docházelo k odkládání sňatků až po narození jednoho či více dětí (Fialová a kol., 1998, s. 207).

Ve studovaných matrikách byl u všech snoubenců uveden jejich rodinný stav. První sňatek uzavřelo 2 348 nevěst a 2 142 ženichů. Druhý nebo další sňatek uzavřelo 259 vdov a 465 vdovců. Hodnoty u mužů se pohybují od věku 19 do 83 let. U 84 mužů není hodnota věku uvedena nebo je u data narození vynechaný měsíc a den. Hodnoty u žen lze pozorovat již od hodnoty 16 do hodnoty 68. Celkově není údaj uvedený u 41 žen a 32 mužů.

V matrikách je zapsán pouze dokončený věk, pro studium snoubenců dle pohlaví byl vypočten přesný věk. Údaje z matriky, datum narození svatebčanů a datum jejich svatby byly převedeny a odečtením jejich hodnot byla zjištěna hodnota přesného věku při sňatku.

Z obrázku lze vidět, že ženy vstupovaly do sňatku v dřívějším věku, zatímco muži v pozdějším věku. U žen nalezneme nejnižší hodnotu věk 16 se zastoupením jedné nevěsty. Od dvacátého roku vidíme skokový růst hodnot s maximem v roce 24 s počtem 222 nevěst. Druhou nejvyšší hodnotu nalezneme ve věku 23 let s počtem 213 nevěst. Jako třetí hodnotou s nejvyšším počtem nevěst je věk 22 s počtem 199 nevěst. Po překročení hranice 30 let se počet nevěst snížil pod 100 nevěst. Dále následuje strmý pokles počtu nevěst. Ve věku 60 let a více bylo 6 nevěst, nejstarší nevěstě bylo 68 let.

Obr. 5: Věková struktura snoubenců podle pohlaví v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

U mužů je vidět posun nejpočetnější věkové skupiny a větší podíl zastoupení ve starším věku. Nejnižší hodnotou je zde věk 19 let a maximální hodnotou věk 83 let. Mezi nejpočetnější věkové skupiny patří 24-26 let, kdy se četnost ženichů v tomto věku přehoupla přes 200. Maximální hodnotu četnosti ženichů nalezneme ve věku 25 let s hodnotou 226. Dále následuje pokles četnosti a stejně jako u nevěst se pod hranicí věku 30 dostáváme pod hranici 100 uzavřených sňatků. Oproti věku nevěst, které uzavírá 68letá nevěsta, u mužů se hranice posunula až k věku 83. Tento věk je v Mladé Boleslavi dokonce zastoupen dvakrát. Vyšší věk mužů proti ženám plyne z toho, že si většinou muži brali mladší ženy.

Tab. 3: Základní statistické ukazatele v Mladé Boleslavi v letech 1865- 1900

		Statistické ukazatele					
		Počet	Průměrný věk	Modus	Věkový medián	Minimální hodnota	Maximální hodnota
První sňatek	Muži	2142	28,04	25	26	19	66
	Ženy	2348	25,28	24	24	16	60
Druhý a další sňatek	Muži	433	43,03	33	41	24	83
	Ženy	218	39,22	43	39	19	68
Celkem	Muži	2575	30,52	25	27	19	83
	Ženy	2566	27,53	24	25	16	68

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

U snoubenců, kteří uzavřeli první sňatek, vychází průměrný věk při sňatku pro muže 28,04 let a pro ženy 25,28 let. Modus zde vychází úplně stejně jako v celém období, tedy 25 let pro muže a 24 let pro ženy. Minimální hodnotu nalezneme u mužů 19 let a u žen 16 let, naopak maximální hodnota je 66 let pro muže a 60 let pro ženy.

U snoubenců, kteří uzavřeli druhý nebo další sňatek, vychází průměrný věk při sňatku nejvyšší, a to 43,03 let pro muže a 39,22 let pro ženy. Zajímavé jsou zde hodnoty modusu, kdy pro ženy vychází vyšší číslo než pro muže. Minimální hodnotu u žen nalezneme v 19 letech,

naopak maximální v 68 letech. Pro muže nalezneme minimální hodnotu v 24 letech a maximální hodnotu v 83 letech.

Za celé období vychází hodnota průměrného věku při sňatku pro muže 30,52 let a pro ženy 27,53 let. Modus, tedy nejvíce zastoupená hodnota v daném souboru, se pohyboval u mužů ve věku 25, zatímco u žen o rok méně, tedy 24 let. Průměrný věk můžeme nahradit věkovým mediánem, který nám rozděluje celou populaci na dvě stejně početné části. Výhodou je také, že věkový medián je méně ovlivněn extrémními hodnotami než průměrný věk. V Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 je jeho hodnota pro muže 27 a pro ženy 25. Pro úplnost jsou přidány ještě do tabulky další 2 ukazatele – minimální a maximální hodnota sledované populace oddělené dle pohlaví. Tím můžeme vidět, že muži mají mnohem větší variační rozpětí než ženy. Maximální hodnota u mužů je 83 let, zatímco u žen pouze 68 let.

Tab. 4: Průměrný věk v Mladé Boleslavi při prvním a dalším sňatku v letech 1865-1900, městské části

		Snoubenci narozeni v Mladé Boleslavi				Snoubenci narozeni mimo Mladou Boleslav			
		Muži		Ženy		Muži		Ženy	
		Počet	Věk	Počet	Věk	Počet	Věk	Počet	Věk
První sňatek	Nové město	27,48	108	25,36	190	28,96	322	26,90	286
	Podolec	26,77	188	25,33	270	27,55	586	26,90	568
	Pták	26,15	138	24,70	203	27,87	389	27,18	365
	Staré město	27,77	84	24,70	169	28,24	298	26,10	260
Druhý a další sňatek	Nové město	45,12	22	40,51	16	42,10	67	34,70	26
	Podolec	39,56	39	34,21	49	38,99	137	35,77	62
	Pták	40,79	28	35,83	21	39,73	80	38,26	46
	Staré město	35,32	18	38,80	15	41,52	67	33,30	23
Celkem		-	623	-	933	-	1946	-	1636

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

Při pohledu na tabulku, kde máme data rozlišena dle místa narození, vidíme značné rozdíly. Celkově můžeme vidět, že u průměrného věku při prvním sňatku mají nižší hodnotu snoubenci, kteří se narodili v Mladé Boleslavi. Nejnižší hodnotu průměrného věku při prvním sňatku u snoubenců narozených v Mladé Boleslavi nalezneme pro muže v městské části Pták – 26,15 let, u žen v městských částech Pták a Staré město – 24,7 let. U snoubenců narozených mimo Mladou Boleslav nalezneme nejnižší hodnotu průměrného věku při prvním sňatku v městské části Podolec - 27,55 let u mužů, pro ženy v městské části Staré město – 26,1 let. U druhých a dalších sňatků nalezneme hodnotu průměrného věku při sňatku nejnižší ve Starém městě – 35,32 let pro muže a 34,21 let v městské části Podolec pro ženy. Nejvyšší hodnotu průměrného věku při sňatku nalezneme u mužů narozených v Mladé Boleslavi v Novém městě – 45,12 let, u žen tuto hodnotu nalezneme také v Novém městě, a to 40,51 let.

Tab. 5: Průměrný věk a věkový medián v Mladé Boleslavi v letech 1865–1900, městské části

Oblast	Období	Počet		Průměrný věk		Věkový medián	
		Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Nové město	1865-1874	116	121	33,32	28,28	31	28
	1875-1884	120	122	30,65	27,13	28	25
	1885-1894	159	159	32,43	26,93	29	26
	1895-1900	114	113	30,91	26,87	28	25
Podolec	1865-1874	195	204	32,01	29,56	29	28
	1875-1884	228	231	29,09	28,01	26	26
	1885-1894	304	303	29,19	26,54	26	25
	1895-1900	202	201	30,47	26,93	26	25
Pták	1865-1874	160	159	29,83	28,80	27	27
	1875-1884	148	151	30,22	28,90	27	27
	1885-1894	190	190	29,59	27,23	27	25
	1895-1900	131	130	29,60	26,02	26	25
Staré město	1865-1874	107	105	30,49	27,01	27	25
	1875-1884	121	124	32,16	27,32	28	25
	1885-1894	126	128	31,14	27,31	28	25
	1895-1900	106	106	30,20	26,36	27	25
Mladá Boleslav	1865-1874	578	589	31,39	28,64	29	27
	1875-1884	637	628	30,47	27,55	27	27
	1885-1894	804	799	30,25	26,97	27	25
	1895-1900	556	550	30,27	26,67	26	25

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Další tabulka přináší přesnější pohled, jak k hodnotám průměrného věku a věkového mediánu přispívaly městské části. Hodnoty pro městské části jsou ještě rozdělené do 4 období. Výsledky jsou rozdělené odděleně dle pohlaví. Když se podíváme na hodnotu průměrného věku mužů, vidíme úplně nejvyšší hodnotu v městské části Nové město v letech 1865-1874. Druhou nejvyšší hodnotu u průměrného věku mužů nalezneme ve stejné městské části, ale v období 1885-1894. V tabulce nalezneme dvě městské části, kdy průměrný věk ve všech sledovaných obdobích přesahuje hodnoty 30, jsou to Nové a Staré město. Naopak nejnižší hodnotu z celého období nalezneme v městské části Podolec v letech 1875-1884 s hodnotou 29,09 let. Druhou nejnižší hodnotu najdeme také v městské části Podolec, ale v období následujícím, tedy 1885-1894. Celkově je v každém sledovaném období vyšší průměrný věk mužů než průměrný věk žen. Hodnoty průměrného věku u žen se pohybují kolem hodnoty 27,5 let. Nejvyšší hodnotu průměrného věku žen vidíme v prvním zkoumaném období s hodnotou 29,56. Minimální hodnotu nalezneme v letech 1895-1900 v městské části Pták s hodnotou 26,02 let. Ve většině případů se průměrný věk u žen postupem času zmenšuje a v posledním období se pohybuje okolo hodnoty 26,5 let. Dalším statistickým ukazatelem je použitý věkový medián. Ten udává věk, kterého dosáhla právě polovina populace. Nejvyšší hodnotu věkového mediánu u mužů

vidíme, stejně jako u průměrného věku, v městské části Nové město v období 1865-1874. Nejnižší hodnotu nalezneme v tabulce mnohokrát, hodnotu 26 let ukazuje Podolec v období 1875-1884, 1885-1894 a 1895-1900 a také Pták v posledním zkoumeném období. Nejvyšší věkový medián u žen se vyskytuje dvakrát, vždy v období 1865-1874 u městských částí Nové město a Podolec. Nejnižší hodnotu mediánu 25 let nalezneme v tabulce desetkrát. Vychází pro Nové město v období 1875-1884 a 1895-1900, pro Podolec 1885-1894 a 1895-1900, pro Pták 1885-1894 a 1895-1900 a nakonec pro městskou část Staré město vychází ve všech sledovaných obdobích 68 let. Celkově vychází pro Mladou Boleslav nejvyšší průměrný věk v období 1865 - 1874 s hodnotou 31,39 let pro muže a 28,64 let pro ženy, tento věk postupem času klesá až na hodnotu 30,27 let pro muže a 26,67 let pro ženy.

Tab. 6: Průměrný věk při prvním sňatku v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části

Oblast	Období									
	1865-1874		1875-1884		1885-1894		1895-1900		1865-1900	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Nové město	29,02	27,07	27,67	25,62	28,52	25,68	29,46	26,61	27,48	25,36
Podolec	28,86	25,21	26,54	24,97	27,10	26,29	27,35	27,58	26,77	25,33
Pták	27,72	26,87	26,62	25,95	27,30	28,70	28,07	25,58	26,15	24,70
Staré město	28,92	27,59	28,75	25,74	28,19	27,48	27,43	25,84	27,77	24,70
Mladá Boleslav	28,95	27,55	27,44	26,40	27,70	25,70	27,95	25,87	28,04	25,28

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

Při pohledu na tabulku znázorňující průměrný věk při prvním sňatku vidíme celkový průměr za Mladou Boleslav 27,98 let pro muže a 26,33 let pro ženy. Tyto hodnoty jsou oproti dnešní době nižší. Průměrný věk při prvním sňatku u mužů vychází celkově nejvyšší v prvním sledovaném období, a to 28,95 let, v tomto období vychází i nejvyšší věk při prvním sňatku pro ženy 27,55 let. Naopak nejnižší věk u mužů vychází 27,44 let v období 1875-1884, pro ženy 27,7 let v následujícím období, tedy 1885-1894. Při pohledu na městské části v Mladé Boleslavi v období 1865-1900 vychází jako maximální hodnota u mužů 27,7 v Starém městě. Pro ženy tuto hodnotu můžeme najít v městské části Nové město s hodnotou 25,36 let. Při rozdělení hodnot dle období a městských částí najdeme nejvyšší hodnotu průměrného věku při prvním sňatku mužů v letech 1865-1874 v Novém městě 29,02 let, v letech 1875-1884 v Starém městě 28,75 let, v letech 1885-1894 v Novém městě 28,52 let a v posledním období v Novém městě 29,46 let. Nejvyšší hodnotu průměrného věku při prvním sňatku žen nalezneme v letech 1865-1874 v Starém městě 27,59 let, v letech 1875-1884 v Ptáku 25,95 let, v letech 1885-1894 v Ptáku 28,7 let a v posledním období v Podolci 27,58 let. Dle článku (Fialová, 2006, s.50) vychází z dat ze Sčítání 1900 průměrný věk při prvním sňatku pro muže 27,7 let a pro ženy 25,2 let. Zde v Mladé Boleslavi vychází 28 let pro muže a 25,3 let pro ženy.

Tab. 7: Sňatky podle věkového rozdílu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Věkový rozdíl	1865-1874		1875-1884		1885-1894		1895-1900	
	počet sňatků	%	počet sňatků	%	počet sňatků	%	počet sňatků	%
Muž starší o 10 let a více	82	13,33	75	11,74	84	10,65	73	12,97
Muž starší o 6-9 let	76	12,36	83	12,99	118	14,96	72	12,79
Muž starší o 2-5 let	124	20,16	134	20,97	216	27,38	161	28,60
Podobně staří (0-1 rok)	155	25,20	163	25,51	242	30,67	175	31,08
Muž mladší o 2-5 let	81	13,17	93	14,55	90	11,41	55	9,77
Muž mladší o 6-9 let	36	5,85	32	5,01	25	3,17	18	3,20
Muž mladší o 10 let	23	3,74	30	4,69	10	1,27	7	1,24
Neuvedeno	38	6,18	29	4,54	4	0,51	2	0,36
Celkem	615	100,00	639	100,00	789	100,00	563	100,00

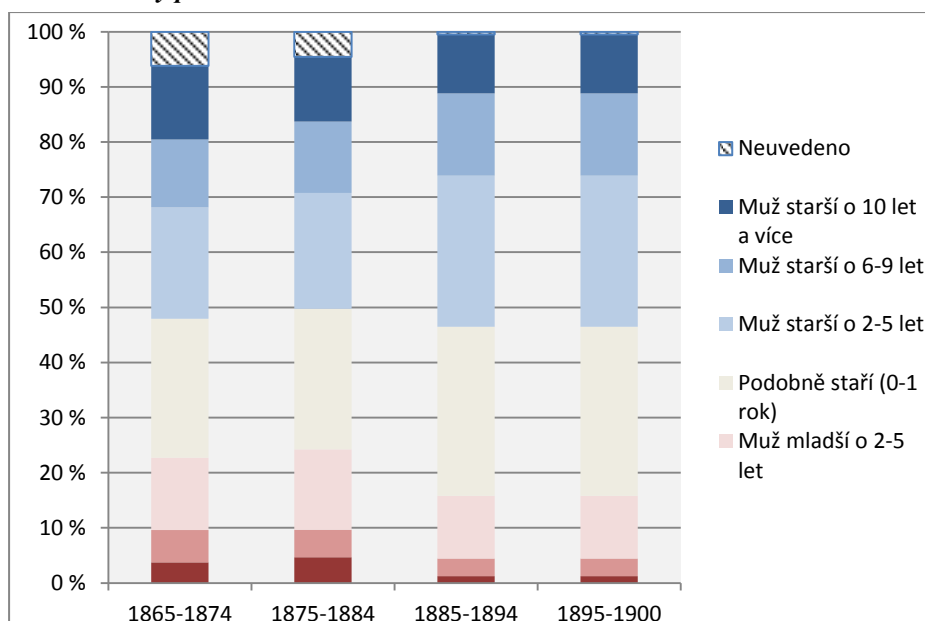
Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty.

Další zajímavou charakteristikou při zkoumání sňatečnosti je vzájemný věkový rozdíl snoubenců. V kategorii neuvedeno, jsou sňatky, kdy u jednoho ze snoubenců nebyl uveden věkový údaj, a tudíž nešel udělat jejich vzájemný věkový rozdíl. Za celé období bylo tímto slovem označeno 73 sňatků, ty tvořily z celkového počtu sňatků 2,8 %. Vypočtené hodnoty byly kategorizovány. Ve všech sledovaných obdobích vyšlo největší zastoupení počtu sňatků v kategorii podobně staří (0-1 rok). Procentuální nárůst této kategorie se zvyšuje s roustoucími lety. Druhé největší zastoupení má kategorie muž starší o 2-5 let. V období 1865-1874 bylo nejvíce sňatků uzavřeno ve věkovém rozdílu 0-1 rok, s podílem 25,2 %. Druhý nejvyšší podíl, 20,16 %, nalezneme v kategorii muž starší o 2-5 let. Následuje kategorie muž starší o 10 let a více s 13,33% podílem. Nejnižší zastoupení v tomto období má kategorie muž mladší o 10 let a více.

Následující období 1875-1884 je velice podobné procentuálnímu zastoupení u všech kategorií, výjimkou je zde třetí nejvyšší procentuální zastoupení, to zde připadá kategorii muž mladší o 2-5 let s 14,55 %. V dalším období vidíme procentuální nárůst u nejpočetnější kategorie podobně staří (0-1 rok) na 30,67 %. Další v pořadí je znovu kategorie muž starší o 2-5 let také s nárůstem až na 27,38 %.

Kdybychom vynechali kategorii neuvedeno, nalezneme procentuální minimum v kategorii muž mladší o 10 let a více, a to 1,27 %. V posledním období se nejvyšší procentuální zastoupení nachází ve stejných kategoriích jako v předchozím období. Oproti předchozímu období vidíme pokles v kategoriích muž starší o 6-9 let a muž mladší o 2-5 let, naopak je zde nárůst v kategorii muž starší o 10 let a více.

Postupem času je vidět zřetelný rozdíl ve věkovém nepoměru snoubenců. Zatímco na začátku období bylo procento sňatků, kdy byl muž starší než nevěsta (2 a více let) 45,85 %, na konci období je zaznamenán nárůst až na 54,35 %. Při sečtení procentuálního zastoupení ve všech obdobích lze vidět, že ve více než v 50 % případech byl muž starší než žena.

Obr. 6: Sňatky podle věkového rozdílu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

Tab. 8: Věkové rozdíly u protogamních* sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Věkový rozdíl	1865-1874		1875-1884		1885-1894		1895-1900	
	počet sňatků	%	počet sňatků	%	počet sňatků	%	počet sňatků	%
Muž starší o 10 let a více	36	7,59	34	6,91	42	6,69	39	8,53
Muž starší o 6-9 let	64	13,50	60	12,20	93	14,81	56	12,25
Muž starší o 2-5 let	111	23,42	116	23,58	188	29,94	147	32,17
Podobně staří (0-1 rok)	126	26,58	148	30,08	208	33,12	151	33,04
Muž mladší o 2-5 let	65	13,71	75	15,24	69	10,99	47	10,28
Muž mladší o 6-9 let	25	5,27	21	4,27	17	2,71	11	2,41
Muž mladší o 10 let	17	3,59	19	3,86	7	1,11	4	0,88
Neuvedeno	30	6,33	19	3,86	4	0,64	2	0,44
Celkem	474	100,00	492	100,00	628	100,00	457	100,00

Poznámka: *Sňatek mezi dvěma svobodnými snoubenci

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

U protogamních sňatků vidíme procentuální převahu kategorie podobně staří (0-1 rok). V letech 1865-1900 nalezneme maximum v kategorii podobně staří, následující kategorií muž starší o 2-5 let. V období 1875-1884 vidíme procentuální nárůst kategorie podobně staří z 26,58 % na 30,08 %. Dále následuje znovu kategorie muž starší o 2-5 let. Dvě poslední období si jsou velice podobná. Procentuální podíl nejvíce zastoupené kategorie je kolem 33 %. Na druhém místě je kategorie muž starší o 2-5 let, v období 1885-1894 dosahuje 29,94 %, v období 1895-1900 dosahuje 32,17 %. Celkově lze shrnout, že u protogamních sňatků je věkový rozdíl u snoubenců 0-1 rok, také vychází, že ve více případech byl muž starší než žena.

Tab. 9: Věkové rozdíly u palingamních* sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Věkový rozdíl	svobodný-vdova		vdovec-svobodná		vdovec-vdova	
	počet sňatků	%	počet sňatků	%	počet sňatků	%
Muž starší o 10 let a více	9	7,44	115	36,98	62	39,49
Muž starší o 6-9 let	6	4,96	43	13,83	28	17,83
Muž starší o 2-5 let	12	9,92	45	14,47	16	10,19
Podobně staří (0-1 rok)	18	14,88	46	14,79	20	12,74
Muž mladší o 2-5 let	23	19,01	24	7,72	11	7,01
Muž mladší o 6-9 let	22	18,18	4	1,29	6	3,82
Muž mladší o 10 let	27	22,31	26	8,36	8	5,10
Neuvedeno	4	3,31	8	2,57	6	3,82
Celkem	121	100,00	311	100,00	157	100,00

Poznámka: *ostatní sňatky, alespoň jeden z partnerů uzavírá sňatek podruhé

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

U palingamních sňatků vidíme trochu odlišnou situaci. V kombinaci, kdy vstupoval do sňatku muž svobodný a žena jako vdova, nalezneme 121 sňatků. Nejvíce zde převažuje věkový rozdíl, kdy muž byl mladší o 10 let více než žena. Poté následuje kategorie muž mladší o 2-5 let. Celkově lze říci, že v této kategorii převažovaly sňatky, kdy byl muž mladší než žena.

Situace, kdy do sňatku vstupoval vdovec a nevěsta byla svobodná, je zastoupená třistajedenáctkrát. Nejvyšší zastoupení má kategorie muž starší o 10 let a více s podílem 36,98 %. Další v pořadí je kategorie podobně staří (0-1 rok) a muž starší o 2-5 let. Celkově můžeme říci, že v této kombinaci převažovaly sňatky, kdy byl muž starší než žena. V této kategorii byl nalezen také nejvyšší věkový rozdíl, a to 48 let, ženichovi bylo 83 let a nevěstě 35 let, sňatek byl uzavřen v roce 1894.

Poslední kombinací je, kdy muž byl vdovec a žena vdova, těchto sňatků je zde nalezeno 157. Nejvyšší procentuální zastoupení, skoro 40 %, nalezneme v kategorii muž starší o 10 let a více. Následuje zde poté kategorie muž starší o 6-9 let. Celkově můžeme říci, že v této kombinaci převažovaly sňatky, kdy byl muž starší než žena. Sňatky vdovců s vdovami byly pravděpodobně motivovány hlavně snahou udržet hospodářství, domácnost či rodinu (Lipovský, 2013, s. 113).

Data rozložená podle městských částí nám ukazují, že jedinou městskou částí, která se vymyká výsledkům z tabulky 10. je Nové město. V Novém městě se uskutečnilo 518 sňatků, nejvíce se jich uzavřelo ve věkovém rozdílu, kdy muž byl starší o 2-5 let. Druhý nejvyšší počet sňatků se uzavřel ve věkové kategorii muž starší o 6-9 let. Nejméně sňatků se uskutečnilo ve věkovém rozdílu snoubenců muž mladší o 10 let a více.

Tab. 10: Sňatky podle věkového rozdílu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části

Věkový rozdíl	Nové město		Podolec		Pták		Staré město	
	počet sňatků	%	počet sňatků	%	počet sňatků	%	počet sňatků	%
Muž starší o 10 let a více	79	15,25	101	10,64	62	9,76	72	15,42
Muž starší o 6-9 let	89	17,18	102	10,75	75	11,81	83	17,77
Muž starší o 2-5 let	138	26,64	223	23,50	170	26,77	104	22,17
Podobně staří (0-1 rok)	120	23,17	286	30,14	181	28,50	125	26,77
Muž mladší o 2-5 let	47	9,07	132	13,91	88	13,86	47	10,06
Muž mladší o 6-9 let	16	3,09	51	5,37	27	4,25	11	2,36
Muž mladší o 10 let	17	3,28	29	3,06	19	2,99	9	1,93
Neuvedeno	12	2,32	25	2,63	13	2,05	16	3,43
Celkem	518	100,00	949	100,00	635	100,00	467	100,00

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

V městské části Podolec se nejvíce sňatků uzavřelo v období 1865-1900 ve věkové kategorii podobně staří (0-1 rok). Tento údaj je také maximální hodnota v celé tabuice, a odpovídá 30,14 %. Další v pořadí je věkový rozdíl muž starší o 2-5 let. V městské části Pták se za celé období uzavřelo 635 sňatků. I zde je největší počet sňatků uzavřen ve věkové kategorii podobně staří (0-1 rok), tento údaj odpovídá 28,5 %. Nějméně sňatků, když nezapočítáme kategorii neuvedeno, najdeme ve věkové kategorii muž mladší o 10 let a více. Poslední sledovanou městskou částí je Staré město. Jeho maxima a minima odpovídají dvěma předešlým městským částem. Při pohledu na procentuální zastoupení byly více zastoupeny sňatky, kdy byl muž starší než žena.

5.3 Snoubenci podle rodinného stavu

Struktura obyvatelstva podle rodinného stavu je odrazem dlouhodobého působení řady faktorů, mezi něž můžeme zařadit demografickou a ekonomickou situaci v daném území, postoje a hodnoty obyvatel či rodinná politika státu a nastavení práv a svobod obyvatel.

Při studiu struktury obyvatelstva dle rodinného stavu je vždy nutno kombinovat toto studium se studiem věku a pohlavím. Analýza se zpravidla konstruuje od věku 15 let, protože mladší snoubenci jsou pouze výjimkou. Nejvíce nás zajímá podíl provdaných žen v reprodukčním věku (15-49 let), důvodem je následný obraz režimu reprodukce obyvatelstva (Maur, 1983, s. 96).

Ve zkoumaných matrikách byl údaj pro rodinný stav psán česky a rozlišoval slova svobodný/svobodná a vdova/vdovec, tento údaj byl nalezen pro všechny novomanžele. Z celkového počtu 2 607 sňatků bylo 2 026 sňatků protogamních, tedy sňatků, kdy byli oba snoubenci při sňatku svobodní. Tento údaj odpovídá 77,71 %. Dalším typem sňatku, kdy muž byl svobodný a žena vstupovala do manželství jako vdova, byl nalezen v 125 záznamech. Dále je zde kombinace, kdy do manželství vstupoval muž jako vdovec a žena jako svobodná, tento

údaj najdeme v 315 záznamech. Poslední kombinací je, že muž byl vdovec a žena vdova, tato kombinace stavů je v tabulce zastoupena v 141 záznamech.

Tab. 11: Rodinný stav snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Období	Svobodný- svobodná		Vdovec- svobodná		Vdova- svobodný		Vdova-vdovec		Celkem počet
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
1865-1874	454	73,70	85	13,80	38	6,17	39	6,33	616
1875-1884	493	76,08	81	12,50	38	5,86	36	5,56	648
1885-1894	624	79,80	92	11,76	20	2,56	46	5,88	782
1895-1900	455	81,11	57	10,16	29	5,17	20	3,57	561
1865-1900	2026	77,71	315	12,08	125	4,79	141	5,41	2607

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

Nejvyšší podíl protogamních sňatků nalezneme v období 1895-1900, a to 81,11 %. U kategorie vdovec-svobodná nalezneme nejvyšší procentuální zastoupení v prvním období, 1865-1874. Další kategorie vdova-svobodný má nejvyšší procentuální zastoupení také v prvním období, a to 6,17 %. Poslední kategorie, kdy do sňatku vstupoval muž jako vdovec a žena jako vdova, má nejvyšší procentální zastoupení také v období 1865-1874.

Tab. 12: Věková skladba svobodných ženichů v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

	1865-1874		1875-1884		1885- 1894		1895- 1900	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
Neuvedeno	7	1,43	10	1,93	3	0,46	0	0,00
16-19	0	0,00	2	0,39	0	0,00	0	0,00
20-24	116	23,77	194	37,5	215	33,00	170	35,20
25-29	216	44,26	208	40,20	292	44,90	210	43,48
30-34	86	17,62	67	13,00	86	13,20	53	10,97
35-39	40	8,20	20	3,87	30	4,61	22	4,55
40-44	13	2,66	9	1,74	15	2,30	18	3,73
45-49	5	1,02	3	0,58	6	0,92	3	0,62
50-54	4	0,82	0	0,00	3	0,46	2	0,41
55-59	1	0,20	2	0,93	0	0,00	3	0,62
60-64	0	0,00	1	0,19	1	0,15	2	0,41
65-69	0	0,00	1	0,19	0	0,00	0	0,00
Celkem	488	100,00	517	100,00	651	100,00	483	100,00
Prům. věk při sňatku	28,59		27,11		27,57		27,95	

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

Průměrný věk při prvním sňatku u ženichů je v prvním sledovaném období 28,59 let, tento věk na konci sledovaného období v letech 1895-1900 poklesl na 27,95 let. Při pohledu na

tabulku zastoupení ženichů, kteří vstupovali do sňatku jako mládenci, vidíme dvě nejpočetnější kategorie. První nejpočetnější věkovou kategorií ve všech sledovaných obdobích je 25-29 let s celkovým podílem kolem 40 %, druhou nejpočetnější věkovou kategorií nalezneme v kategorii věkově nižší, a to 20-24 let s celkovým podílem kolem 30 %. Při součtu procentního zastoupení u svobodných ženichů najdeme, že 85 % z nich se oženilo do 35 let. Dle článku (Fialová, 1998, s. 162) se ve 20. až 50. letech 19. století věk při prvním sňatku zvýšil v průměru o 2-3 roky u ženichů i nevěst, ve městech více než na venkově. Podíl svobodných mužů byl nižší než podíl svobodných žen. Důvodem byly majetkové poměry, které jim nedovolily uzavřít sňatek odpovídající jejich představám, a tak raději zůstaly svobodné. Také v neúrodných zemědělských oblastech se snižoval podíl ženatých a vdaných, zde chodily ženy častěji pracovat do továren.

Průměrný věk při prvním sňatku u nevěst v průběhu období klesá, na začátku sledovaného období najdeme hodnotu 24,34 let, na konci sledovaného období vidíme hodnotu 25,87 let. V tabulce zastoupení svobodných nevěst se prohazují první dvě nejčetnější věkové kategorie oproti ženichům. Nejvíce je zde zastoupena věková kategorie 20-24 let s celkovým podílem kolem 40 %, za ní je věková skupina 25-29 s celkovým podílem kolem 30 %. Při součtu procentního zastoupení u svobodných nevěst najdeme, že 89 % z nich se vdalo do 35 let. Manželství bylo základem pro plození dětí, v tomto období byly určité antikoncepční praktiky známy, ale nebyly tolik rozšířeny, proto počet dětí závisel na počtu žen v reprodukčním věku v manželství. S rostoucím věkem klesal podíl vdaných žen, naopak podíl vdov rostl. Nárůst průměrného věku při sňatku byl spojen s čekáním na našetření dostatečného množství prostředků k obživě budoucí rodiny, nebo na nalezení vhodného protějšku (Lipovski, 2013, s. 104).

Tab. 13: Věková skladba svobodných nevěst v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

	1865-1874	%	1875-1884	%	1885-1894	%	1895-1900	%
Neuvedeno	6	1,12	7	1,25	1	0,14	2	0,38
16-19	38	7,06	45	8,02	69	9,53	54	10,34
20-24	184	34,20	239	42,60	327	45,17	234	44,83
25-29	170	31,60	154	27,45	207	28,59	139	26,63
30-34	81	15,06	59	10,52	70	9,67	51	9,77
35-39	36	6,69	35	6,24	31	4,28	16	3,07
40-44	12	2,23	11	1,96	11	1,52	16	3,07
45-49	7	1,30	9	1,60	4	0,55	6	1,15
50-54	1	0,19	1	0,19	3	0,41	2	0,38
55-59	2	0,37	1	0,18	1	0,14	2	0,38
60-64	1	0,19	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	538	100,00	561	100,00	724	100,00	522	100,00
Prům. věk při sňatku	27,34		26,21		25,66		25,87	

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

Druhé sňatky tzv. palingamní, tedy sňatky ovdovělých nebo rozvedených, tvořily v Mladé Boleslavi 22,3 %. V tomto období byla manželství většinou krátká, opakovaná manželství můžeme nalézt zvláště u mužů. Nejčastějším typem zastoupení bylo, když si muž vdovec vzal svobodnou nevěstu. Svobodných dívek se v populaci vyskytovalo poměrně hodně, a po celé období jejich nabídka převyšovala poptávku. Pro vdovce nemuselo být nejdůležitější věno a postavení nevěsty, ale spíše její schopnosti. Nevěsta se musela prokázat jako zdatná hospodyně, popřípadě i jako dobrá matka jeho osiřelých dětí (Šikulová, 2010, s. 132).

Tab. 14: Věková skladba ženichů-vdovců v Mladé Boleslavi v letech 1865- 1900

	1865-1874	%	1875-1884	%	1885-1894	%	1895-1900	%
Neuvedeno	13	11,11	7	6,03	0	0,00	0	0,00
16-19	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
20-24	0	0,00	1	0,86	4	2,86	0	0,00
25-29	8	6,84	8	6,90	18	12,9	8	10,00
30-34	24	20,51	24	20,69	27	19,30	9	11,25
35-39	13	11,11	21	18,10	26	18,60	17	21,25
40-44	18	15,38	9	7,76	18	12,90	9	11,25
45-49	15	12,82	12	10,34	14	10,00	13	16,25
50-54	12	10,26	11	9,48	10	7,14	5	6,25
55-59	8	6,84	14	12,07	7	5,00	10	12,50
60-64	4	3,42	4	3,45	8	5,71	3	3,75
65-69	2	1,71	4	3,45	6	4,29	5	6,25
70-74	0	0,00	1	0,86	1	0,71	1	1,25
75-79	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
80-84	0	0,00	0	0,00	1	0,71	0	0,00
Celkem	117	100,00	116	100,00	140	100,00	80	100,00
Prům. věk při sňatku	35,17		40,15		42,08		44,66	

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

V tabulce vidíme, že už zde není pouze jeden věk, jako to bylo u svobodných ženichů, ale věků, kdy vdovci vstupovali do manželství, je několik. Nejvíce je vdovců ve věkové kategorii 30-34 let v období 1865-1894. Na konci devatenáctého století vidíme odlišnou věkovou strukturu vdovců. Jako nejpočetnější je zde věková skupina 35-39 a na druhém místě je 45-49 let. Průměrný věk při sňatku u vdovců je rozdílný, ale postupem času vidíme nárůst. Na začátku sledovaného období vidíme hodnotu 35,17 let, na konci sledovaného období je to 44,66 let.

Tab. 15: Věková skladba nevěst-vdov v Mladé Boleslavi v letech 1865- 1900

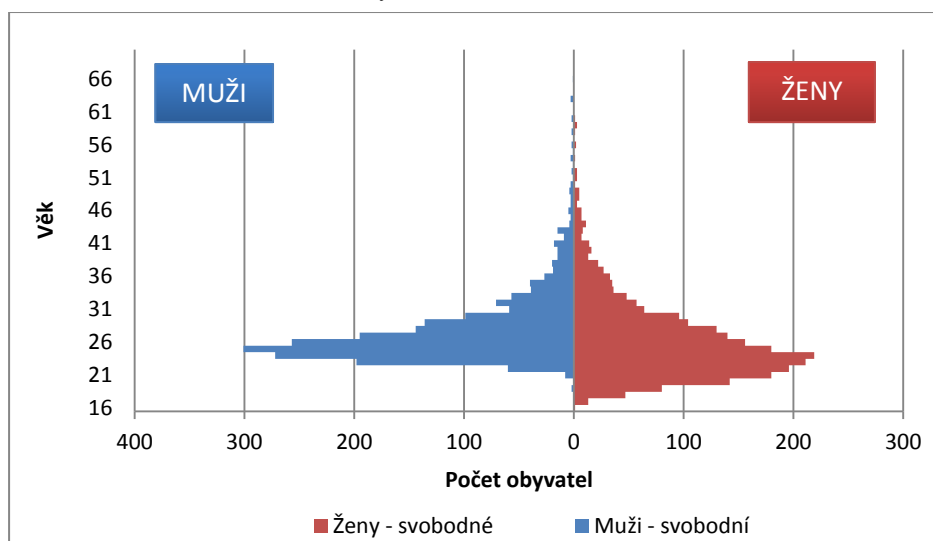
	1865-1874	%	1875-1884	%	1885-1894	%	1895-1900	%
Neuvedeno	11	14,67	5	6,94	0	0,00	0	0,00
16-19	0	0,00	1	1,39	1	1,52	0	0,00
20-24	3	4,00	1	1,39	1	1,52	4	10,00
25-29	6	8,00	5	6,94	10	15,15	9	22,50
30-34	23	30,67	11	15,28	9	13,64	4	10,00
35-39	8	10,67	16	22,22	13	19,70	5	12,50
40-44	11	14,67	14	19,44	9	13,64	8	20,00
45-49	7	9,33	11	15,28	11	16,67	6	15,00
50-54	4	5,33	5	6,94	6	9,09	2	5,00
55-59	2	2,67	1	1,39	4	6,06	1	2,50
60-64	0	0,00	0	0,00	1	1,52	1	2,50
Celkem	0	0,00	2	2,78	1	1,52	0	0,00
Prům. věk při sňatku	31,20		35,93		40,80		36,65	

Zdroj: SOA Praha, vlastní výpočty

Průměrný věk při sňatku u vdov se během období mění. Na začátku sledovaného období je hodnota nejnížší 31,2 let, naopak nejvyšší hodnotu nalezneme v období 1885-1894, a to 40,8 let. U žen vdov také není jednotný nejpočetnější věk, kdy vstupovaly do manželství. V prvním období nalezneme největší počet vdov v letech 30-34, v dalším období 1875-1894 je to věk 35-39 let. A v posledním období je to věk 25-29 let. Poměrně nízký věk vdov a vdovců byl ovlivňován úmrtností v produktivním věku (Lipovsky, 2013, s. 116).

Vdovy měly horší možnosti pro vstup do nového manželství, a proto se velice často do konce svého života již znovu neprovdaly. Žena – vdova byla pro muže atraktivní jenom za určitých podmínek. Velice záleželo na jejím sociálním postavení, ekonomickém zabezpečení, věku a na faktu, zda vychovávala děti. Pokud byla stále v „plodném“ období, mohla muži nabídnout potomka. Velkým lákadlem pro svobodného muže byl majetek, který mohla žena získat po svém zesnulém muži či vidina možného postupu v sociálním žebříčku (Šikulová, 2010, s. 132).

Vdovy měly menší šanci znovu se vdát, než tomu bylo v případě vdovců. Na druhou stranu lze položit otázku, zda se vdova chtěla za každou cenu vdát. Mohly nastat případy, kdy si žena zajistila dostatečnou ekonomickou základnu, ke které nepotřebovala nového muže. Po smrti manžela mohla vést hospodářství sama do té doby, než dospěl řádný dědic. Příkladem zde může být řemeslnický tovaryš, který si vzal manželku vdovu po svém mistrovi (Šikulová, 2010, s. 132).

Obr. 7: Věková struktura svobodných nevěst a ženichů v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

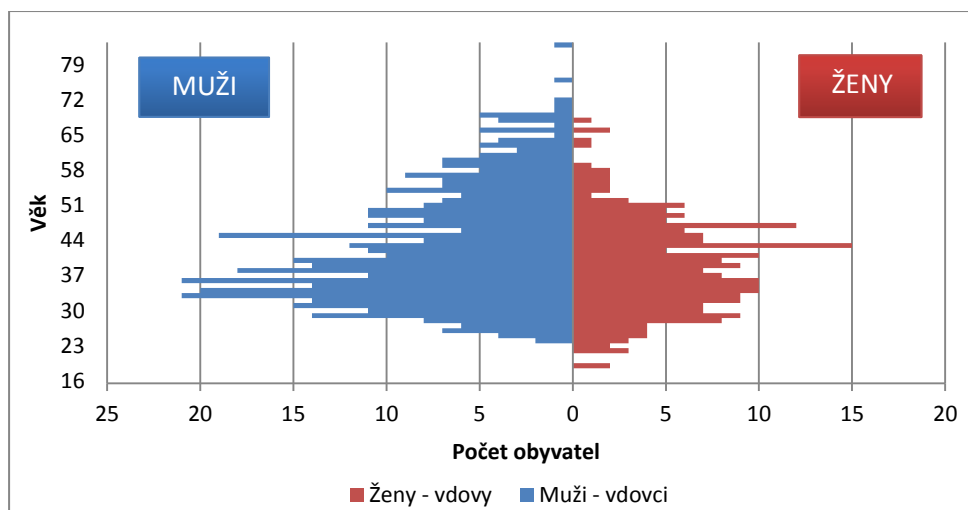
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Všeobecný zákoník, který vyšel v platnost v roce 1812, stanovoval hranici zletilosti na 24 let, ovšem bylo možné se vdávat/ženit i v mladším věku. Uzavřít sňatek se mohlo již od 16 let (Šikulová, 2010, s. 138). Věková struktura svobodných v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 nám ukazuje, že ženy vstupovaly do sňatku dříve než muži. Věkový interval u žen začíná ve věku 16 let a končí v 60 letech, u mužů začíná v 19 letech a končí v 66 letech. Celkově v tomto období nalezneme 2 361 svobodných žen a 2147 svobodných mužů. U žen nalezneme postupný nárůst nevěst, které vstupovaly do sňatku s maximem ve věku 24 let. Dále se hodnoty snižují a po dosažení 30. roku nalezneme pokles a počet nevěst, které uzavřely sňatek v tomto věku, klesá jejich počet pod 100. Po dosažení 40. roku se počty svobodných nevěst, které vstoupily do sňatku, dostávají pod hranici 10. Nejstarší svobodná nevěsta je zaznamenána v matrice Mladá Boleslav 64, dcera nádeníka, narozena 19. 9. 1809, datum sňatku 1. 3. 1870, která si vzala svobodného muže, který byl narozen 6. 12. 1815. U mužů je nejnižší věk při vstupu po manželství 19 let. U mužů vidíme více početné maximum než u žen. Nejvíce sňatků bylo uzavřeno ve věku 25 let. Mezi další silnější věkové skupiny můžeme také vyjmenovat věk 24 a 26. U ženichů, stejně jako u nevěst, se dostaneme po dosažení 30. roku pod hranici 100. Dále zaznamenáváme pokles hodnot a drobné výkyvy například v letech 41 a 43. V dalších věkových kategoriích se dostáváme pod hranici četnosti ženichů pod 10.

Při pohledu na věkovou strukturu vdovců a vdov vidíme větší rozkolísanost, data dosahují více maxim i v odlišných věcech, tento jev je dán malým počtem vdovců a vdov. Celkově v tomto období nalezneme 253 vdov a 453 vdovců. Vdovci vstupovali do sňatku již od 24. roku, příkladem může být záznam z roku 1882, kdy si 24letý vdovec, povoláním domkař, vzal 22letou svobodnou nevěstu. Mezi nejpočetnější věky, kdy vdovci vstupovali do manželství, můžeme vyjmenovat věk 33, 34, 38 a 45. Vdovců starších 70 let bylo pět ve věku 70, 71, 72, 76 a 83. Příkladem, kdy se brali vdovec a vdova, je záznam z matriky Mladá Boleslav 64 – sňatek se uskutečnil 29. července 1878. Ženichův otec byl povoláním učitel, při sňatku mu bylo 71 let a vzal si 54letou vdovu z Mladé Boleslavi. Úplně nejstarším snoubencem je Václav Zahradník, syn mistra koželužského, kterému v době sňatku bylo 83 let, vzal si 35letou svobodnou nevěstu

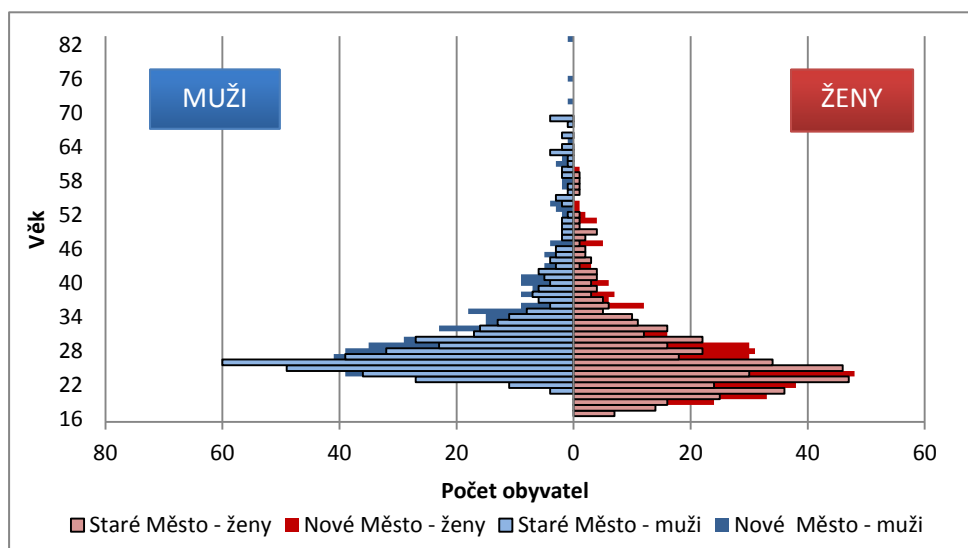
z Ústí nad Labem. Vdovy mají svůj profil odlišný od vdovců, jako minimální věk, kdy vdovy vstoupily do manželství, je zde věk 19. Sňatek z 3. března 1889 devatenáctileté Cecilie Chvalinové, vdovy z Loukova, otec byl lakýrník, s dvacetisedmiletým Josefem Marouškem, vdovcem z Nymburka. Dále vidíme postupný nárůst se střídajícími se maximy v letech 34, 35, 41, 43 a 47. Poté vidíme pokles hodnot a poslední věk, kdy se vdávala vdova, je 66 let.

Obr. 8: Věková struktura vdovců a vdov v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Obr. 9: Porovnání věkových struktur v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části Nové a Staré město

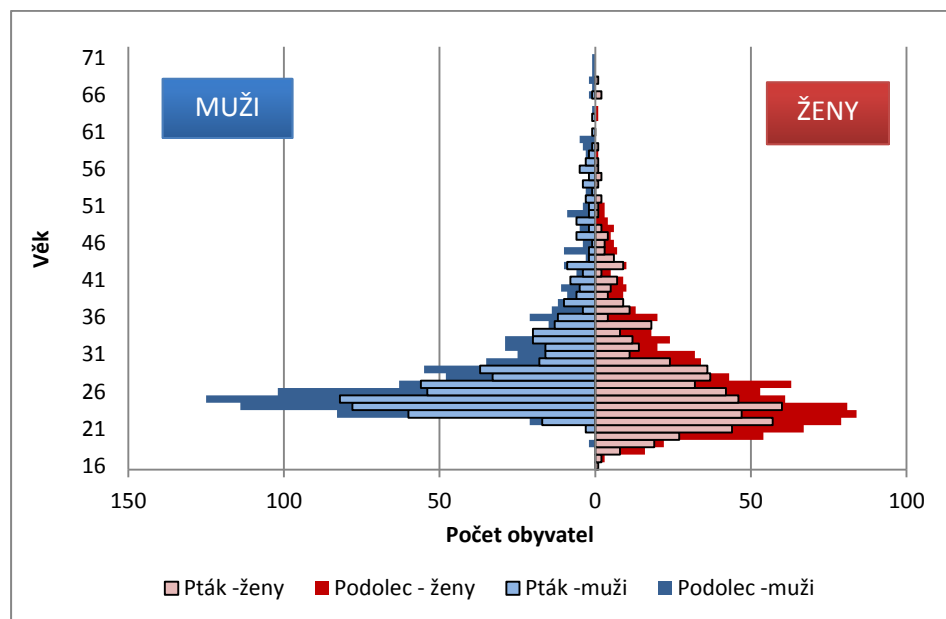
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Při porovnání věkových struktur snoubenců v městských částech Staré a Nové město vidíme odlišné trendy. Ve Starém městě uzavřelo sňatek 459 mužů a 462 žen, v Novém městě 509 mužů a 512 žen. Nesouměr počtu mužů a žen je dán tím, že nebyly konstruovány zápisy z matrik, kde nebylo uvedeno datum narození. Nejmladší ženichy nalezneme ve Starém městě, jsou zde zastoupeni hned čtyřikrát ve věku 21 let. Do věku 26 mají městské části stejné počty ženichů. Maximální hodnoty nalezneme pro Staré město ve věku 26 četností 60 ženichů a pro

Nové město je největší četnost v roce 25, a to čtyřicetšestkrát. Dále mají linie městských částí podobnou tendenci a po věkových kategoriích se střídají v maximech a minimech. Věková hranice pro muže, kdy byl naposled uzavřen sňatek, je pro Staré město 71, zatímco v Novém městě 83. Celkově lze dané struktury zhodnotit, že ve Starém městě se ženili dříve a častěji v mladších věkových kategoriích.

Minimální věk, kdy byl uzavřen sňatek v Novém a Starém městě, je shodný, a to 17, akorát se liší v počtu nevěst, v Novém městě je tento věk zastoupen pouze jedenkrát, zatímco ve Starém městě hned sedmkrát. Maximální hodnoty nalezneme pro Staré město ve věku 23, a to s počtem 47 nevěst, další v pořadí je věk 25 s počtem 46 nevěst. Pro Nové město nalezneme nejvyšší počet nevěst ve věku 24 čtyřicetkrát, druhý v řadě je věk 22 s třiaosmdesáti nevěstami. Poté následuje pokles nevěst a nejvyšší věk, kdy ženy vstupovaly do manželství, byl pro Staré město 59 a pro Nové město 60. Celkově lze dané struktury zhodnotit, že ve Starém městě se vdávaly dříve a častěji v mladších věkových kategoriích.

Obr. 10: Porovnání věkových struktur v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části Podolec a Pták

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Při porovnání věkových struktur snoubenců v městských částech Pták a Podolec vidíme velmi odlišné trendy. V Podolci uzavřelo sňatek 926 mužů a 934 žen, v Novém městě 628 mužů a 627 žen. Nejnižší věk, kdy vstupovali v těchto městských částech ženiši do manželství, je pro Podolec věk 19 let a pro Pták věk 21 let. Dále mají městské části stejný průběh i se stejným věkem, kdy se ženiši nejvíce ženili, a je to věk 25 let. Oproti klesajícímu průběhu v městské části Pták vystupují věky 27 let, 33 let, 34 let, 38 let, 41 let, 43 let, 47 let a 56 let. Pro městskou část Podolec jsou to věky 35 let, 43 let, 50 let a 60 let. Maximálním věkem, kdy vstupovali muži do manželství, byl pro městskou část Pták 66 let, a pro městskou část Podolec 71 let. U nevěst je v městské části Pták dosažen celkový nejnižší věk 16 let, pro Podolec je to 17 let. Největší počet nevěst vstoupil do sňatku v městské části Pták ve věku 24 let, a to 60, v Podolci je to věk 23 s počtem 84. Oproti městským částem Nové a Staré město je zde v obou částech pět nevěst

starší 60 let, v městské části Podolec jsou to 2 ve věku 63 a 64, v městské části Pták to jsou 3, dvě ve věku 66 a jedna ve věku 68 let.

Kapitola 6

Kulturní, sociální a ekonomické charakteristiky snoubenců

6.1 Snoubenci dle náboženského vyznání

Při uzavírání sňatků se projevovaly některé okolnosti, které dokládají, jak úzce byl život lidí ovlivňován duchovní kulturou a náboženskými předpisy. Katolická církev sice ustoupila moci v případě vrchnostenského konsensu k sňatku ze svého výhradního práva ve věcech manželských, jak bylo ustanoveno Tridentským koncilem, ale na ostatních záležitostech trvala (Skoková, 2012, s. 23). Po vydání tolerančního patentu v roce 1781 bylo možné, aby si nekatolík vzal katolíka. Musel se ale zavázat, že nebude bránit partnerovi ve své víře. Pokud byl otec katolík, byly děti vychovávány podle víry otce. Pokud byl ale otec evangelík, chlapec získal víru otce a dcera víru matky. Na počátku devatenáctého století se naprostá většina Čechů hlásila ke katolické církvi. Evangelíci byli tolerováni, ale zůstávali v podřadné pozici. Množily se smíšené sňatky, i když oběma církvemi byly pokládány za nežádoucí. Od roku 1868 bylo umožněno uzavírat sňatky občanské, původně hlavně příslušníkům jejich vyznání, posléze rostoucímu počtu osob bez vyznání (Fialová et al., 1998, s. 165).

Tab. 16: Náboženské vyznání snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Matrika	Římsko-katolické	Evangelické		Bez vyznání	Neuvedeno	Izraelské	Jiné
		Augšpurské	Reformované				
MB 29	42	0	0	0	0	0	0
MB 64	2567	1	3	5	0	0	0
MB 65	2509	5	6	0	0	0	0
Mladá OÚ02	3	0	1	10	11	1	0
Kovanec 08	1	15	0	0	0	0	0
Kovanec 04	0	2	2	0	0	0	4
Mělnické	11	4	11	0	0	0	0
Vtelno							
Celkem	5133	27	23	15	11	1	4

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Při pohledu na tabulku náboženského vyznání vidíme jasnou dominanci římskokatolického vyznání. Již samotné matriky předurčovaly, které vyznání zde bude převládat. Matriky začínající slovem „Mladá Boleslav“ jsou označeny jako katolické a matriky začínající slovem „Kovanec“ jsou označeny jako evangelické. V matrice Mladá Boleslav 29 jsou všechny sňatky, co se týká vyznání, homogenní-oba svatebčané byli římskokatolického vyznání. Další matrika Mladá Boleslav 64 má také vysoké zastoupení římskokatolických sňatků, pouze v 9 případech byla nevěsta nebo ženich jiného vyznání, a to 4 evangelického a 5 bez vyznání. I v matrice Mladá Boleslav 65 je nejvíce zastoupeno římskokatolické vyznání. Počet sňatků, kterých zde bylo uzavřeno s evangelickým vyznáním, je 11. Zajímavá je matrika okresního úřadu v Mladé Boleslavi 02, zde figurují na prvních pozicích sňatky osob bez vyznání či zde neuváděli vůbec své vyznání. První zapsaný sňatek je zde datován 20. 9. 1871. Mezi další matriky patří Kovanec 08 a Kovanec 04, u Kovanec 08 vidíme jasnou převahu sňatků evangelického vyznání, pouze v jednom případě je zde sňatek s katolíkem. Kovanec 04 jsou celkem 4 sňatky, kde se bere vždy evangelík s vyznáním nekatolickým. Poslední sledovaná matrika je také evangelická, Mělnické Vtelno, zde převažují sňatky evangelistů s katolíky.

6.2 Snoubenci podle oboru povolání

Z hlediska zapojení do ekonomického procesu dělí demografická statistika obyvatelstvo na ekonomicky aktivní a neaktivní. U neaktivního obyvatelstva rozlišujeme podle zdroje obživy obyvatelstvo závislé a nezávislé. Podle stupně ekonomické aktivity rozlišujeme skupiny neaktivního obyvatelstva osoby připravující se k povolání (studenti, učni), osoby zdržené od povolání (nezaměstnaní, vězni), důchodce a rentiéry. Povolání je činnost, kterou člověk koná podle své odborné klasifikace, oproti tomu zaměstnání je činnost, kterou člověk vykonává bez ohledu na vyučení nebo vyškolení. Ve starších statistikách splývala klasifikace povolání s klasifikací podle příslušnosti k odvětví, dnes jsou obě rozlišovány. Při klasifikaci odvětví národního hospodářství je nejvýhodnější vycházet z příbuznosti výrobků jednotlivých odvětví. Pro charakter města je důležitý zejména poměr mezi řemesly, zemědělstvím a obchodem a poměr mezi řemesly pracujícími pro místní trh a řemesly zásobujícími širší tržní okruh (Maur, 1983, s. 108).

Matriční zápis, jak se ustálil v průběhu 19. století, podrobně informuje jak o snoubencích samotných, tak o jejich rodinném zázemí. V zápisu je zpravidla uvedeno nejen jméno, věk, profese a bydliště ženicha, ale také povolání a bydliště jeho otce. Zápis o nevěstě uvádí rovněž její celé jméno, věk dosažený v době uzavření sňatku a od roku 1900 i její povolání, pokud nějaké provozovala před uzavřením sňatku. Stejně jako v zápisu o rodinném zázemí ženicha je i v zápisu věnovaném osobě nevěsty uvedeno povolání jejího otce včetně jeho bydliště.

První reálné statistické údaje o složení obyvatelstva českých zemí z hlediska profesního a sociálního jsou k dispozici až z prvních tereziánských konskripcí od počátku druhé poloviny 18. století. Ze začátku se zjišťovalo povolání pouze u mužů starších 14 let, a podchycovaly pouze část obyvatelstva. Soupisy spíše než povolání vyjadřovaly odvětvovou příslušnost vybraných

sociálních skupin obyvatelstva. Podle prvního novodobého sčítání lidu na našem území v roce 1879 bylo na zemědělství, lesnictví a rybářství závislých 52,3 % všech obyvatel. Ovšem při sčítání v roce 1890 se podíl obyvatelstva závislých na primárním sektoru snížil na 43,1 %. Oproti tomu se podíl závislých na průmyslu a řemeslech zvýšil z 29,2 % na 36,8, což byl významný skok, který odrážel prudké tempo zprůmyslnění české ekonomiky (Srb, 2004, s. 84).

6.2.1. Sociální stratifikace

Různí jedinci, v dobových pramenech označováni jako tovaryši, společníci, výrobci, dělníci či nádeníci, spolu se služebnictvem všeho druhu v domácnostech a dílnách a podnicích tvořili vrstvu placených, těch, kteří pobírali mzdu a někdy dostávali i stravu a ubytování. K nim se připojili sezonní imigranti z venkova, příležitostí pracovníci z městské chudiny a spodních vrstev velkých měst. Někdy pracoval u jediného zaměstnavatele značný počet lidí, jindy měl placený pracovník několik chleboďárců. Drobní samostatní řemeslníci vykonávali často více profesí najednou, z toho vyplývá, že bylo občas z pramenů obtížné zjistit hlavní obor zaměstnání (Horská, 2002, s. 143).

Nástup kapitalismu prohloubil nejen majetkovou diferenciaci rolnictva, ale stále více zesiloval třídní diferenciaci na venkově. Nejpočetnější skupiny venkovského obyvatelstvomkáři, zemědělství nádeníci a zemědělská čeleď nedostali půdu a byli odkázáni na námezdní práci ve velkostatech nebo u bohatých sedláků. Velkostatkáři využívali po zrušení roboty výhradně námezdní pracovní sílu, důvodem byla práce za nižší mzdu. Těžké bylo postavení zemědělských nádeníků, kteří pracovali na různých místech kratší dobu při různých sezónních pracích (obdělávání řepy, žně, sklizeň řepy, mlácení obilí aj.), neměli trvalého zaměstnání a byli stále ohroženi bídou (Říha et al., 1960, s. 222).

Ve druhé polovině 19. století vyšel v platnost nový živnostenský řád, který dovoloval zásadně volný přístup ke všem živnostem pro každého svéprávného občana, zaplatí-li předepsanou daň, připouštěl volnost výroby a odbytu zboží a osvobozoval podnikání od nucených živnostenských jednot. Kromě některých živností, které byly prohlášeny za koncesní (knihtiskařství a knihkupectví, periodická doprava osob, zastavárny aj.) byly všechny ostatní živnosti svobodné a směly být provozovány na pouhou odpověď u živnostenského úřadu (Říha et al., 1960, s. 280).

Největší růst podílu zaznamenali v letech 1869-1910 dílvedoucí, úředníci a jiní zaměstnanci nedělnických profesí. Roku 1869 podle socioprofesionálních kategorií rakouské státní statistiky nejčastějším zaměstnáním zemědělce v českých zemích byl nádeník, jako nádeníci byli označováni i neprovdané dcery a neženatí synové v dospělém věku, kteří ještě bydlí u rodičů. Ze 100 ekonomicky aktivních jich bylo v zemědělství 42, více než dvojnásobek podílu hospodářských rolníků. Spolu s čeledí tvořili 80 % všech zemědělských povolání (Horská, 2002, s. 145).

Společnost, která se nacházela v neustálém procesu změn ze společnosti tradiční v společnost moderní, umožňovala opustit nebo následovat povolání otce a vydat se vlastní cestou v profesní kariéře. Neméně dovední řemeslníci se většinou v podnikatele změnit nemohli. Své dcery vdávali spíše do řemeslnických než do obchodnických rodin. Synové nižších úředníků a městských obyvatel pracujících za mzdu, kterým bylo umožněno ukončit

určitý stupeň vzdělání, si vstupem mezi vzdělané vrstvy zvyšovali své společenské postavení. Přicházeli mezi ně také vzdělaní synové malozemědělců, kteří opouštěli jak profese svých otců, tak venkovské prostředí, ve kterém vyrůstali. Venkovské prostředí opouštěli také vzdělaní synové statkářů, sedláků, majitelů mlýnů a pivovarů, kteří ve městech nacházeli více profesních šancí než na venkově (Pokludová, 2002, s. 105).

Čím složitější stroje revoluce v průmyslu vyžadovala, tím více bylo dělníků a techniků, kteří s nimi uměli zacházet, příkladem jsou obráběči, seřizovači a obráběči jemných součástí složitých pracovních a parních strojů. V poslední fázi průmyslové revoluce byli sériovou výrobou vytlačeni ruční tkalci, punčocháři, knoflíkáři, pasíři, hřebenáři, svíčkaři, mydláři, bednáři, hrnčíři, mědikovci, provazníci a mnoho jiných řemesel. Byli nahrazeni prosperujícími potravinářskými a oděvními řemesly a také celou škálou řemesel a živností stavebních (Horská, 2002, s. 149).

Změny v sociální stratifikaci v letech 1869-1910 se projevují hlavně vzestupem hospodařících rolníků, masivním poklesem počtu zemědělských nádeníků a zařazením zemědělské čeledi do skupiny zemědělských dělníků či do nově vzniklé skupiny pomáhajících členů rodin. Toto období je charakteristické ekonomickou přeměnou českých zemí a také obdobím masového odchodu venkovské chudiny zemědělských i starých textilních oblastí do továren a dolů v zemi a za hranicemi. Početné vsi severního textilního pásu s domácími tkalci-chalupníky a domkáři se měnily v dělnické osady velkých továrních center, jiné upadaly.

Na konci století lze vidět zpomalení počtu továrního dělnictva pracujícího v textilní a potravinářské výrobě, naopak dělnictvo rostlo v odvětvích hospodářství, kde zvolna nebo vůbec neprobíhala mechanizace práce, jako je stavebnictví, železniční výroba a ve výrobě některého zboží osobní spotřeby (oděvů, obuvi). Úpadek zaznamenaly také výroby řemeslné a zemědělské. Souviselo to se vznikem nové závislé malovýroby. Ani dělnická třída neměla svoji práci jistou, díky průmyslové krizi v 80. letech 19. století bylo propuštěno mnoho dělníků. V letech 1880-1910 vzrostl podíl obyvatelstva měst z více než třetiny na polovinu. Na období silného vystěhovalectví ze zemědělských vsí vydělala velká města v Poohří (Žatec, Louny), střední Pojizeří (Mladá Boleslav), střední Polabí (Kolín, Nymburk, Poděbrady) či západní Polabí (Litoměřice). Na konci století je Mladá Boleslav označována jako přední město strojírenského průmyslu (Kárníková, 1965, s. 124).

V této kapitole nastalo hned několik problémů. Některé zápisy nebyly čitelné, v mnoha případech nebyl otec nevěsty/ženicha uveden anebo zde byl zápis, že je daný syn/dcera nemanželský. Také některý zápis povolání nebyl úplný, například je zde mnoho výměnkářů bez bližšího určení, tedy na jaké zemědělské usedlosti mají svůj výměnek. Problém byl i s rozřazením termínů měšťan, obyvatel a soused. U domkářů je většinou uveden jen zápis domkář, bez bližší specifikace, čím se živili. Naopak u dělníků je rozšířený název jejich povolání, takže dokonce víme i kde danou práci dělali, příklad je dělník v cukrovaru nebo v továrně. Dalším problémem byla i neexistence některých povolání v dnešní době, a následné dohledávání daných povolání ve staré literatuře. Takovým příkladem povolání může být poklánský (pomocník správce statku), krupař (prodejce mouky), advokátní sollicitátor (právní zástupce s omezeným oprávněním jen k některým úkonům), mistr jirchářský (řemeslník vydávající kůže hliníty mi solemi) či obročný (měl na starosti manipulaci s obilím).

V celém souboru dat z Mladé Boleslavi bylo nalezeno 516 různých povolání. V případě sociální mobility bude věnována pozornost otázce, zda pocházeli oba snoubenci ze stejné sociální kategorie či zda bylo běžné uzavírat tzv. nerovná manželství, která znamenala vzestup či pád v sociálním žebříčku.

Před zařazením daných povolání otců se ještě podíváme na tabulku nejvíce četných povolání v daných obdobích. Při porovnání tabulek odděleně dle pohlaví lze říci, že se povolání často v tabulce proměňují.

6.2.2. Nejvíce zastoupená povolání

Tab. 17: Nejvíce zastoupená povolání otců ženichů v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Muži pořadí	1865-1874			1875-1884			1885-1894			1895-1900		
	Povolání	Počet	%	Povolání	Počet	%	Povolání	Počet	%	Povolání	Počet	%
1.	domkař	46	7,5	dělník	77	12	chalupník	62	13,2	domkař	56	9,9
2.	dělník	39	7,0	rolník	41	6,4	domkař	57	8,7	chalupník	32	5,7
3.	chalupník	38	6,3	domkař	40	6,3	nádeník	41	5,3	dělník	30	5,3
4.	obuvník	22	6,2	obuvník	29	4,6	zedník	30	3,8	nádeník	29	5,1
5.	krejčí	21	3,6	krejčí	24	3,8	podruh	25	3,8	rolník	23	4,1
6.	rolník	21	3,4	zedník	22	3,6	sedlák	23	3,8	zedník	18	3,2
7.	zedník	20	3,4	chalupník	20	3,5	tiskař	23	2,3	obuvník	16	2,8
8.	podruh	17	3,3	podruh	16	3,1	mistr krejčovský	18	2,6	tiskař	13	2,5
9.	nádeník	14	2,8	čeledín	14	2,5	obuvník	18	2,6	podruh	12	2,3
10.	tiskař	14	2,3	baráčník	13	2,5	rolník	18	2,6	krejčí	10	2,1

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

V prvním období 1865-1874 jsou první a druhá nejpočetnější skupina stejná, a to domkař a dělník. Domkař měl domek bez jakékoliv půdy a jeho procentuální zastoupení u nevěst je 8,1 %, zatímco u ženichů pouze 7,5 %. Shodně se zde ještě vyskytují povolání chalupník, zedník, obuvník, krejčí, podruh a nádeník. Chalupník držel chalupu a rozlohu pole nepřesahující čtvrt lánu. Nádeník se nechával najímat na příležitostné výdělky (na den). Charakterem lze tyto povolání začlenit k dolní střední vrstvě. U dělníků je většinou dodatek, že pracovali v cukrovaru. V dalším období je na prvním místě shodně povolání dělník, s procentuálním zastoupením 12 %. U mužů vidíme na druhém místě povolání rolník. Shodně se zde objevuje domkař, obuvník, krejčí, zedník, chalupník, a podruh. V dalším období není ani u mužů, ani u žen vidět povolání dělník. Naopak se zde více vyskytují řemesla a majitelé nemovitosti. V posledním období je znovu jako nejpočetnější povolání označen domkař. Následovaný chalupníkem u mužů a dělníkem u žen. Celkově bylo nejpočetnější zaměstnání u mužů a u žen domkař, následovaný povoláním otce dělník. Z tabulky je vidět, že se většinou povolání otce v časech opakují a není zde nějaké povolání otce, které by nebylo obvyklé. Pro méně obvyklé povolání v Mladé Boleslavi v letech není vytvořena tabulka, pouze je zde můžeme zmínit. Mezi méně obvyklé povolání otce v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 patří topič parostroje,

pohodný či obročník. V období 1875-1884 sem patří povolání otce vodák, kartáčník a ekonom. V dalším období 1885-1894 patří mezi málo zastoupena povolání otce lékárník, kloboučník či expeditoř dostavníků. V posledním období 1895-1900 sem můžeme zařadit například hrobníka, koksáře a špendlíkáře

Tab. 18: Nejvíce zastoupená povolání otců nevěst v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Muži pořadí	1865-1874			1875-1884			1885-1894			1895-1900		
	Povolání	Počet	%	Povolání	Počet	%	Povolání	Počet	%	Povolání	Počet	%
1.	domkař	50	8,1	dělník	75	11,8	domkař	75	16	domkař	50	8,8
2.	dělník	49	7,8	domkař	47	7,4	nádeník	49	7,2	dělník	36	6,4
3.	zedník	32	5,2	zedník	29	4,6	chalupník	39	5,7	nádeník	28	5,0
4.	nádeník	25	4,1	obuvník	28	4,4	tiskař	34	4,0	podruh	26	5,0
5.	chalupník	24	3,9	krejčí	20	3,1	zedník	27	3,8	chalupník	23	4,1
6.	obuvník	19	3,1	nádeník	20	3,1	krejčí	20	3,2	obuvník	19	3,4
7.	krejčí	16	2,6	chalupník	19	3,0	obuvník	20	3,2	tiskař	18	3,2
8.	podruh	13	2,1	rolník	15	2,4	mistr obuvnický	19	3,0	měšťan	16	2,8
9.	mistr krejčovský	11	1,8	podruh	14	2,2	mistr krejčovský	18	2,8	zedník	15	2,7
10.	mistr obuvnický	11	1,8	tiskař	14	2,2	tesař	17	2,6	tkadlec	13	2,3

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

6.2.3. Klasifikace povolání

Pro rozřazení povolání do skupin byla použita klasifikace, kterou publikovala Pokludová Andrea v Historické demografii č. 26, s. 104. Povolání dělí do 3 velkých skupin: vzdělané vrstvy, hospodářské vrstvy a ostatní. Pro lepší představu bylo k několika podskupinám dopsáno pár příkladů povolání.

Skupina vzdělané vrstvy má 6 podskupin:

- 1) svobodné povolání (notář, zemský advokát, doktor apod.)
- 2) úředník (c. k. berní, úředník, účetní, výpravčí, c. k. official při pokladnici, c. k. stavitelský úředník apod.)
- 3) státní úředník (c. k. krajský soudní rada, magistrální rada, c. k. vrchní berní, c. k. rada zemského soudu apod.)
- 4) umělci (hudebník, kapelník, zpěvák, malíř, muzikant apod.)
- 5) soukromý úředník (podnikatel, továrník, ekonom, advokátní písař, ředitel advokátní kanceláře apod.)
- 6) učitel (školní učitel, učitel hudby apod.)

Další skupina se nazývá hospodářské vrstvy, ta má 5 podskupin:

- 1) majitel nemovitosti (majitel domu, majitel dvorce, majitel továrny, majitel směnárny apod.)
- 2) řemeslník a živnostník (mistr krejčovský, mistr obuvnický, mistr sklenářský, mistr řeznický apod.)
- 3) hostinský
- 4) obchodník (kramář, kupec, obchodník se zeleninou apod.)
- 5) továrník

Dále jsou zde 2 kategorie odděleně:

- 1) měšťan (občan, obyvatel apod.)
- 2) důstojník armády (desátník, nadporučík, voják, strážmistr apod.)

Poslední kategorií je kategorie Ostatní, ta se dělí na 8 podkategorií:

- 1) nižší úředník (mýtný, písař, úřední sluha, žalářník, strážník apod.)
- 2) malozemědělci (maloročník, oráč, rolník, vinař, sadař apod.)
- 3) statkář
- 4) sedlák
- 5) služebnictvo (komorník, ponocný v zámku, služebník apod.)
- 6) dělník (dělník, horník, nádeník, podruh, tovaryš apod.)
- 7) domkař
- 8) majitel mlýna

Tabulky tříděné dle profese otce jsou konstruovány, aby ukázaly rozdílnosti mezi ženichy/nevěsty pocházející z Mladé Boleslavi a odjinud. Jelikož jsou data s rozdílným základem, je vhodné porovnávat pouze jejich procentuální zastoupení. Odděleně dle pohlaví je pro každého svatebčana 2 607 záznamů. Celkově za celé období je 183 profesí otce, které je označeno jako neuvedeno, na celkovém úhrnu se podílí 7 %. Toto číslo je poměrně vysoké, ale spíše je to zapříčiněno tím, že do této kategorie jsou započítáni i ženiši, kteří měli v zápise uvedeno, že jsou nemanželští. U nevěst je toto označení celkově 164 profesí otce, což tvoří 6,29 % na celkovém podílu. Toto označení se spíše vyskytuje od 70. let 20. století. Souhrnně vychází větší počet vzdělané vrstvy u ženichů/nevěst narozených v Mladé Boleslavi, největší rozdíl najdeme u úředníků, státních úředníků a soukromých úředníků. Naopak zde u ženichů/nevěst narozených mimo Mladou Boleslav převažuje kategorie ostatní a v ní kategorie malozemědělec a domkař.

Tab. 19: Ženichové, kteří uzavřeli sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, podle profese otce

	Profese otce	Narození v Mladé Boleslavi		Narození mimo Mladou Boleslav		Celkem	
		absolutně	%	absolutně	%	absolutně	%
Vzdělané vrstvy	Svobodné povolání	13	1,95	8	0,41	21	0,81
	Úředník	15	2,60	19	0,98	34	1,30
	Státní úředník	17	2,56	10	0,52	27	1,04
	Umělec	2	0,30	8	0,41	10	0,38
	Soukromý úředník	15	2,26	8	0,41	23	0,88
	Učitel	5	0,75	17	0,88	22	0,84
	Celkem	67	10,08	70	3,61	137	5,26
Hospodářské vrstvy	Majitel nemovitostí	64	9,62	252	12,99	316	12,12
	Řemeslník a živnostník	226	33,98	651	33,56	877	33,64
	Hostinský	6	0,90	19	0,00	25	0,96
	Obchodník	7	1,05	30	2,33	37	1,42
	Továrník	4	0,60	2	0,10	6	0,23
	Celkem	307	46,17	954	48,98	1261	48,37
	Měšťan	11	1,65	49	2,53	60	2,30
	Důstojník armády	7	1,05	25	1,29	32	1,23
Celkem hosp. a vzdělané vrstvy	392	58,95	1098	56,40	1490	57,15	
Ostatní	Nižší úředník	14	2,10	34	1,75	48	1,84
	Malozemědělec	31	4,66	119	6,13	150	5,75
	Statkář	0	0	3	0,15	3	0,12
	Sedlák	1	0,15	0	0,00	1	0,04
	Služebnictvo	20	3,01	48	2,47	68	2,61
	Dělník	119	17,89	337	17,37	456	17,49
	Domkař	45	6,77	163	8,40	208	7,98
	Majitel mlýna	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	Celkem	230	34,59	704	36,29	934	35,83
Neuvedeno	43	6,88	140	7,22	183	7,02	
Úhrnem	665	100,00	1942	100,00	2607	100,00	

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Tabulky tříděné dle profese otce jsou konstruovány, aby ukázaly rozdílnosti mezi ženichy/nevěsty pocházející z Mladé Boleslavi a odjinud. Jelikož jsou data s rozdílným základem, je vhodné porovnávat pouze jejich procentuální zastoupení. Celkově za celé období je 183 profesí otce, které je označeno jako neuvedeno, na celkovém úhrnu se podílí 7 %. Toto číslo je poměrně vysoké, ale spíše je to zapříčiněno tím, že do této kategorie jsou započítáni i ženiši, kteří měli v zápise uvedeno, že jsou nemanželští. U nevěst je toto označení celkově 164 profesí otce, což tvoří 6,29 % na celkovém podílu. Toto označení se spíše vyskytuje od 70. let 20. století.

První sledovanou skupinou jsou vzdělané vrstvy. Procentuální podíl u ženichů narozených v Mladé Boleslavi je 10,08 %. Toto číslo u ženichů narozených mimo Mladou Boleslav je nižší, a to 3,61 %. Tím lze vidět, že ve městech se nacházeli, nebo spíše působili, vzdělanější lidé než na vesnici. Největší rozdíl nalezneme v kategorii úředník, státní úředník a soukromý úředník, kdy se procentuální rozdíl oproti ženichům narozených mimo Mladou Boleslav rovná -1,8 %. Naopak vyšší podíl oproti Mladé Boleslavi vykazují umělci a učitelé. U těchto dvou kategorií jsou procentuální rozdíly minimální, takže celkově nezasahují výrazně do výsledků.

Další kategorií jsou hospodářské vrstvy, do této kategorie patřilo celkově 1261 ženichů, což dělá 48,37 %. Hospodářské vrstvy jsou početnější u ženichů, kteří nebyli narozeni v Mladé Boleslavi. Procentuální rozdíl tvoří 2,81 %. Nejpočetnější vrstvou jak u ženichů narozených v Mladé Boleslavi nebo mimo jsou řemeslníci a živnostníci. Jak píše Eduard Maur (1983), pro město je důležité mít rozmanité pole řemeslných prací. Jejich hlavní pestrost byla vždy prezentována na městském trhu. U ženichů narozených v Mladé Boleslavi vidíme nižší procentuální zastoupení majitelů nemovitostí a obchodníků. Na druhou stranu vidíme vyšší procentuální zastoupení u hostinských a továrníků.

Odděleně jsou zde prezentovány vrstva měšťanů a důstojníků armády. Označení měšťan je problematické, jelikož pod tímto označením lze rozumět výrobně samostatného řemeslníka nebo zemědělce. U ženichů narozených mimo Mladou Boleslav převládají měšťané a důstojníci armády. Po sečtení této kategorie a hospodářské a vzdělané vrstvy se dostaneme u ženichů narozených v Mladé Boleslavi k číslu 58,95 % a u ženichů narozených mimo Mladou Boleslav k číslu 56,4 %.

Do kategorie ostatní patří povolání, která sice byla provozována ve městech, ale jejichž příslušníci byli vyloučeni z volebního práva, anebo povolání, která byla provozována mimo město. Osoby tak nesplňují základní kritéria pro zařazení k městské občanské společnosti. Celkem je v této kategorii 934 ženichů. Procentuální zastoupení u ženichů narozených mimo Mladou Boleslav je 36,29 %, zatímco u ženichů narozených v Mladé Boleslavi je to 34,59 %. V této kategorii mají nejvyšší zastoupení dělníci, jejich zastoupení dosahuje u obou geografických zařazení stejně, okolo 17 %. Jako další v pořadí je zde kategorie domkař. Tato kategorie převládá u ženichů narozených mimo Mladou Boleslav. U ženichů narozených mimo Mladou Boleslav převládá také kategorie malozemědělec a statkář. U ženichů narozených v Mladé Boleslavi převládá kategorie sedlák a služebnictvo. Majitel mlýna nebyl u ženichů nalezen. Shodně můžeme říci, že kromě první kategorie vzdělané vrstvy se v procentuálním zastoupení hospodářské vrstvy a ostatní neliší. V rámci kategorií je ale důležité, zda byl ženich narozen v Mladé Boleslavi, nebo ne.

Tab. 20: Nevěsty, které uzavřely sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, podle profese otce

	Profese otce	Narozené v Mladé Boleslavi		Narozené mimo Mladou Boleslav		Celkem	
		absolutně	%	absolutně	%	absolutně	%
Vzdělané vrstvy	Svobodné povolání	6	0,62	12	0,74	18	0,69
	Úředník	17	1,75	15	0,93	32	1,23
	Státní úředník	14	1,44	13	0,80	27	1,04
	Umělci	6	0,62	14	0,87	20	0,77
	Soukromý úředník	13	1,33	10	0,62	23	0,88
	Učitel	6	0,62	12	0,74	18	0,69
	Celkem	62	6,37	76	4,70	138	5,29
Hospodářské vrstvy	Majitel nemovitostí	87	8,93	145	8,96	232	8,90
	Řemeslník a živnostník	365	37,47	590	36,46	955	36,63
	Hostinský	10	1,03	11	0,68	21	0,81
	Obchodník	22	2,26	31	1,92	53	2,03
	Továrník	1	0,10	2	0,12	3	0,12
	Celkem	485	49,79	779	48,15	1264	48,48
	Měšťan	20	2,12	40	2,47	60	2,30
	Důstojník armády	9	0,95	11	0,68	20	0,77
Celkem hosp. a vzdělané vrstvy	576	59,23	906	56,00	1482	56,85	
Ostatní	Nižší úředník	23	2,36	23	1,42	46	1,76
	Malozemědělec	23	2,36	52	3,21	75	2,88
	Statkář	0	0,00	5	0,31	5	0,19
	Sedlák	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	Služebnictvo	31	3,18	47	2,90	78	2,99
	Dělník	177	18,17	345	21,32	522	20,02
	Domkař	73	7,49	159	9,83	232	8,90
	Majitel mlýna	0	0,00	3	0,19	3	0,12
	Celkem	327	33,57	634	39,18	961	36,86
	Neuvedeno	71	7,52	93	5,75	164	6,29
Úhrnem	974	100,00	1633	100,00	2607	100,00	

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

U nevěst vidíme také převládající vzdělané vrstvy u nevěst narozených v Mladé Boleslavi, ovšem rozdíl není tak veliký jako u ženichů. Celkově bylo v této kategorii 138 nevěst. Nejvyšší zastoupení v této kategorii mají úředníci, následováni státními úředníky a soukromými úředníky. Procentuální zastoupení u nevěst narozených v Mladé Boleslavi se pohybuje od 1,75 % k 1,33 %. U nevěst narozených mimo Mladou Boleslav mají vyšší zastoupení podkategorie svobodné povolání, umělci a učitelé.

Ve druhé kategorii hospodářské vrstvy se nachází 1482 nevěst. Nejpočetnější skupinou, je stejně jako u ženichů, řemeslník a živnostník. U nevěst narozených v Mladé Boleslavi je tato kategorie zastoupena 37,47 % a u narozených mimo 36,46 %. Druhou nejpočetnější

podkategorií jsou majitelé nemovitostí, ti mají nepochybně vyšší procentuální zastoupení u nevěst narozených mimo Mladou Boleslav. U nevěst narozených mimo Mladou Boleslav převažují podkategorie hostinský, obchodník a továrník.

Zvláštní postavení mají dvě kategorie měšťanů a důstojníků armády. Obě kategorie, stejně jako u ženichů, mají nejvyšší zastoupení u nevěst narozených mimo Mladou Boleslav. Celkem za hospodářské a vzdělané vrstvy dosahují nevěsty narozené v Mladé Boleslavi 59,23 % a mimo 56 %. Tyto výsledky se přibližují i výsledkům v této kategorii u ženichů.

V kategorii ostatní dominují dělníci a domkaři. Nevěsty narozené mimo Mladou Boleslav mají v této kategorii zastoupení 39,18 %, u nevěst narozených v Mladé Boleslavi je to 33,57 %. Procentuální převahu u nevěst narozených v Mladé Boleslavi nalezneme u nižších úředníků, zatímco u narozených mimo jsou to malozemědělci, statkáři, služebnictvo a majitelé mlýna. Mezi nejpočetnější kategorie u nevěst patří řemeslník a živnostník, poté dělník následovaný domkařem a majitel nemovitostí se stejným procentuálním zastoupením. U ženichů je také primární kategorie řemeslník a živnostník, poté dělník a majitel nemovitostí.

Tab. 21: Vzájemné porovnání kategorií profesí otce ženicha /nevěsty v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (v %)

Profese otce ženicha	Profese otce nevěsty						Celkem
	Vzdělané vrstvy	Hospodářské vrstvy	Měšťan /důstojník armády	Ostatní	Nemanželský	Neuvedeno	
Vzdělané vrstvy	0,96	1,84	0,15	0,81	0,00	0,08	3,84
Hospodářské vrstvy	2,26	26,66	1,53	15,42	0,61	2,53	49,02
Měšťan /důstojník armády	0,12	1,73	0,27	1,23	0,08	0,19	3,61
Ostatní	1,27	15,23	1,00	16,46	0,92	1,50	36,36
Nemanželský	0,04	0,77	0,00	0,65	0,04	0,00	1,50
Neuvedeno	0,27	2,53	0,15	2,22	0,04	0,46	5,68
Celkem	4,91	48,75	3,11	36,79	1,69	4,76	100,00

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Celkově ze souboru 2 607 osob bylo dle profese otce ženicha ve vzdělaných vrstvách 100 ženichů, v hospodářské vrstvě 1 278 ženichů, 94 měšťanů nebo důstojníků, 948 ženichů v kategorii ostatní, 39 nemanželských ženichů a u 148 ženichů nebylo povolání otce uvedeno. Pro nevěsty nalezneme ve vzdělaných vrstvách 128 nevěst, v hospodářských vrstvách 1 271 nevěst, 81 měšťanů a důstojníků, 959 nevěst v kategorii ostatní, 44 nemanželských nevěst a u 124 nebylo povolání otce uvedeno.

Při vzájemném porovnání profesí otce nevěst a ženichů vidíme nejvyšší hodnotu v kombinaci profese otce ženicha z kategorie hospodářské vrstvy a z profese otce nevěsty hospodářské vrstvy, a to s podílem 26,66 %. U všech 4 sledovaných kategorií (vzdělané vrstvy, hospodářské vrstvy, měšťan/důstojník armády a ostatní) vychází pouze ve 2 případech, že je nejvyšší procentuální podíl ze stejné kategorie. U kategorie vzdělané vrstvy najdeme nejvyšší

procentuální podíl v kombinaci profese otce ženich vzdělané vrstvy a profese otce nevěsty hospodářské vrstvy. V kategorii hospodářské vrstvy nalezneme nejvyšší hodnotu ve vzájemné kombinaci, druhou nejvyšší je kombinace hospodářské vrstvy a ostatní. V kategorii ostatní najdeme nejvyšší hodnotu také ve vzájemné kombinaci s podílem 16,46 %.

Při bližším pohledu na jednotlivé kategorie povolání vychází 22 různých podkategorií. V této části bude jako první povolání vždy uvedeno povolání otce ženicha v kombinaci s povoláním otce nevěsty. Podkategorie svobodné povolání má nejpočetnější kombinaci také se svobodným povoláním. Dále zde následuje podkategorie státní úředník, řemeslník a živnostník. U povolání otce úředník nalezneme nejvyšší počet u řemesel a živnostníků s 13 záznamy, následovaný domkařem a malozemědělce s 3 záznamy. U státního úředníka nalezneme nejvyšší shodu také se státním úředníkem, a to hned šestnáctkrát následovaným řemeslem a živnostníkem s šesti záznamy. Kategorie umělci mají nejvyšší shodu s řemeslníkem a živnostníkem. U soukromých úředníků je vzájemná shoda nejčastěji se státním úředníkem a se svobodným povoláním. Posledním povoláním ze vzdělané vrstvy jsou učitelé. U nich nalezneme vzájemnou kombinaci s řemeslníkem a živnostníkem, úředníkem, svobodným povoláním a dělníkem.

Z hospodářské vrstvy nalezneme většinou nejvyšší shodu u všech povolání s kategorií řemeslník a živnostník. Pro první podkategorii majitel nemovitostí nalezneme nejvyšší vzájemnou kombinaci s řemeslníkem a živnostníkem, dělníkem a majitelem nemovitostí. Podkategorii, která má zástupce skoro v každé podkategorii, je řemeslník a živnostník. Hodnoty shody s povoláním otce u nevěst chybí pouze v kategoriích statkář, sedlák a majitel mlýna. Nejvyšší hodnotu 398 nalezneme v kombinaci povolání otce ženicha řemeslník a živnostník a v povolání otce nevěsty řemeslník a živnostník.

U kategorie měšťan najdeme největší shodu u řemeslníků a živnostníků, poté s dělníky a majiteli nemovitostí. Důstojník armády také vykazuje největší shodu s řemeslníky a živnostníky, následovanými domkaři a dělníky. Když bylo povolání otce ženicha nižší úředník, tak nalezneme vzájemnou kombinaci s řemeslníkem a živnostníkem, poté s dělníkem a domkařem. U malozemědělce vidíme také nejvyšší shodu s řemeslníkem a živnostníkem, s malozemědělce a domkařem. Podkategorie statkář nalezneme pouze 6 shod, pět jich je s malozemědělci a jeden se statkáři. U sedláka nalezneme tři shody s dělníkem. Další kategorií, která má vysoké zastoupení ve více kategoriích, patří povolání dělník. Nejvyšší vzájemnou kombinaci nalezneme s dělníkem, a to 147. Následující řemeslník a živnostník se 133 záznamy. Poslední kategorií je domkař. U něho najdeme nejvyšší shodu s dělníkem a řemeslníkem a živnostníkem.

Tab. 22: Snoubenci uzavírající sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (v %), podle profese otce, městské části

		Nové město	Podolec	Pták	Staré město
Vzdělané vrstvy	Svobodné povolání	0,97	0,32	1,57	0,64
	Úředník	2,90	0,32	0,79	2,36
	Státní úředník	0,77	0,63	1,57	1,50
	Umělci	0,77	0,21	0,16	0,21
	Soukromý úředník	1,16	1,48	0,63	1,71
	Učitel	1,54	0,53	0,16	1,93
	Celkem	8,11	3,48	4,88	8,35
Hospodářské vrstvy	Majitel nemovitostí	11,00	12,96	10,55	11,99
	Řemeslník a živnostník	41,31	30,45	31,34	34,69
	Hostinský	0,97	0,74	0,47	2,14
	Obchodník	2,12	0,63	1,42	1,71
	Továrník	0,39	0,00	0,00	0,86
	Celkem	55,79	44,78	43,78	51,39
	Měšťan	3,28	1,16	2,83	2,78
Důstojník armády	1,16	1,16	1,73	0,86	
Celkem hospodářské a vzdělané vrstvy	68,34	50,58	53,23	63,38	
Ostatní	Nižší úředník	1,93	0,95	2,05	3,21
	Malozemědělec	5,98	5,06	5,35	8,99
	Statkář	0,00	0,11	0,31	0,64
	Sedlák	0,58	0,00	0,00	0,00
	Služebnictvo	2,12	3,06	2,36	2,57
	Dělník	10,42	21,92	22,68	8,14
	Domkař	5,98	9,91	6,61	7,71
	Majitel mlýna	0,00	0,00	0,00	0,00
	Celkem	27,03	40,99	39,37	31,26
	Neuvedeno	4,63	8,43	7,40	5,35
Úhrnem	100,00	100,00	100,00	100,00	

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Jiný pohled nám podává tabulka, kde jsou povolání otce rozdělena na 4 městské části. Jelikož datová základna pro městské části není stejná, jsou četnosti daných kategorií přepočítané na procenta. Celkově dosahují nejvyšších hodnot podkategorie řemeslník a živnostník, dělník a majitel nemovitostí. Při pohledu na tabulku vidíme, že si dle hodnot jsou vzájemně podobně městské části Nové město a Staré město a Podolec a Pták. Kategorie neuvedeno se podílí 4,63 % v Novém městě, 8,43 % v Podolci, v 7,4 % v Ptáku a 5,35 % v Starém městě.

V první kategorii vzdělané vrstvy dosahuje nejvyššího součtu městská část Staré město, následováno Novým městem. V podkategorii svobodné povolání dosahuje nejvyššího procentuálního zastoupení městská část Pták s 1,57 %, naopak nejnižší zastoupení vykazuje městská část Podolec s 0,32 %. Podkategorie úředník má nejvyšší zastoupení v městské části Nové město s 2,9 %. Nové město dosahuje nejvyšších hodnot ještě v podkategorii umělec. Staré město dosahuje nejvyšších hodnot v podkategoriích soukromý úředník a učitel.

V kategorii hospodářské vrstvy má nejvyšší procentuální zastoupení 55,79 % Nové město následované s 51,39 % Starým městem. Nejvíce zastoupenou skupinou u všech sledovaných městských částí je podkategorie řemeslník a živnostník, s procentuálním podílem 41,31 % v Novém městě, 34,69 % v Starém městě, 31,34 % v Ptáku a 30,45 % v Podolci. Druhé nejvyšší zastoupení má v této kategorii majitel nemovitostí. Pozoruhodné je, že zde se hodnoty mezi částmi tolik neliší, ale drží se kolem stejné hranice 12 %. Podkategorie hostinský má vysoký podíl v městské části Staré město. Nejvíce obchodníků lze najít v městské části Nové město. Samostatná kategorie měšťan dosahuje nejvyšších hodnot v městské části Nové město. Kategorie důstojník armády dosahuje nejvyšších hodnot v městské části Pták.

Při souhrnném součtu hospodářských a vzdělaných vrstev vychází nejvyšší podíl městské části Staré město s 63,38 % zastoupením, v městské části Nové město 68,34 %. Nižší procentuální zastoupení dosahují městské části Podolec s 50,58 % a Pták s 53,23 %.

V kategorii ostatní mají značné zastoupení městské části Podolec a Pták. Jejich vysoký podíl je určen zastoupením kategorie dělník, která je zároveň i nejvíce početnou v této kategorii. Z procentuálního zastoupení dosahuje 22,68 % městská část Pták, 21,92 % městská část Podolec, 10,42 % městská část Nové město a 8,14 % v Starém městě. Druhou nejpočetnější skupinou je domkař, nejvyšší procentuální zastoupení dosahuje městská část Podolec následovaná městskou částí Staré město se 7,71 %. Další podkategorii je malozemědělec, ten měl nejvyšší zastoupení v městské části Staré město s 8,99 %. Stejně jako úřednictvo ze vzdělaných vrstev vychází největší zastoupení i nižšího úředníka v městské části Staré město. V celém souboru je podkategorie sedlák zastoupena pouze třikrát, a to vždy v městské části Nové město. Další kategorií je statkář, ten má nejvyšší zastoupení ve Starém městě. V městských částech se nevyskytoval žádný majitel mlýna.

V souhrnném pohledu lze říci, že s příchodem industrializace a urbanizace se začala proměňovat skladba povolání ve městech a na venkově. V tomto období nalezneme rostoucí dělnickou třídu a klesající podíl pracujících v zemědělství. Je to období, kdy se vytvořili nová povolání, a naopak s příchodem moderní techniky některá povolání zanikají, jako jsou ruční tkalci, punčocháři, knoflíkáři, pasíři, hřebenaři, svíčkáři, mydláři, bednáři, hrnčíři, mědikovci, provazníci a mnoho jiných řemesel. Dle klasifikace byla povolání rozdělena do kategorií. Z tabulek vyplynulo, že své specifické rysy mají snoubenci narození v Mladé Boleslavi a odjinud, také mezi městskými částmi Mladé Boleslavi lze najít odlišnosti. Ze vzájemného porovnání profese otce ženicha a nevěsty lze vidět, že v některých povoláních platilo, z jaké společenské vrstvy si mají vybírat partnera. U jiných ale bylo vidět, že na společenské vrstvě vůbec nezáleželo.

Kapitola 7

Geografická mobilita

Migrace (stěhování) je základní formou geografické mobility. Definujeme ji jako trvalou změnu místa pobytu. Problémem při zkoumání může být rozlišení trvalé změny pobytu od přechodné. Migrace rozlišuje dva druhy, prvním je vnější migrace, tedy pohyb přes hranice určitého území či státních hranic. Druhým typem je vnitřní migrace, ta je definována jako migrace uvnitř určitého území mezi jeho základními administrativními jednotkami (obce, obce s rozšířenou působností, okresy, kraje) (Maur, 1983, s. 145).

Migrace významně ovlivňuje celkový počet obyvatelstva, pracovních sil i jeho další demografické, ekonomické a sociální struktury. Zvláštním procesem je repatriace, což je označení pro návrat obyvatel do těch prostorů, z nichž se předtím násilně nebo dobrovolně vystěhovali (důsledek vojenských operací, změn hranic, původní kolonizace apod.). Migrace je formálně dvousměrný pohyb obyvatelstva, rozlišujeme imigraci neboli přistěhování a emigraci neboli vystěhování. Emigrační oblasti se vyznačují hlavně špatným dopadem pro budoucí vývoj dané oblasti nebo státu. Ztráta obyvatelstva se vztahuje hlavně k mladším skupinám obyvatelstva a k obyvatelstvu v produktivním a reprodukčním věku, často vysoce vzdělanému a kvalifikovanému. Imigrační oblasti se vyznačují naopak ziskem obyvatelstva, hlavně osob v reprodukčním a produktivním věku. Díky tomu se imigrační oblasti zpravidla vyznačují určitou vyšší dynamikou přirozeného pohybu obyvatelstva (Toušek et al., 2008, s. 86).

Základním ukazatelem migračního pohybu je součet počtu přistěhovaných a vystěhovaných určité regionální jednotky. Nazýváme ho jako objem migrace. Dalším ukazatelem je migrační saldo, to získáme jako rozdíl mezi celkovým počtem vystěhovaných a přistěhovaných. Čistá emigrace znamená, že je počet emigrantů v daném území vyšší než počet imigrantů. Převažuje-li počet přistěhovaných do územní jednotky nad počtem vystěhovaných, jde o pozitivní migrační saldo, tedy o migrační růst (zisk). Je-li naopak počet vystěhovaných vyšší než počet přistěhovaných, jde o negativní migrační saldo, tedy o migrační úbytek (ztrátu). Migrační saldo je spolu s přirozeným přírůstkem jednou ze dvou složek růstu obyvatelstva (Toušek et al., 2008, s. 87).

Díky demografické statistice lze zjistit nejen objem migrací, ale i typy, směry a příčiny migračních pohybů a charakteristiku migrantů (věk, rodinný stav, národnost, sociální příslušnost). Ve starší době lze tyto charakteristiky studovat jen výjimečně, a to zpravidla jen pro určitou část populace (Maur, 1983, s. 146).

Mimo stěhování můžeme sledovat i dočasnou změnu místa pobytu, významná je zejména tzv. kyvadlová migrace, což je pravidelný pohyb mezi dvěma lokalitami a také sezónní migrace. Většinou šlo o tzv. migraci pracovní, typ mechanického pohybu, do něhož můžeme zařadit cestovní ruch a cesty spojené s výkonem povolání. Ty nazýváme jako profesionální migrace spojené s výkonem povolání. Nejvíce šlo o migrace námezdních pracovníků nevázaných zpravidla držbou nemovitosti k místu bydliště. Mezi silně migrující povolání patří také řemeslní tovaryši, manufakturní dělníci, nádeníci, čeledí a studenti, jejich motivem pro migrace bylo většinou rozšíření a doplnění jejich pracovních zkušeností (Maur, 1983, s. 147).

Mezi zvláštní případy migrací patří náhlé hromadné jednosměrné migrace buď vyvolané přírodní či jinou katastrofou, nebo přímo anebo nepřímo vynucené politickou mocí. Dalším typem migrace je dočasný příliv, nebo odliv uprchlíků, zvláště častý za válek. Posledním případem je migrace osob bez trvalého bydliště, jako jsou podomní obchodníci, tuláci, cikáni, muzikanti, komedianti apod. U těchto migrací je problém je zachytit, protože většinou unikaly jakékoliv evidenci (Maur, 1983, s. 147).

Při studiu migrací lze použít mnoho pramenů, příkladem jsou soupisy obyvatelstva, úřední knihy, povolení k vystěhování či matriky. Z matrik lze migrace usuzovat podle bydliště a místa narození snoubenců. Je zde ale problém, že zde často nejde rozlišit místo narození od posledního místa bydliště. Mezi hlavní témata geografické mobility patří sledování geografické mobility v době tzv. druhého nevolnictví, doplňování městské populace přílivem obyvatelstva z venkovského okolí i ze vzdálenějších míst, rozlišení imigračních a emigračních oblastí či geografická mobilita příslušníků jednotlivých tříd a sociálních vrstev i povolání (Maur, 1983, s. 149).

Období po revolučním roce 1848 bylo charakteristické zvyšováním spolehlivosti demografických údajů, kromě toho pouze prusko-francouzská válka znamenala významnější událost, která ovlivnila vývoj obyvatelstva v českých zemích. Během tohoto období české země ztratily zahraničním stěhováním 1 111 000 obyvatel. Do roku 1848 převažovala emigrace z českých zemí do ostatních rakouských zemí, po roce 1848 začíná nabývat na významu stěhování do Ameriky. V 70. letech 19. století se vyznačují české země průmyslovou a zemědělskou krizí způsobenou z nadvýroby. Toto období se vyznačuje zvýšeným počtem vystěhovalců. Po ukončení krize v 80. letech se rozvíjí především regiony s rozvinutým textilním průmyslem. Dále začíná rozvoj i dalších oblastí na základě rozvoje dalších průmyslových odvětví, strojírenství, těžby uhlí, zpracovatelského průmyslu. Příkladem takových měst jsou Most, Teplice, Karlovy Vary, Ostrava apod. V důsledku rozvoje průmyslu i rychle rostlo obyvatelstvo střediskových měst (Srb, 2004, s. 210).

Zákon rakouské administrativy z roku 1867 zaručoval nedotknutelnost vlastnictví, byla zrušena starší ustanovení o nedělitelnosti selské usedlosti závětí. Obecně bylo přijímáno, že právem hospodáře je vybrat jediného dědice ze svých synů, a neměl-li jej, musel je vybrat ze svých dcer a jejich manželů. Tento jediný dědic byl nucen vyplatit dědické podíly svým sourozencům. Bez vyplacení podílu se nemohly hospodářovy sestry vdát ani bratři přiznání do jiné rodiny, protože tyto jiné rodiny bez věna nevěst a přínosu ženichů nebyly zpravidla zase schopny vyplatit podíly svým členům. Neprovdané čekatelky a neženatí čekatelé podílu nemohli rodnou ves opustit bez rizika, že se ve světě ocitnou bez prostředků, zatímco v rodné

vesníci měli zajištěno, že dědic statku je povinen vyplacené sourozence živit. Museli ovšem pracovat pro hospodáře bez nároku na mzdu a ani jejich dědičný podíl nemusel být pro všechny stejný (Horská, 2002, s. 219).

Po roce 1870 začal rozvoj i některých měst s venkovským zázemím, která měla dynamičtější vývoj z důvodu soustředění aktivit souvisejících s modernizací zemědělské výroby a zemědělského zpracovatelského průmyslu. Příkladem typu tohoto města je kromě Mladé Boleslavi i Hradec Králové, Vyškov, Hodonín aj. Ovšem v některých oblastech počet obyvatel stagnoval nebo klesal. Tento jev vidíme po zemědělské krizi v sedmdesátých letech a lze ho nazvat jako začínající proces vylidňování. Územně ho lze definovat jako málo úrodné okresy pohraničí a zejména okresy v jižních Čechách. Celkově lze říci, že po roce 1870 měla vliv na rozmístění obyvatelstva spíše migrace než přirozená reprodukce (Srb, 2004, s. 211).

7.1 Teritoriální původ snoubenců

Důvody pro migraci obyvatelstva v 19. století byly nejčastěji nedostatek půdy, vysoké ceny půdy, nízké mzdy a špatné podmínky pro práci. Mezi hlavní motivace pro migraci patřila víra ve zlepšení a nalezení životních, pracovních, kulturních a vzdělávacích šancí. Dalším důvodem bylo uzavření sňatku. Ne vždy bylo snadné najít vhodného partnera ve svém blízkém okruhu, a proto se mladí lidé poohlíželi i mimo hranice rodné vsi. Je nesporné, že migrace podstatně ovlivnily růst počtu obyvatelstva a jeho strukturu. Migrace jsou od 19. století spojovány s procesem modernizace, zvláště pak industrializace a urbanizace. Většinou se ze sezónních či dočasných migrací proměnily na migrace trvalé se stálým zaměstnáním. Ve druhé polovině 19. století směřovaly nejvíce migrace z agrárních zemí do oblastí administrativních a průmyslových center a regionů, kde byly vyšší mzdy. Migracemi se zvětšovala především města, rostla hlavně migračním přírůstkem a začleňováním okolních obcí (Gawrecká, 2014, s. 9).

Lidé neuzavírali sňatek jenom s partnery z Mladé Boleslavi, ale často volili partnery z více či méně vzdálených oblastí. Výběh mohl být ovlivněn jak příbuzenskými styky, tak vykonáváním své služby na cizím místě. Sňatkové migraci tak velice často mohla předcházet migrace pracovní (Šikulová, 2010, s. 159).

Problémem při zkoumání migrace snoubenců je, že z matriky lze vyčíst pouze místo narození, bydliště rodičů či současné bydliště. Tyto informace jsou někdy nepřesné, navíc matriky nepodávají informace o tom, zda se lidé již předtím někdy stěhovali. Přestože matriky oddaných nejsou nejpřesnějším a nejdůležitějším pramenem pro studium migrace, získané informace nám mohou pomoci k nastínění nejhlavnějších migračních proudů (Šikulová, 2010, s. 158).

Všechny tabulky, grafy a mapy v této kapitole jsou vytvořeny na základě místa narození snoubenců. Většinou byl tento údaj nalezen v kolonce pro jméno a příjmení snoubenců a začínal slovem „rodem z“. Problémem byl samostatný zápis obcí. V některých případech byly zápisy nečitelné, mírně zkomolené nebo v jiném jazyce. Pomocným údajem pro tyto příklady byl v matrice zapsaný okres, ve kterém se daná obec nacházela. Nalezené obce byly rozděleny do dnešních okresů. Poté byla změřena jejich vzdálenost od Mladé Boleslavi. Jelikož neznáme

přesné cesty ve sledovaném období, daná vzdálenost byla změřena pomocí vzdušných čar. Definice pojmu „cizinec“ se stahuje z dnešních hranic v Evropě, tedy za cizince je považován každý, kdo se nenarodil v českých zemích. Z celkového počtu 5 214 sňatků nebylo místo narození uvedeno u 87 snoubenců, což odpovídá procentuálnímu podílu 1,67 %. Kritérium pro rozdělení obcí na venkov a město je hranice 2000 obyvatel.

Tab. 23: Podíl místních a cizích ženichů a nevěst, jejichž svatba se konala v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

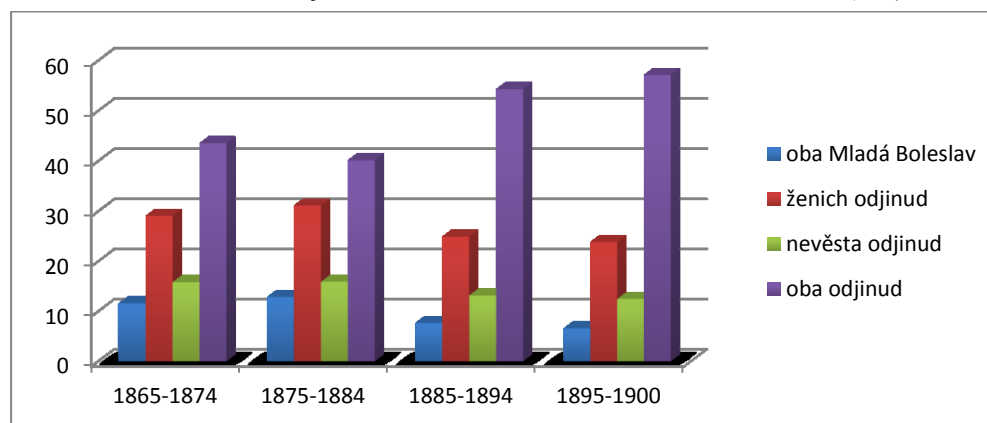
Období	Ženichové podle původu				Nevěsty podle původu				Celkem	
	místní	%	cizí	%	místní	%	cizí	%	ženichové	nevěsty
1865-1874	171	28,64	426	71,36	242	40,54	348	58,29	597	590
1875-1884	183	29,42	439	70,58	274	44,05	350	56,27	622	624
1885-1894	163	20,82	620	79,18	257	32,82	528	67,43	783	785
1895-1900	108	19,18	455	80,82	171	30,37	392	69,63	563	563
1865-1900	625	24,37	1940	75,63	944	36,85	1618	63,15	2565	2562

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Dle období lze vidět, že nejvíce svateb bylo uzavřeno v letech 1885-1894. Svatba se většinou konala v místě bydliště nevěsty, i proto je počet cizích nevěst nižší než cizích ženichů. Na druhou stranu ale můžeme usuzovat, že většina mladých žen odešla po svatbě do domu svého manžela. Z výsledků lze vidět, že procentuální podíl místních nevěst a ženichů se v čase snižoval. Naopak v čase rostl procentuální podíl cizích ženichů a nevěst. Důvodem mohla být atraktivita Mladé Boleslavi z hlediska pracovní nabídky a také omezení zkoumané oblasti přímo na obec Mladou Boleslav a nezkoumání celé farnosti.

Migrační politika v 19. století byla především mobilita sociální, je to hlavní důsledek přeměny vesnice v 19. století. Pro člověka z vesnického prostředí znamenalo město lákavý a zcela jiný svět, než byl ten, do kterého se narodili. Vesničtí chlapci se s městem seznamovali, když se zde učili řemeslu, chodili do vyšších škol či sloužili na vojně, dívky do města odcházely na službu (Horská, 2002, s. 222).

Obr. 11: Snoubenci uzavírající sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (v %)

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Ve všech sledovaných obdobích převažovala kategorie oba odjinud, naopak nejnižší podíl je v případech, kdy byli oba svatebčani narozeni v Mladé Boleslavi. Kategorie oba Mladá Boleslav má nejvyšší zastoupení 12,8 % v období 1875-1884, naopak nejnižší 6,6 % v letech 1895-1900. Druhou kategorií ženich odjinud nalezneme nejpočetnější v období 1875-1884 s podílem 31,1 %, naopak nejméně početnější je v posledním období s podílem 23,8 %. Třetí kategorie, kdy ženich byl narozen v Mladé Boleslavi, ale nevěsta byla odjinud, má nejvyšší podíl v období 1875-1884 s 15% podílem. Poslední kategorie oba odjinud byla nejpočetnější v období 1895-1900 s 57 %. V čase se nejvíce snižovala kategorie, kdy oba snoubenci pocházeli z Mladé Boleslavi, naopak rostla kategorie, kdy ani jeden ze snoubenců nepocházel z Mladé Boleslavi.

Tab. 24: Snoubenci uzavírající sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (v %), podle typu sídla

	Typ sídla	Celkem	Nové město	Podolec	Pták	Staré město
Muži	Město	20,33	21,81	18,55	21,10	21,20
	Venkov	28,86	27,22	30,61	28,11	28,16
	Neuvedeno	0,81	0,97	0,84	0,79	0,64
Ženy	Město	23,90	27,51	21,60	22,52	26,66
	Venkov	25,22	21,91	27,71	26,30	22,06
	Neuvedeno	0,88	0,58	0,68	1,18	1,28
Celkem		100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Podle typu sídla, odkud pocházeli snoubenci, vidíme rozdíly mezi pohlavím. Celkově pocházelo více lidí z venkova než z města. V procentuálním zastoupení pocházelo 44,3 % snoubenců z města a 54 % snoubenců z venkova. Do sta procent zbývá 1,7 %, což označuje snoubence, u kterých nebylo uvedeno místo narození. Dle městských částí vychází nejvyšší počet ženichů narozených ve městě 21,81 %, v městské části Nové město. Naopak nejnižší podíl vychází v městské části Podolec, a to 18,55 %. Na venkově bylo nejvíce narozených ženichů v městské části Podolec s 30,61 %. Nejvyšší počet nevěst narozených ve městě najdeme v městské části Nové město. Naopak nejnižší podíl nevěst narozených ve městě najdeme v Podolci.

Při celkovém procentuálním součtu snoubenců pocházejících z města nalezneme nejvyšší hodnotu 49,32 % v městské části Nové město, následovaném Starým městem s 47,86 %. Naopak nejvyšší hodnoty snoubenců narozených na venkově najdeme v městské části Podolec a Pták. I zde vidíme, že se odlišně chovají městské části Podolec a Pták a Staré město a Nové město. Vyšší podíl pocházejících z venkova může ukazovat atraktivitu města, tedy i městských částí.

Při pohledu na tabulku (Tab. 25) průměrné vzdálenosti zjišťujeme, že muži migrovali do Mladé Boleslavi z větší dálky než ženy. Aby se předešlo zkreslení výsledků se započítáním vzdáleností ze vzdálenějších míst, jsou tyto výpočty provedeny odděleně. Ve sledovaném souboru bylo nalezeno celkově 43 cizinců. Je zde vidět značná převaha mužů, těch bylo 28 a žen 15. Zároveň se i počet cizinců mění s časem, nejméně jich bylo v prvním období 1865-1874 muž a dvě ženy, nejvíce jich bylo v období 1885-1894 12 mužů a 7 žen.

Tab. 25: Průměrná vzdálenost místa narození od Mladé Boleslavi snoubenců v letech 1865-1900

Období	Průměrná vzdálenost (v km)				Četnost	
	S cizinci		Bez cizinců		Počet cizinců	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
1865-1874	36,08	26,02	35,30	24,90	1	2
1875-1884	32,11	20,44	30,08	20,09	4	1
1885-1894	40,37	26,04	34,93	22,92	12	7
1895-1900	43,79	30,52	37,03	25,88	11	5

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Na začátku druhé poloviny 19. století vychází průměrná vzdálenost místa narození od Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 pro muže 36,08 km a 26,02 km pro ženy. Na konci sledovaného období 1895-1900 vychází 43,79 km pro muže a 30,52 km pro ženy. Celkově lze vidět, že kromě období 1875-1884 se průměrná vzdálenost místa narození od Mladé Boleslavi v čase zvětšuje a muži migrovali z větší dálky než ženy.

Tab. 26: Původ mladoboleslavských a mimomladoboleslavských ženichů podle vzdálenosti (vzdušná čára, v km) v letech 1865-1900

Muži		Osoby							Celkem
		*	do 5 km	do 15 km	do 25 km	do 50 km	do 100 km	100 km a více	
1865-1874	n	171	42	101	47	95	61	80	597
	%	28,64	7,04	16,92	7,87	15,91	10,22	13,40	100,00
1875-1884	n	183	46	112	61	90	67	63	622
	%	29,42	7,40	18,01	9,81	14,47	10,77	10,13	100,00
1885-1894	n	163	62	126	91	35	117	89	783
	%	20,82	7,92	16,09	11,62	17,24	14,94	11,37	100,00
1895-1900	n	108	50	94	68	86	82	75	563
	%	19,18	8,88	16,70	12,08	15,28	14,56	13,32	100,00

Poznámka: n=počet; *=místní

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Následující tabulky nám znázorňují rozdělení vzdušné vzdálenosti od Mladé Boleslavi do intervalů, odděleně dle pohlaví. Pro lepší znázornění výsledků jsou data převedena na procenta.

V období 1865-1874 se uskutečnilo 426 sňatků, kde ženich neměl místo narození v Mladé Boleslavi. Nejmenší zastoupení měla kategorie do 5 km, kde počet těchto ženichů byl 42. Na druhou stranu nejvyšší zastoupení hned po kategorii místní, měla kategorie do 15 km a po ní hned následovala kategorie do 50 km. Při sečtení procentuálního zastoupení se narodilo 60,47 % mladoboleslavských ženichů v okruhu do 25 km od Mladé Boleslavi.

V letech 1875-1884 vidíme stejné tendence, které se týkají nejvyššího a nejnižšího zastoupení jako v předchozím období. Při sečtení procentuálního zastoupení se narodilo 64,63 % mladoboleslavských ženichů v okruhu do 25 km od Mladé Boleslavi. V dalším období

nastávají změny, nejvyšší počet osob byl v kategorii místní a po ní následovala kategorie do 50 km, a třetí nejvyšší počet nalezneme v kategorii do 15 km. Při sečtení procentuálního zastoupení se narodilo 56,45 % mladoboleslavských ženichů v okruhu do 25 km od Mladé Boleslavi. Poslední období má stejné tendence jako 1865-1874 a 1875-1884. Důvodem pro nárůst procentuálního zastoupení osob ze vzdálenějších míst mohla být výstavba železnice spojující Turnov-Kralupy. Železnice byla otevřena v roce 1870, vzdušnou čarou je Turnov vzdálený od Mladé Boleslavi kolem 25 km.

Tab. 27: Původ mladoboleslavských a mimomladoboleslavských nevěst podle vzdálenosti (vzdušná čára, v km) v letech 1865-1900

Ženy		Osoby							Celkem
		*	do 5 km	do 15 km	do 25 km	do 50 km	do 100 km	100 km a více	
1865-1874	n	242	46	84	52	70	41	55	590
	%	41,02	7,80	14,24	8,81	11,86	6,95	9,32	100,00
1875-1884	n	274	45	108	66	63	23	45	624
	%	43,91	7,21	17,31	10,58	10,10	3,69	7,21	100,00
1885-1894	n	257	63	164	92	86	74	49	785
	%	32,74	8,03	20,89	11,72	10,96	9,43	6,24	100,00
1895-1900	n	171	49	111	75	53	68	36	563
	%	30,37	8,70	19,72	13,32	9,41	12,08	6,39	100,00

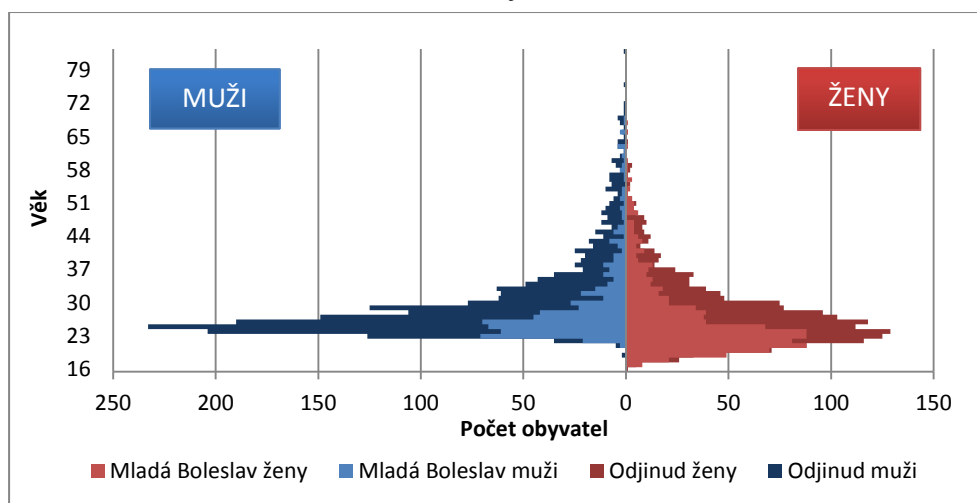
Poznámka: n=počet; * = místní

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Období 1865-1874 a 1875-1884 jsou si podobná. Nejvyšší počet nevěst, které se nenarodily v Mladé Boleslavi, nalezneme v kategorii do 15 km. Nejnižší počet nevěst nalezneme v kategorii do 100 km následovanou kategorií do 5 km, pro období 1875-1884 ještě 100 km a více. V procentuálním součtu bylo 71,86 % pro období 1865-1874 a 79 % pro období 1875-1884 nevěst narozeno ve vzdálenosti do 25 km od Mladé Boleslavi.

Další dvě období 1885-1894 a 1895-1900 si jsou také vzájemně podobná. Nejméně nevěst nalezneme v kategorii 100 km a více, naopak nejvíce v kategorii do 15 km. V procentuálním součtu bylo 73,38 % pro období 1885-1894 a 72,11 % pro období 1895-1900 nevěst narozeno ve vzdálenosti do 25 km od Mladé Boleslavi. Tyto tabulky lze souhrnně shrnout, že muži byli ze vzdálenějších obcí než ženy.

Hlavní rozdíly můžeme vidět v zastoupení poslední kategorie, kdy převažují počty mužů. Při procentuálním porovnání kategorií do 25 km vidíme také vyšší zastoupení žen než mužů.

Obr. 12: Věková struktura snoubenců uzavírající sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

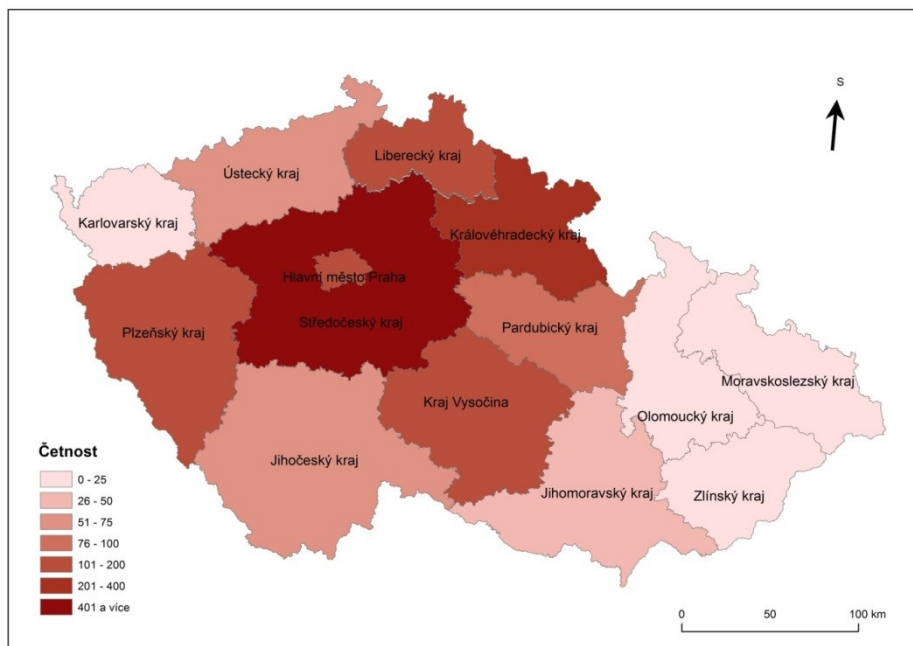
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Zajímavý pohled nám poskytlo srovnání věkových struktur snoubenců narozených v Mladé Boleslavi a jinde. Při srovnávání nesmíme číst výsledky z velikostí daných pyramid, ale z jejich profilů, důvodem je nestejný počet dat. Tedy i tento graf nám ukazuje, že v celkovém souboru bylo více snoubenců narozených v jiné obci než v Mladé Boleslavi.

První odlišnost vidíme u žen, a to je hodnota minimálního sňatkového věku v této oblasti. Pro Mladou Boleslav je to věk 17, a to hned osmkrát, zatímco pro ženy odjinud je to věk 16 zastoupen jedenkrát. Pro ženy narozené v Mladé Boleslavi vychází hned několikrát nejvyšší hodnota 88 nevěst, a to ve věku 21, 23 a 24 let. Pro ženy narozené odjinud máme pouze jednu nejvyšší hodnotu, kdy byl uzavírán sňatek, a to je věk 24 let. Když převedeme hodnoty v daných věkových kategoriích na procenta, zjistíme, že do věku 30 let se provdalo 79 % žen narozených v Mladé Boleslavi, zatímco pro ženy z jiných obcí je to pouze 74 %. Když toto porovnáme o dalších 10 let, tedy do věku 40 let, tak se hodnoty promění, v Mladé Boleslavi se provdalo 91,9 % nevěst narozených v Mladé Boleslavi, nevěst pocházejících odjinud bylo 93,2 %.

Nejstarší nevěsta byla narozena v Mladé Boleslavi a bylo jí 68 let. U mužů vidíme podobné tendence jako u žen. Nejmladší ženichové jsou dva, oba jsou narozeni v jiných obcích, než je Mladá Boleslav, bylo jim 19 let. U Mladé Boleslavi jsou nejmladší ženichové ve věku 21 let. Maximální věk je u ženichů narozených v Mladé Boleslavi 23 let se zastoupením 71. U ženichů narozených odjinud je to hodnota 25 let. Do věku 30 let se oženilo 72,2 % mužů narozených v Mladé Boleslavi, zatímco pro muže z jiných obcí je to pouze 66,53 %. Vyrovnání procentuálních hodnot dochází až ve věku 58 let, kdy se obě porovnávané oblasti dostávají na hodnotu 97,5 %. Nejstarší ženich byl narozen jinde než v Mladé Boleslavi a bylo mu 83 let.

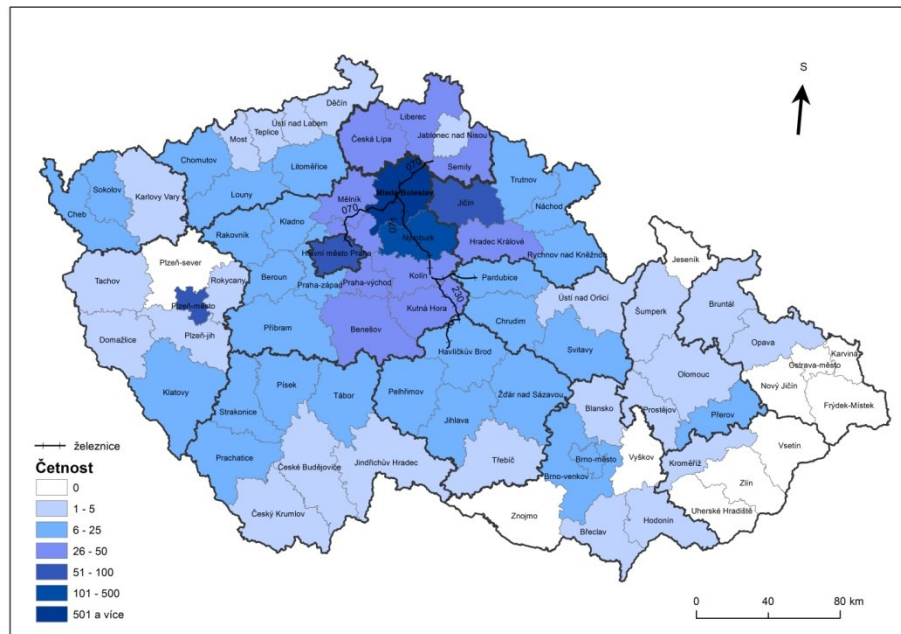
Obr. 13: Původ snoubenců uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (současné kraje)

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

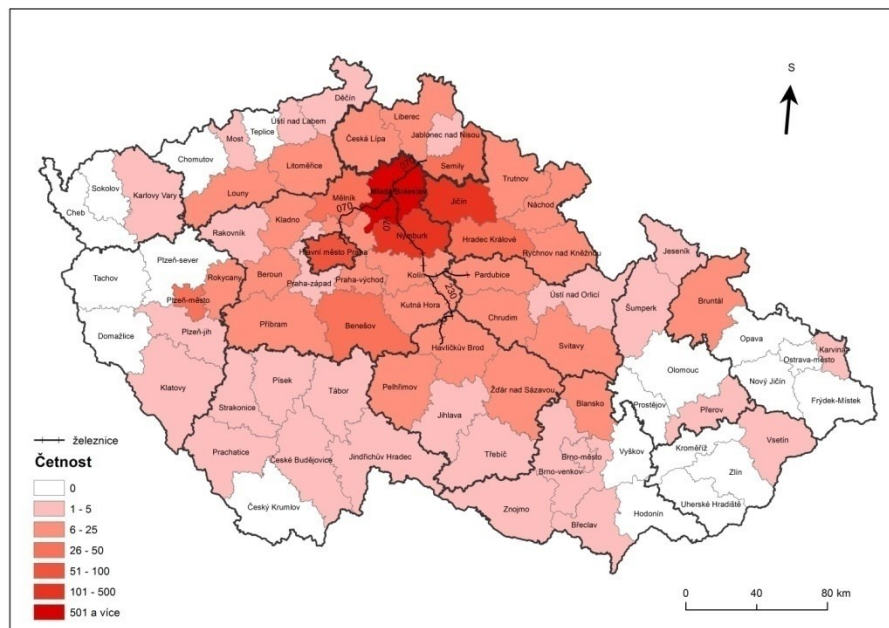
Z celkového počtu 5 214 snoubenců jich pocházelo 43 ze zahraničí a v 87 případech nebylo místo narození uvedeno. Při pohledu na mapu můžeme vidět, že kraje, které jsou v blízkosti Mladé Boleslavi, vychází jako nejvíce početnější, naopak, ty, které se nacházejí nejdále, jsou nejméně početné. Důležité údaje nám také poskytují rozdělení informací dle pohlaví. Středočeský kraj je nejpočetnějším krajem, hlavním důvodem je, že se zde nachází Mladá Boleslav. Z tohoto kraje pocházelo 2 012 žen a 1 804 mužů, součtem těchto čísel dosáhneme hodnotu 3 816. Při přepočtu na procenta zjistíme, že ze Středočeského kraje pocházelo 73,2 % osob. Druhým krajem dle počtu osob je sousední kraj Královéhradecký. Z tohoto kraje pocházelo 185 žen a 184 mužů, jeho celkové zastoupení dosahuje 7 %. V kategorii 101-200 osob nalezneme kraje Liberecký, Hlavní město Praha, Plzeňský a Kraj Vysočina. Jejich procentuální zastoupení se pohybuje kolem 3 %. V další kategorii 76-100 se vyskytuje pouze kraj Pardubický s hodnotou 89 osob. Kategorie 51-75 je zastoupena dvěma kraji, Jihočeským a Ústeckým, jejich procentuálnímu zastoupení odpovídá hodnota 1 %. V kategorii 26-50 se nachází Jihomoravský kraj s počtem 30 osob. V poslední kategorii 0-25 se nachází většina moravských krajů, tedy Olomoucký, Moravskoslezský a Zlínský, zároveň sem patří ještě kraj Karlovarský. Nejméně lidí pocházelo ze Zlínského kraje, a to 1 muž a 1 žena.

Obr. 14: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (současné okresy)

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

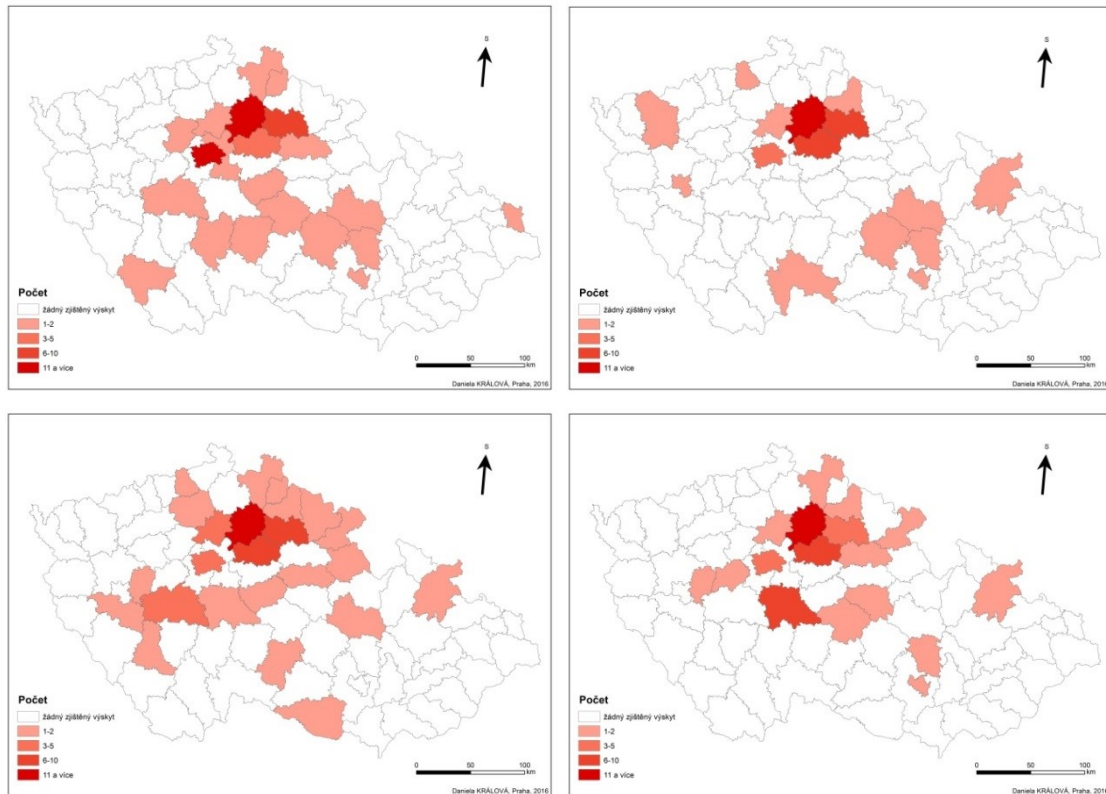
Při pohledu na mapu, která znázorňuje místo narození ženichů, na první pohled vidíme, že čím je okres blíže Mladé Boleslavi, tím je více početný. Ovšem najdeme tu i výjimky. Do mapy byly přidány i profily železnic č. 070, 071 procházející Mladou Boleslaví. Celkově lze vidět, že více se ženichové narodili v Čechách než na Moravě. Do okresů, kde nebyl zjištěný žádný výskyt, patří Plzeň-sever, Znojmo, Vyškov, Uherské Hradiště, Zlín, Vsetín, Nový Jičín, Frýdek-Místek, Karviná, Ostrava-město a Jeseník. V kategorii 1-5 v četnosti ženichů nalezneme vzdálenější okresy, většinou při hranicích. Tato vrstva je znázorněna světle modrou barvou, můžeme ji vidět především na Moravě, jižní části Jihočeského kraje, v západní části Plzeňského kraje a v severní části Ústeckého kraje. Zajímavé čísla zde vykazuje okres Jablonec nad Nisou, který se nachází blízko Mladé Boleslavi, a v celém souboru se vyskytuje pouze pětkrát. V další kategorii 6-25 četností ženichů, která je znázorněna modrou barvou, se nachází severní část Karlovarského kraje, severní část Jihočeského kraje, skoro celý Kraj Vysočina, skoro celý Pardubický kraj, západní část Středočeského kraje a východní část Královéhradeckého kraje. Tato kategorie je, co se týká zastoupení okresů, nejpočetnější. Výjimku zde tvoří okres Přerov, v tomto okresu bylo narozeno 6 ženichů. V další kategorii 26-50 se nachází východní část Středočeského kraje a okresy Hradec Králové, Česká Lípa, Liberec a Semily. Nyní se dostáváme do kategorií, které mají nejmenší zastoupení. Kategorie 51-100 je zastoupena pouze třikrát, a to okresy Jičín, Plzeň a Praha. Důvodem, proč další okresy sousedící s Mladou Boleslaví nepatří do této kategorie (Kolín, Praha-Východ), může být větší atraktivita Prahy než Mladé Boleslavi. V kategorii 101-500 nalezneme pouze jeden okres, a to sousední, okres Nymburk, s počtem 170 ženichů. V poslední kategorii se nachází okres Mladá Boleslav, kromě Mladé Boleslavi dosahovaly vysokých hodnot obce Kosmonosy, Dobrovice, Dolní Bousov a Mnichovo Hradiště.

Obr. 15: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (současné okresy)

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Při pohledu na mapu, která znázorňuje místo narození nevěst, na první pohled vidíme, že okres Mladá Boleslav je nejpočetnější. Celkově lze vidět, že více se nevěsty narodily v Čechách než na Moravě. Do okresů, kde nebyl zjištěn žádný výskyt, patří Teplice, Chomutov, Sokolov, Cheb, Tachov, Domažlice, Plzeň-sever, Český Krumlov, Hodonín, Vyškov, Prostějov, Olomouc, Opava, Nový Jičín, Frýdek-Místek, Ostrava-město, Kroměříž, Zlín a Uherské Hradiště. Kategorie 1-5 nevěst je znázorněna růžovou, nalezneme ji, stejně jako u mužů, u hranic, jmenovat zde můžeme okresy Karlovy Vary, Klatovy, Plzeň-jih, skoro celý Jihočeský kraj, jih Kraje Vysočina, západní část Jihomoravského kraje, Vsetín, Přerov, Karviná, Šumperk, Jeseník, Ústí nad Orlicí, Rakovník, Praha-západ, sever Ústeckého kraje a Jablonec nad Nisou. Tato kategorie je, co se týká četnosti okresů, nejpočetnější. Zajímavostí je zde znovu nízký počet nevěst pocházejících z okresu Jablonec nad Nisou. Další kategorie 6-25 je znázorněna světlou červenou barvou, tuto barvu můžeme vidět v severní části Kraje Vysočina, skoro v celém Pardubickém kraji, v Středočeském kraji, skoro v celém Libereckém kraji a v jižní části Ústeckého kraje. V kategorii 26-50, která je znázorněna tmavě oranžovou, se nachází okresy Benešov, Hradec Králové, Mělník, Plzeň a Semily. Další kategorie 51-100 je prezentována pouze jedním okresem, Hlavní město Praha s četností 67 nevěst. V kategorii 101-500 nalezneme dva okresy, a to sousední, okres Nymburk s počtem 143 nevěst a okres Jičín s počtem 118 nevěst. V poslední kategorii se nachází okres Mladá Boleslav, kromě města Mladé Boleslav dosahovaly vysokých hodnot také obce Dobruška, Dolní Bousov, Kosmonosy, Čejetice a Domousnice. V celkovém porovnání mužů a žen lze říci, že největší rozdíl lze vidět ve vzdálenosti, zatímco ženy mají nejvíce zastoupení okresů v kategorii 1-5, u mužů je to 6-25. Díky pestrosti daných map lze usoudit, že při volbě partnera nehrála hranice města žádnou roli.

Obr. 16: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (současné okresy), městská část Nové město

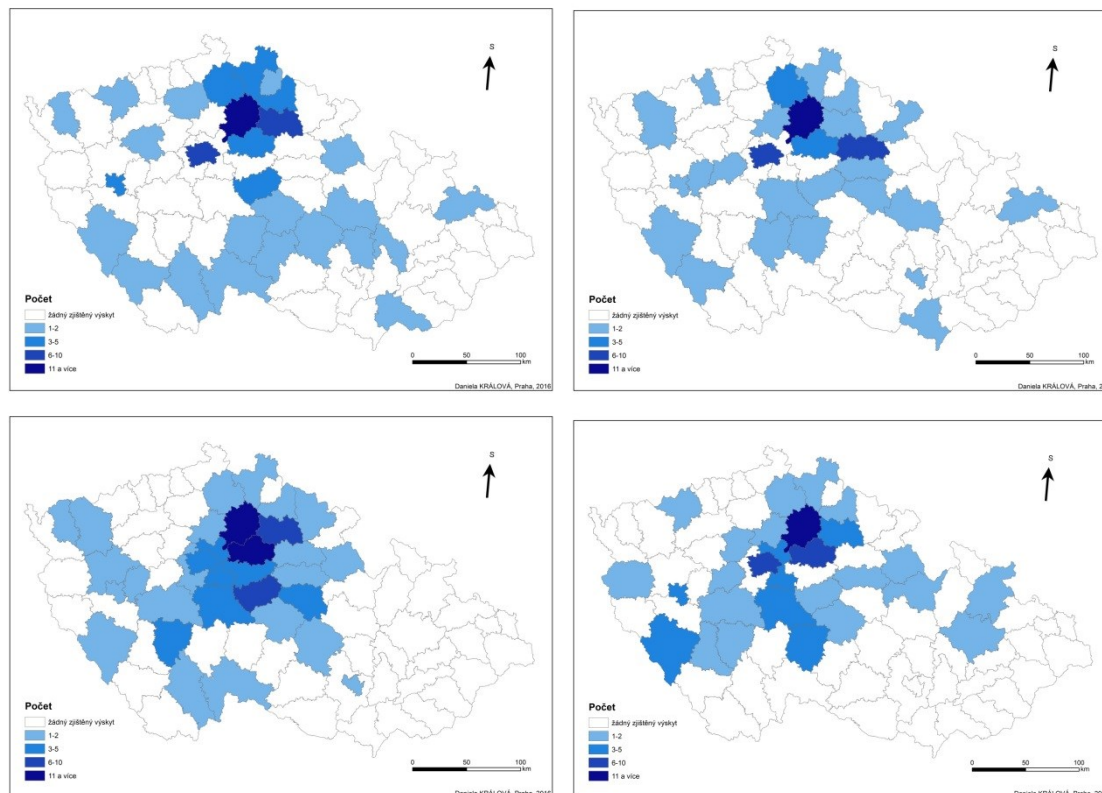
Poznámka: vlevo nahoře 1865-1874, vpravo nahoře 1875-1884, vlevo dole 1885-1894, vpravo dole 1895-1900

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Zajímavé je zobrazení místa narození v městských částech a v odlišných časových obdobích. Ve všech obdobích dominuje město Mladá Boleslav a k dalším početným okresům patří Nymburk, Jičín a Praha. V čase je také vidět posun, odkud nevěsty nejvíce pocházely. Samozřejmě vždy také záleželo na počtu uzavřených sňatků v daném období. V prvním období 1865-1874 pocházelo nejvíce nevěst z okresů Mladá Boleslav a Hlavní město Praha. V kategorii 6-10 se nachází okres Jičín. V další kategorii 3-4 okres Nymburk. V poslední kategorii 1-2 nevěsty se vyskytuje 17 okresů, jmenovitě Příbram, Liberec, Jablonec nad Nisou, ze vzdálenějších od Mladé Boleslavi Karviná a Prachatice. Období 1875-1884 vychází zajímavě, jsou zde vidět obce sousedící s Mladou Boleslaví, ale i mají velkou míru zastoupení okresy u hranic. Největší počet nevěst byl narozen v Mladé Boleslavi, následuje okres Nymburk a Jičín a za nimi je Hlavní město Praha. Mezi okresy, které se vyskytují u hranic, lze vyjmenovat Ústí nad Labem, Karlovy Vary, Jindřichův Hradec a Bruntál. Období 1885-1894 vychází první dvě kategorie stejně, v kategorii 3-4 se k Hlavnímu městu Praha připojuje Mělník a Příbram. Kategorie 1-2 tvoří takový pomyslný kruh kolem Mladé Boleslavi, který se táhne od Libereckého okresu až k Plzni. Ke vzdálenějším okresům můžeme řadit Bruntál a Znojmo. V posledním období vidíme nárůst okresu Benešov a úbytek okresů, z kterých nevěsty pocházely.

Obr. 17: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (současné okresy), městská část Nové město

Poznámka: vlevo nahoře 1865-1874, vpravo nahoře 1875-1884, vlevo dole 1885-1894, vpravo dole 1895-1900

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

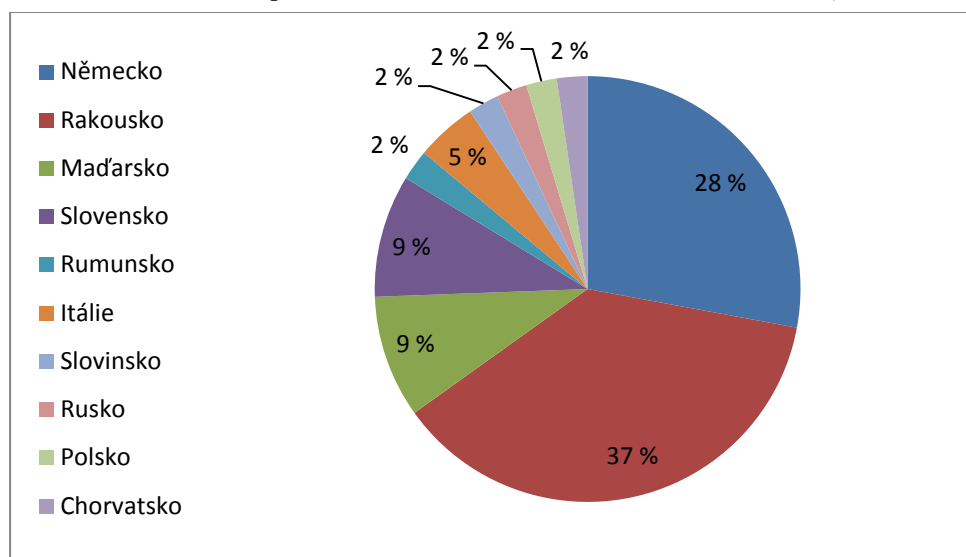
U mužů nalezneme mnohem větší rozmanitost než u žen. I zde platí, že maximum nalezneme v okrese Mladá Boleslav, ale na dalších místech se okresy velice proměňují. V období 1865-1874 pocházeli nejvíce muži z okresu Mladá Boleslav, který byl následovaný okresem Hlavní město Praha a Jičín. V kategorii 3-5 se nachází okresy i vzdálenější od Mladé Boleslavi, a to například Plzeň. V poslední kategorii 1-2 vidíme pás, který se táhne od okresu Klatovy přes Kraj Vysočina až k Prostějovu. Mezi vzdálenější okresy patří Hodonín, Sokolov a Opava. V období 1875-1884 se v kategorii 6-10 objevují okresy Hlavní město Praha a Hradec Králové. V další kategorii 3-5 se vyskytují okresy Nymburk a Česká Lípa. V poslední kategorii je nejvíce okresů, z těch méně obvyklých lze zmínit Opavu, Břeclav, Most, Klatovy a Prachatice. V období 1885-1894 nevidíme skoro žádné zastoupení moravských okresů. Maximum najdeme v Mladé Boleslavi následované Nymburkem. V další kategorii najdeme Jičín a Kutnou Horu. V kategorii 3-5 nalezneme okresy ve Středočeském kraji a okres Písek a Chrudim. V poslední kategorii jsou nejpočetnější okresy zachovány, změny nastávají v kategorii 3-5, kdy se zde objevují vzdálenější okresy Pelhřimov, Benešov, Klatovy a Plzeň. V poslední kategorii vidíme návrat moravských okresů. Celkově lze dle map hodnotit, že muži pocházeli z většího počtu okresů než ženy. Vždy ale záleželo na počtu sňatků v daném období, proto je dobré vždy porovnávat muže a ženy mezi sebou ve stejný čas. I tak se ale ukázalo, že nejvíce snoubenců bylo narozeno v okolí okresu Mladá Boleslav a více se migrovalo do Mladé Boleslavi z českých okresů než z moravských. Vidíme, že vzdálenost

nebyla překážkou pro uzavření sňatku a z migrace pracovní se stala migrace sňatková. Ostatní tři městské části budou pouze přílohou na konci diplomové práce.

7.2 Cizinci

Definice pojmu „cizinec“ se stahuje z dnešních hranic v Evropě, tedy za cizince je považován každý, kdo se nenarodil v českých zemích. V roce 1857 žilo v nových průmyslových oblastech v českých zemích o 12 % více cizího obyvatelstva než domácího, v textilních oblastech bylo imigrantů o 3 % méně než domácích. Mezi oblasti, kde nejvíce převládali imigranti, patří pražsko-kladenská oblast, Brněnsko, Ostravsko a Teplicko-Mostecko. Imigranti často narušovali národnostní homogenitu přistěhovaleckého území. Ke konci 19. století je zřetelný růst uhelných oblastí a velkoměstských center (Praha, Brno), dále odchod obyvatel z venkova hlavně z neúrodných oblastí, které se staly depopulačními. Hlavní vystěhovalecká území v Evropě byla v Itálii, ruském Polsku, Haliči, méně v Belgii, Nizozemsku a Švédsku. Nejdůležitější imigrační oblasti představovaly Německo, kam přicházeli hlavně Poláci, Italové, ale i Nizozemci a Rusíni, Francie (Italové, Vlámové a také Poláci), méně Dánsko (Poláci) a Švýcarsko (Italové) (Gawrecká, 2014, s. 20).

Z celkového počtu 43 sňatků s cizinci se většina uskutečnila až od roku 1887. První záznam sňatku s cizincem se objevuje v roce 1869. V 70. letech 19. století se uskutečnily 4 sňatky vždy po jednom v roce 1872, 1873, 1875 a 1879. V 80. letech 19. století se realizovalo 14 sňatků, nejvíce sňatků, tedy čtyři, se uskutečnily v roce 1887 a 1888, v roce 1889 3 sňatky, 1880 2 sňatky a v roce 1883 3 sňatky. Nejvíce sňatků se realizovalo v 90. letech 20. století, a to 24. Po jednom záznamu najdeme v roce 1891, 1892, 1893, 1894 a 1898, naopak nejvíce záznamů, sedm, nalezneme v roce 1896.

Obr. 18: Procent. zastoupení cizinců v Mladé Boleslavi v letech 1865–1900 (dnešní země)

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

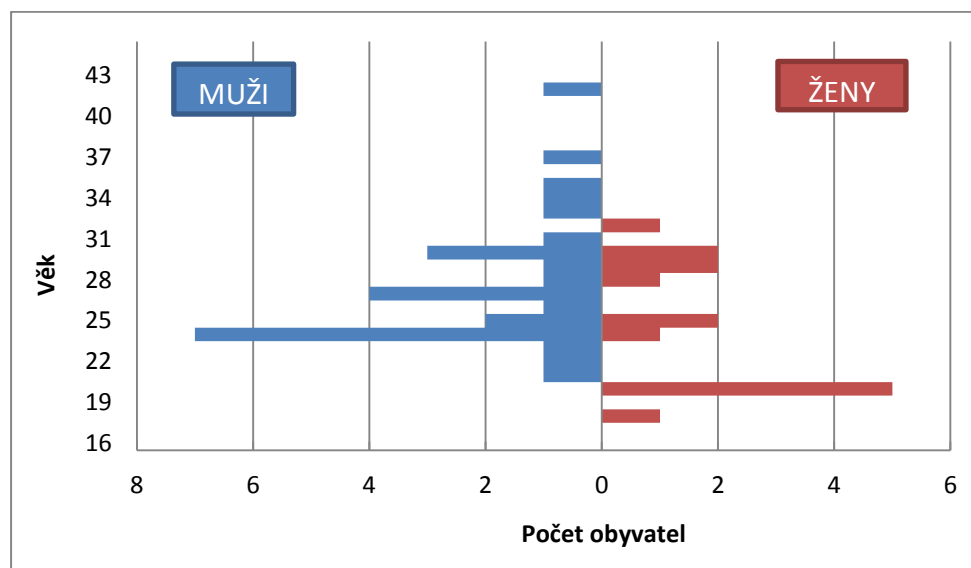
Definice pojmu „cizinec“ se stahuje z dnešních hranic v Evropě, tedy za cizince je považován každý, kdo se nenarodil v českých zemích. V matrice oddaných je zaznamenáno pouze místo narození, problémem zde může být, že nevíme, zda daný jedinec ještě nepobýval někde jinde, nebo místo jeho nynějšího trvalého pobytu. Ve sledovaném souboru bylo nalezeno celkově 43 cizinců. Je zde vidět značná převaha mužů, mužů bylo 28 a žen 15. Za sledované období bylo nejvíce cizinců z Rakouska, a to šestnáct, na druhém místě je Německo s 12 cizinci. Když se podíváme na data odděleně dle pohlaví, u žen je nejvíce zastoupeno Německo, a to hned pětkrát, následuje Slovensko s 3 ženami, dále s 2 ženami Maďarsko a Itálie a do poslední kategorie se zastoupením jedna žena z dané země patří Rakousko, Rusko a Polsko. Muži pocházeli nejčastěji z Rakouska, a to patnáctkrát, poté z Německa sedmkrát, následuje Maďarsko dvakrát a jako poslední je zde Slovensko, Rumunsko a Chorvatsko s jedním zastupením. U cizinců byla nejmenší vzdálenost nalezena v Německu, město Rettenberg, naopak největší vzdálenost byla u svatebčana z Chorvatska, město Split, 775 km. Mezi cizinkami byla nejmenší vzdálenost nalezena u sňatku ze 7. ledna 1889, nevěsta pocházela z Polska, obec Prusice, největší vzdálenost je u nevěsty, která pocházela z Ruska, město Petrohrad, 1435 km. Průměrná vzdušná vzdálenost od Mladé Boleslavi u mužů vychází na 365,17 km, u žen je to hodnota vyšší, a to 436,76 km.

7.2.1. Demografické charakteristiky cizinců

Nejvíce cizinců bylo ve věkové kategorii 24 let, a to sedm, následuje věková kategorie 27 let, jež je zde zastoupena dvakrát, dále je věková kategorie 30 zastoupena třikrát, věková kategorie 25 dvakrát a po jednom je zastoupena věková kategorie 21, 22, 23, 26, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 37, 42 let. U mužů nalezneme třikrát označení vdovec, a to u věkové kategorie 28, 37 a 34 let. Průměrný věk pro cizince vychází 27,75 let. Ve srovnání s průměrným věkem v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (30,52 let) je tato hodnota nižší, důvodem může být méně početné zastoupení kategorie vdovec. Na druhou stranu to také může ukazovat na to, že migraci na

dlouhé cesty podstupovali lidé v mladší věkové kategorii než migraci na krátké vzdálenosti. U žen je nejvíce početnější kategorií 20 let, dvakrát jsou zastoupeny věkové kategorie 25, 29, 30 let. Věk 18, 24, 28 a 32 jsou zastoupeny jednou. Všechny nevěsty vstupovaly do sňatku svobodné a jejich průměrný věk byl 24,6 let. Při srovnání s průměrným věkem při prvním sňatku v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900 (26,33) vychází i hodnota průměrného věku při prvním sňatku cizinek nižší. Důvodem může být průměr pouze z 15 hodnot, avšak i zde by mohla být praktikována teorie stejná jako u mužů.

Obr. 19: Věková struktura cizinců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Náboženské vyznání mužů bylo ve 26 případech římskokatolické, u jednoho muže bylo uvedeno evangelické reformované a u jednoho nebylo uvedeno. U žen bylo náboženské vyznání stejné, a to římskokatolické. Muži si nejčastěji vybíraly ženy z okresu Mladá Boleslav, a to ve 23 případech (obce Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Dobrovice, Kosmonosy, Smilovice, Vinec, Luštěnice, Dubá a Bělá pod Bezdězem). Z okresů zde byl ještě zastoupen Nymburk, Pardubice a Česká Lípa. U žen taková převaha okresu Mladá Boleslav jako u mužů není. Z okresu Mladá Boleslav pocházeli pouze 5 snoubenců, dva pocházeli z okresu Nymburk a po jednom zastoupení je zde okres Havlíčkův Brod, Brno, Přerov, Trutnov, Mělník, Ústí nad Labem a Prostějov.

Migrace je trvalá změna místa pobytu. Rozlišujeme dva druhy, prvním je vnější migrace, tedy pohyb přes hranice určitého území či státních hranic. Druhým typem je vnitřní migrace, ta je definována jako migrace uvnitř určitého území mezi jeho základními administrativními jednotkami (obce, obce s rozšířenou působností, okresy, kraje). Z provedeného výzkumu jasně vyplývá, že v druhé polovině 19. století nehrály hranice města při výběru životního partnera příliš velkou roli. Mezi hlavní motivace pro migraci patřila víra ve zlepšení a nalezení životních pracovních, kulturních a vzdělávacích šancí. Dalším důvodem bylo uzavření sňatku. Muži pocházeli ze vzdálenějších oblastí než ženy. Snoubenci narození v Mladé Boleslavi měli odlišné sňatkové chování, než snoubenci narození odjinud. Celkově snoubenci v Mladé Boleslavi vstupovali do sňatku častěji a dříve. Zajímavé poznatky přineslo také znázornění jednotlivých

městských částí Mladé Boleslavi v průběhu let. Největší počet snoubenců vždy pocházel z okolních okresů kolem Mladé Boleslavi. Také větší zastoupení jednotlivých okresů nalezneme spíše u mužů než u žen. Specifickou kapitolou bylo zkoumání pouze cizinců, ti ukázali také odlišné sňatkové chování například nižší hodnotou průměrného věku.

Kapitola 8

Sezónnost sňatečnosti

Sňatečnost je demografický jev, který je více než ostatní charakterizován sezónností tj. rozvržením sňatků v jednom roce do jednotlivých měsíců. Při pohledu na data je tato sezónnost patrná již na první pohled. Lze ji sledovat během celého období. Rozložení sňatků během roku souviselo s ekonomickými podmínkami života obyvatelstva (rytmus zemědělských prací) a také s kulturními vzorci ve společnosti, které byly spjaty s vyznáním obyvatelstva (náboženské příkazy, pověry a předsudky). Náboženské příkazy souvisely s nařízením Tridentského koncilu (1545-1563), kdy se na nejvýznamnější křesťanské svátky nemělo konat svatební veselí (Štěrbová, 1987, s. 102).

Nejvýznamnější křesťanské svátky byly dva - advent pokrývající téměř celý prosinec a Velikonoce, období od Popeleční středy do první neděle po Velikonocích. Vánoce se řídí podle solárního kalendáře a připadají na 25. prosince. Advent tedy začíná na konci listopadu, popřípadě na počátku prosince. Svatby se po takovém období útlumu začínaly opět slavit mezi Vánoce a Novým rokem. Narozdíl od Vánoc jsou Velikonoce svátkem pohyblivým, období půstu může připadnout v rozmezí od 5. února do 10. března. Půst trvá 40 dní a začíná Popeleční středou, která může připadnout nejdříve od 4. února a nejpozději na 10. března. Obecně se datum připadající na Velikonoce stanovuje na první neděli po prvním jarním úplňku. Pohybem tohoto svátku vzniká během kalendářního roku druhé minimum sňatků, hned po prosincovém, které se nejvíce nacházelo v březnu, ale mohlo se vyskytovat i v únoru či dubnu (Fialová, 1995, s. 16).

Dle střídání ročních období lze pozorovat maximum a minimum počtu sňatků. Maximum nastává v podzimních měsících, především v říjnu a listopadu, vzestup je patrný již od září. Toto maximum je nepochybně spojeno s ukončením zemědělských prací. Zemědělské práce zaměstnávaly obyvatelstvo přes letní měsíce natolik, že probíhal odklad sňatků na příhodnější dobu. Navíc také po žních byl většinou dostatek prostředků pro uspořádání svatební hostiny. Z celkového počtu sňatků byla v těchto dvou měsících uzavřena celá čtvrtina. Ke konci 19. století začínají mít také vliv na volbu termínu sňatku klimatické podmínky a pověry. Mezi nejznámější pověry patří pro květen „svatba v máji, do roka na máry“. Svatba v květnu znamenala dvojí riziko. Nevěsta otěhotněla krátce po obřadu a v následujících měsících ji čekala tvrdá práce na polích, přičemž mnohdy nevěděla, že je těhotná a hrozilo riziko potratu. Druhým rizikem bylo, že miminko počaté po květnové svatbě spatřilo světlo světa do nejužší

zimy, bylo to období, kdy lidem docházely zimní zásoby jídla a rodička často neměla dostatek sil, aby porod přežila. Opakem je rčení na září „když se v září vdáš, bohatsví a štěstí zaručeno máš“ (Štěrbová, 1987, s. 102).

K dalšímu maximu patřily dva zimní měsíce-leden a únor. Toto maximum souviselo s masopustním veselím a se zvykem slavit svatby právě v tomto období. Ve zbývajících měsících roku se uzavíralo sňatků méně, k oblíbeným měsícům patřily ještě červen a říjen. Sezónnost sňatečnosti mohly do určité míry ovlivnit také tajné sňatky (neregistrované), případně úroveň definitivního celibátu. Ovšem do chodu uzavírání sňatků mohou vstoupit i dějinné události daného období (Hofman, 2002, s. 82).

Na rozložení sňatků během roku se významně podílel rok hospodářský, tedy spíše sezónnost různých povolání. Tento případ lze vidět v zemědělství, a to zejména v práci v rostlinné výrobě. Začátek hospodářského roku začíná již v brzkém jaře orbou půdy a dále pokračoval setím. Tyto práce se mohly prolínat s Velikonocemi. V květnu a počátkem června se polní práce uvolnily, což mohlo vyvolat mírné zvýšení počtů uzavřených sňatků. Během druhé poloviny léta a počátkem podzimu byli vesničané plně zaměstnáni žněmi, po nichž následovaly oslavy ukončení prací-dožínky. Oficiálně končily veškeré zemědělské práce na sv. Martina. Dalším případem s odlišným způsobem obživy je rybníkářství. Výlovy rybníků začínaly většinou v polovině září a končilo se na konci listopadu. Poté následovaly další práce jako například sádkování, výlov sádek, prodej a doprava ryb na trhy. Z toho vyplývá, že tito lidé uzavírali méně často sňatky na podzim. Odlišné chování měli i lidé pracující s dobyt看em. Ti neuzavírali sňatek v období jara, kdy se očekávaly nové přírůstky do stáda, a také péče o otelenou krávu zabírala spoustu času. Mnoho prací ovšem žádný sezónní charakter nemělo, jednalo se například o zpracování lnu, plátenictví či krajkářství (Hofman, 2002, s. 84).

Sezónní pohyb sňatečnosti, tedy rozdíly v měsíčních počtech oddaných, odrážel epidemie, hlad, hospodářskou situaci, zdravotní situaci a kulturní vlivy. Lze jej sledovat jen v dostatečně velkém souboru, při zkoumání populace do 500 osob lze studovat období minimálně 100 let, ve větší populaci než 1500 osob lze minimálně 20 let. Při zkoumání sňatečnosti nemůžeme opomenout nestejnou délku jednotlivých měsíců. Tento problém lze vyřešit přepočtem na průměrný počet událostí v měsíci (Maur, 1983, s. 116).

Pro porovnání daných období bylo potřeba přepočítat dané výpočty na procenta, důvodem je nestejně dlouhé období počítaných let. Zatímco první tři období jsou desetiletá, poslední je pouze šestileté. Tabulka nám vykazuje výsledky dle předpokladů z teorie. Maximum nalezneme v měsíci únoru a listopadu, a minimum v březnu a prosinci. Mírně vysoké hodnoty také vidíme u měsíců květen a říjen. V tabulce vidíme nejvyšší počet uzavřených sňatků v období 1885-1894 s hodnotou 127 v listopadu. Hodnot minima je hned několik, všechny se nachází v měsíci prosinci s žádnými uzavřenými sňatky, a to v letech 1875-1884, 1885-1894 a 1895-1900. V období 1865-1874 bylo nejvíce sňatků v měsíci únor s počtem 116, druhým nejsilnějším měsícem byl měsíc listopad s 94 sňatky. Minimum nalezneme v měsíci prosinci s 2 sňatky a v březnu se 7 sňatky. Celkově bylo v tomto období uzavřeno 615 sňatků. Mezi roky 1875-1884 nastává změna, nejvyšší počet sňatků je v měsíci únoru a druhý nejvyšší počet je v měsíci listopad. Oproti předchozím obdobím je zde značný nárůst počtu sňatků v měsíci květnu a září. V období 1885-1894 nalezneme maximum v měsíci listopad, a za ním je měsíc únor. V tomto

období měly ještě významné procentuální zastoupení měsíce leden a květen. Minimum je měsíc prosinec, kdy nebyl v matrice zaznamenán žádný uzavřený sňatek. Celkově se uzavřelo v tomto období 791 sňatků. Zajímavé je období 1895-1900, toto období má znovu maxima ve stejných měsících, ovšem jejich procentuální podíl se liší. Je zde vidět pokles sňatků v měsících lednu a květnu a nárůst sňatků v měsících červenec a září. Za celé sledované období vychází jako maximum měsíc únor s 442 sňatky, následujícím měsícem je listopadem s 404 sňatky, na opačném konci najdeme měsíc prosinec s 2 sňatky a březen s 30 sňatky.

Tab. 28: Sňatky podle měsíců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Měsíc	Období									
	1865-1874		1875-1884		1885-1894		1895-1900		Celkem	
	Počty	%	Počty	%	Počty	%	Počty	%	Počty	%
I	64	10,4	62	9,7	81	10,2	45	8,0	252	9,7
II	116	18,9	94	14,7	119	15,0	113	20,1	442	17,0
III	7	1,1	5	0,8	15	1,9	3	0,5	30	1,2
IV	29	4,7	32	5,0	45	5,7	27	4,8	133	5,1
V	57	9,3	72	11,3	86	10,9	47	8,3	262	10,0
VI	33	5,4	44	6,9	58	7,3	38	6,7	173	6,6
VII	50	8,1	57	8,9	64	8,1	55	9,8	226	8,7
VIII	52	8,5	54	8,5	60	7,6	43	7,6	209	8,0
IX	45	7,3	58	9,1	69	8,7	56	9,9	228	8,7
X	66	10,7	68	10,7	67	8,5	45	8,0	246	9,4
XI	94	15,3	92	14,4	127	16,1	91	16,2	404	15,5
XII	2	0,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,1
Celkem	615	100,0	638	100,0	791	100,0	563	100,0	2607	100,0

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Předpoklad, že by se lidé v této době řídili pověrou vztahující se k měsíci květnu, a tedy bychom zde měli najít nízký počet sňatků, se nepotvrdil. Měsíc květen vyšel jako třetí nejvýše početnější v počtu uzavřených sňatků. Naopak se zde projevila předpokládaná minima, tedy období adventu (konec měsíce listopad-prosinec). V měsíci prosinci se celkově za celé období uzavřely pouze 2 sňatky. Dalším obdobím, kdy bylo předpokládáno nejméně sňatků, je období půstu před Velikonocemi. Tento fakt se zde také potvrdil a připadá na měsíc březen. Předpoklad maxim z literatury se zde také potvrdil, většinou se oba měsíce únor a listopad střídají v daných obdobích na prvním a druhém místě v počtu uzavřených sňatků. Oba měsíce vychází na podílovém přepočtu kolem třetiny uzavřených sňatků. Z toho tedy můžeme usoudit, že se městské obyvatelstvo Mladé Boleslavi chovalo stejně jako tradiční obyvatelstvo. Pro lepší názornost sezónnosti sňatků v daných obdobích byl proveden jejich přepočet na stejný počet dní v měsíci pomocí sezónního indexu.

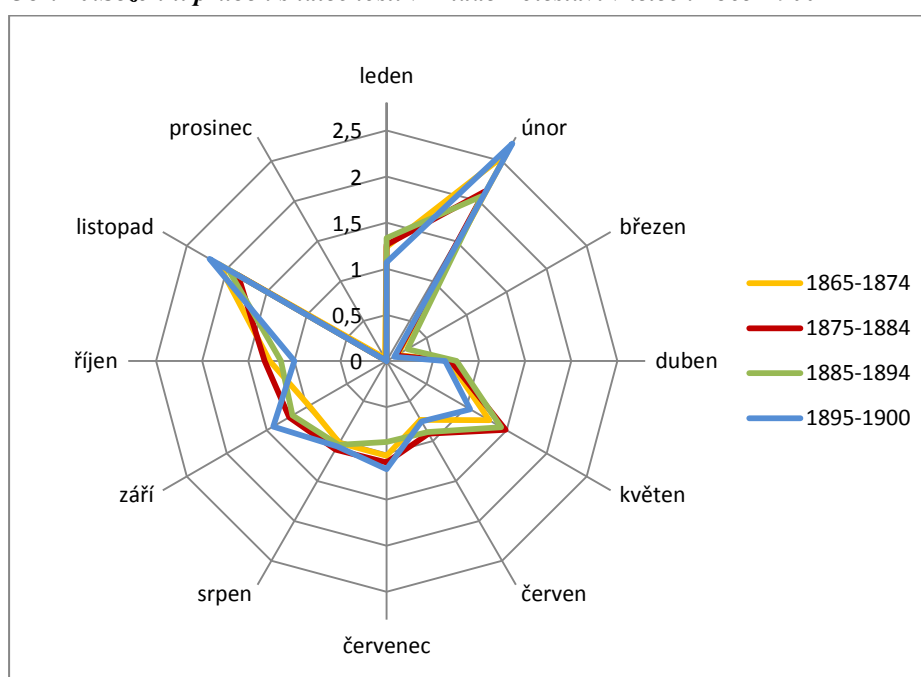
Tab. 29: Vývoj sezónních indexů sňatečnosti v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Období	Měsíc												Vk
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1865-1874	1,24	2,60	0,14	0,68	1,28	0,73	1,03	1,02	0,97	1,27	2,10	0,04	63,3
1875-1884	1,26	2,12	0,12	0,69	1,49	0,91	1,10	1,11	1,22	1,32	1,86	0,00	54,1
1885-1894	1,33	2,07	0,26	0,76	1,43	0,89	0,88	1,05	1,18	1,15	1,98	0,00	53,5
1895-1900	1,07	2,72	0,09	0,63	1,04	0,75	1,17	1,07	1,42	1,00	2,22	0,00	67,2
1865-1900	1,15	2,51	0,13	0,66	1,23	0,82	1,10	1,09	1,26	1,11	2,09	0,01	61,4

Poznámka: přepočten na srovnatelně dlouhé měsíce, Vk-variační koeficient v %

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování.

Obr. 20: Sezónní průběh sňatečnosti v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Sezónní průběh sňatečnosti ve všech obdobích odpovídá předpokládanému modelu, rozdíly můžeme vidět pouze v různé intenzitě uzavírání sňatků. Maximální hodnotu sezónního indexu nalezneme v měsíci únor 1895-1900. Minimálních hodnot je několik, všechny jsou v měsíci prosinec pro období 1875-1884, 1885-1894 a 1895-1900. Na začátku sledovaného období vykazuje nejvyšší hodnotu měsíc únor, a to 2,6 následovaný měsícem listopad s hodnotou 2,1. Poměrně vysokých hodnot v tomto období dosahují ještě měsíce leden, květen a říjen. Minimum sňatků bylo uzavřeno v prosinci a březnu. V letech 1875-1884 můžeme najít maximum v měsíci únor s hodnotou 2,12, který je opět následovaný měsícem listopad. Odlišností je nárůst sňatků v měsíci květnu a nejvyšší hodnotu ze všech období má měsíc srpen. Následující období 1885-1894 má poměrně stejný průběh jako předchozí období. Ze všech sledovaných období zde můžeme vidět nejvyšší hodnotu sezónního indexu v měsíci březnu 0,26, naopak lze zde vidět i nejnižší hodnotu v měsíci červenci 0,88. Poslední období vykazuje nejvyšší hodnotu v měsíci únor 2,72, tento nárůst je zapříčiněn poklesem sňatků v měsíci lednu a březnu. Dalším

maximem je listopad, který má v tomto období nejvyšší hodnotu ze všech sledovaných období 2,22. Pokles sňatků vidíme v květnu a říjnu.

Tab. 30: Počet sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části

	Období	Měsíc												Celkem
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Nové město	1865-1874	16	22	2	9	11	6	9	9	7	13	18	0	122
	1875-1884	10	11	0	7	15	8	16	13	11	12	19	0	122
	1885-1894	13	26	2	16	16	19	8	16	15	12	17	0	160
	1865-1900	10	22	0	8	12	5	11	10	12	7	17	0	114
Podolec	1865-1874	15	41	1	5	18	13	15	24	16	22	42	0	212
	1875-1884	26	40	3	7	25	8	21	18	21	24	38	0	231
	1885-1894	38	44	4	14	33	23	29	21	21	21	56	0	304
	1865-1900	20	41	1	8	16	13	17	18	18	19	31	0	202
Pták	1865-1874	22	30	2	7	18	9	12	11	10	21	20	1	163
	1875-1884	14	24	1	4	20	16	9	7	16	24	16	0	151
	1885-1894	17	37	5	10	22	11	15	9	10	19	35	0	190
	1865-1900	8	29	0	5	11	13	12	7	11	13	22	0	131
Staré město	1865-1874	11	20	2	7	10	4	14	8	11	10	11	1	109
	1875-1884	11	16	0	14	12	10	11	15	10	7	18	0	124
	1885-1894	13	10	3	5	14	5	12	12	22	14	18	0	128
	1865-1900	7	19	1	6	7	5	14	6	15	6	20	0	106
	Celkem	251	432	27	132	260	168	225	204	226	244	398	2	2569
	Průměr	16,0	27,0	1,7	8,3	16,0	11,0	14,0	13,0	14,0	15,0	25,0	0,1	160,6

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Dalším předmětem analýzy sezónnosti sňatečnosti v Mladé Boleslavi je sledování rozdílů mezi městskými částmi Staré město, Pták, Podolec a Nové město. Celkově se za celé období uzavřelo 2 569 sňatků, nejvíce sňatků bylo uzavřeno v městské části Podolec 949, což odpovídá 37 %, další v pořadí je městská část Pták s 635 sňatky odpovídá 25 %, následuje Nové město s 518 sňatky – 20 % a nejméně sňatků se uzavřelo ve Starém městě 467, to odpovídá 18 %. Za sledované období nalezneme celkové maximum v měsíci únor s 432 sňatky, následovaným měsícem je listopad s 398 sňatky, dvě hlavní minima nalezneme v měsíci březen s 27 sňatky a v prosinci s pouhými 2 sňatky.

V Novém městě v letech 1865-1874 nastalo maximum v měsíci únor s 22 sňatky, jenž byl následovaný měsícem listopadem s 18 sňatky. Nejméně sňatků bylo uzavřeno v prosinci a březnu. Odlišné je rozložení sňatků v letech 1875-1884 za tzv. silné měsíce můžeme označit listopad, červenec a květen. V tomto období se žádné sňatky neuzavřely v prosinci a v březnu. V dalším období je zajímavý nárůst měsíce června, který je zde v počtu sňatku druhý v pořadí.

Minimum najdeme v měsíci prosinec. Celkový počet sňatků v Novém městě je ze všech období nejvyšší, tedy 160 sňatků. Následující období odpovídá dle předpokladů z teorie. Maxima nalezneme v únoru a listopadu, minima v prosinci a březnu.

Městská část Podolec dosahuje v období 1865-1874 maxima v měsíci listopad 42 sňatků a v měsíci únor 41 sňatků. Nárůst sňatků lze vidět od srpna. Nejméně sňatků bylo uzavřeno v prosinci a březnu. V období 1875-1884 se oproti minulému období maxima proměnila, nejvíce sňatků bylo uzavřeno v únoru se 40 sňatky, druhý v pořadí je zde listopad s 38 sňatky. Minimum nalezneme opět v prosinci a březnu. Mezi měsíce s nižším počtem sňatků lze ještě zařadit duben a červen. Dalším obdobím je 1885-1894, v tomto období nalezneme celkový nejvyšší počet sňatků 56 v měsíci listopad. Mezi měsíce s vysokým počtem sňatků zde můžeme zařadit únor, leden a květen. Minima nalezneme znovu v prosinci a březnu. V posledním sledovaném období najdeme maximum v měsíci únor s 41 sňatky, který je následovaný listopadem s 31 sňatky. Minima opět nalezneme v prosinci a březnu.

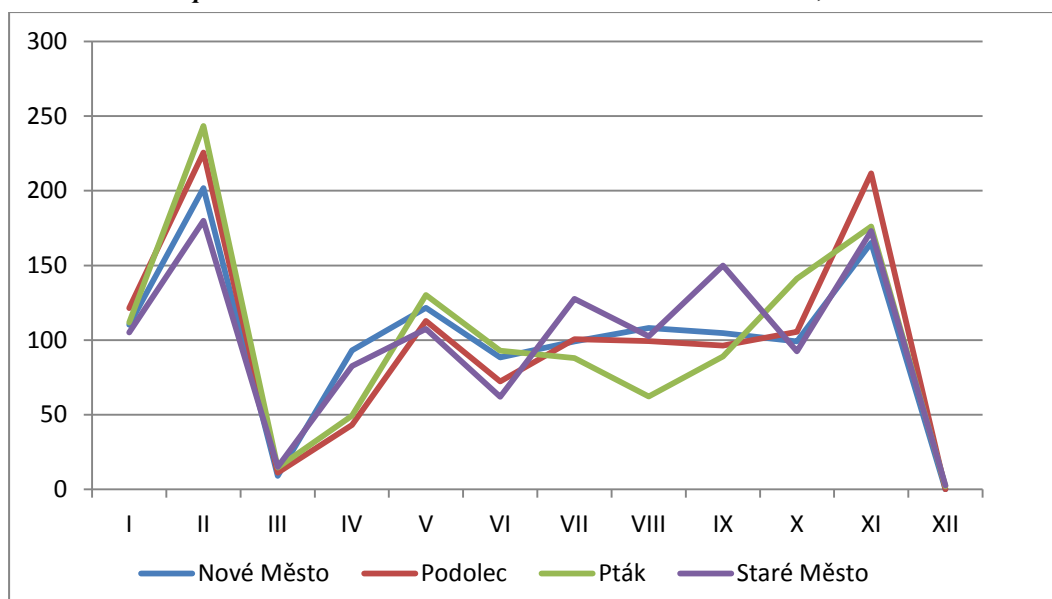
Druhou nejpočetnější městskou částí je Pták. Hned v prvním sledovaném období nastává změna oproti dosud analyzovaným městským částem, vidíme zde převahu ledna a února, maximum nalezneme v měsíci únor s 30 sňatky, na druhém místě nalezneme leden s 22 sňatky, poté následuje až listopad, říjen a květen. Výjimkou je zde 1 sňatek v prosinci, který se uskutečnil 6. prosince 1869. V následujícím období došlo také ke změně v maximu počtu sňatků, nalézáme hned 2 maxima v únoru a říjnu s hodnotou 24 sňatků, třetí v pořadí je zde měsíc květen následovaný červnem, zařím a listopadem se stejnou hodnotou 16 sňatků. Maximum nalezneme v prosinci a březnu. V období 1885-1894 se nejvíce sňatků navrací do měsíce únor s 37 sňatky, poté měsíce listopad s 35 sňatky. Nízký počet sňatků v tomto období reprezentují měsíce srpen, březen a prosinec. Ke konci devatenáctého století vidíme maximum v únoru a listopadu, zatímco minimum v prosinci a březnu.

Nejméně sňatků ze všech sledovaných částí bylo uzavřeno ve Starém městě. Na začátku sledovaného období pozorujeme maximum v únoru s 20 sňatky, mezi další měsíce s vyššími počty sňatků lze vyjmenovat leden, červenec, září a listopad. I zde nalezneme 1 sňatek v prosinci, oproti předchozí městské části je uzavřen až po adventu, a to 28. prosince 1872. V období 1875-1884 vidíme pouze jedno maximum, a to v listopadu s 18 sňatky. Minimum nalezneme v prosinci a březnu. Další období nabízí odlišnosti od teoretických předpokladů, nejvyšší počet sňatků byl uzavřen v měsíci září - 22. Poté následuje listopad s 18 sňatky. Mezi měsíce s nižším počtem sňatků můžeme zařadit březen, duben, červen a prosinec. V posledním sledovaném období nalezneme maximum v listopadu a únoru, a minimum v prosinci a březnu.

Tab. 31: Sezónní pohyb sňatků v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části

Měsíc	Nové město			Podolec			Pták			Staré město		
	Počet	Denní průměr	Prům. denní počet	Počet	Denní průměr	Prům. denní počet	Počet	Denní průměr	Prům. denní počet	Počet	Denní průměr	Prům. denní počet
I	49	1,58	110	99	3,19	121	61	1,97	112	42	1,35	105
II	81	2,89	202	166	5,93	226	120	4,29	243	65	2,32	180
III	4	0,13	9	9	0,29	11	8	0,26	15	6	0,19	15
IV	40	1,33	93	34	1,13	43	26	0,87	49	32	1,07	83
V	54	1,74	122	92	2,97	113	71	2,29	130	43	1,39	108
VI	38	1,27	88	57	1,90	72	49	1,63	93	24	0,80	62
VII	44	1,42	99	82	2,65	101	48	1,55	88	51	1,65	128
VIII	48	1,55	108	81	2,61	99	34	1,10	62	41	1,32	103
IX	45	1,50	105	76	2,53	96	47	1,57	89	58	1,93	150
X	44	1,42	99	86	2,77	106	77	2,48	141	37	1,19	93
XI	71	2,37	165	167	5,57	212	93	3,10	176	67	2,23	173
XII	0	0,00	0	0	0,00	0	1	0,03	2	1	0,03	3
Celkem	518	17,20	1200	949	31,55	1200	635	21,13	1200	467	15,48	1200

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Obr. 21: Sezónní průběh sňatečnosti v Mladé Boleslavi v letech 1865-1900, městské části

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Pro lepší srovnání počtu sňatků je zvolen přepočítaný průměrný denní počet, předpokladem je 1200 sňatků ročně, tedy 100 za měsíc. Pro výpočet denního průměru byl počet sňatků vydělen počtem dní v příslušném měsíci. V následujícím kroku byl proveden celkový součet hodnot denního průměru a ten byl poté vydělen hodnotou 1200. Tím se získal koeficient, kterým se následně vynásobily hodnoty denního průměru, a celkově se získal průměrný denní počet.

Za období 1865-1900 v Novém městě vychází jako početné měsíce leden, únor, květen, srpen, září a listopad. V městské části Podolec je to leden, únor, květen, červenec, říjen a listopad. Leden, únor, květen, říjen a listopad jsou nejpočetnější v Ptáku. V poslední sledované městské části Staré město je to leden, únor, květen, červenec, srpen, září a listopad.

Při detailnějším pohledu vývoje sňatků dle měsíců v letech 1865-1974 lze říci, že nejvyšší počet sňatků v lednu bylo uskutečněno v městské části Podolec, naopak nejméně ve Starém městě. Pro měsíc únor je to po přepočtu na denní průměr městská část Pták následována částí Podolec. V měsíci březnu nastává pro všechny městské části pokles hodnot, nejhůře je na tom městská část Nové město, nejlépe jsou na tom shodně Pták a Staré město. V měsíci dubnu se nám křivky rozdělují, na nižší hranici vidíme Podolec a Pták, na vyšší linii Staré město a Nové město. V květnu má po přepočtu nejvyšší počet sňatků městská část Pták následována Novým městem. Další pokles nacházíme v měsíci červnu, kde má nejnižší hodnotu městská část Staré město, a to 62 sňatků. Následuje další rozdělení křivek v měsíci červenci, zatímco linie Starého města roste, linie Pták klesá. V srpnu se mění městská část s nejvyšším počtem sňatků, na prvním místě je Nové město. Nástupem listopadových měsíců roste počet sňatků až k vrcholu v listopadu, kdy má nejvyšší hodnotu Podolec. V posledním období křivka u všech městských částí prudce klesá k hodnotě 0.

Celkově dle profilů křivek lze vidět, že městské části Nové město a Podolec si jsou hlavně v letních měsících velice podobné. Další dvě městské části mají průběh velice rozkolísaný a vzájemně se střídají v minimech a maximech. I přesto, že se jedná o studium především

městského obyvatelstva, lze vidět, že se chová zcela tradičně a jeho chování odpovídá předpokladům z teorie. Maximum nastává v podzimních měsících, především v říjnu a listopadu, vzestup je patrný již od září. K dalšímu maximu patřily dva zimní měsíce-leden a únor. Toto maximum souviselo s masopustním veselím a se zvykem slavit svatby právě v tomto období.

Kapitola 9

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, zda měla migrace vliv na věkovou strukturu v Mladé Boleslavi v druhé polovině devatenáctého století. Mezi další cíle patřilo porovnat demografické charakteristiky v městských částech Mladé Boleslavi (Pták, Podolec, Nové město a Staré město).

Svatba byla významným mezníkem v životě lidí. Sňatkem se muž a žena stali plnoprávními občany společnosti. Pro oba snoubence mohl sňatek znamenat změnu sociálního postavení. Předepsaná podoba obřadu byla ustanovena na Tridentním koncilu (1545-1563), v Čechách se ustálila v druhé polovině 17. století. Mezi hlavní body patřilo uzavření sňatku pouze v přítomnosti kněze, který měl znát snoubence i jejich rodiče a také v přítomnosti minimálně dvou svědků. V roce 1811 byl vyhlášen Všeobecný občanský zákoník, který se zabýval i právem manželským. Tímto zákonem získali všichni právo uzavírat sňatek bez ohledu na stavovskou příslušnost, národnost a vyznání. Pokud byl snoubenec/snoubenka mladší 24 let, byl vyžadován při sňatku souhlas zákonných zástupců.

Hlavní podmínkou pro uzavření manželství bylo pouze kladné vyjádření snoubenců. Před samotným obřadem se musely konat ohlášky, důvodem bylo zjištění překážek k uzavření sňatku. Při kladném vyjádření snoubenci museli ještě minimálně tři dny před svatbou ke zpovědi. Samotný obřad začínal již na prahu kostela, kde byli snoubenci přivítáni knězem. Snoubenci vstupovali do kostela v doprovodu rodičů. Při stvrzení manželského svazku si snoubenci vzájemně podali ruce a před svědky pronesli slova: „Přijímám tě za svou ženu (muže).“ Pak kněz přiložil na spojené ruce štólu a následně manželský svazek požehnal se slovy: „Já vás spojuji v manželství ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého.“ Následovala výměna prstýnků a závěrečné požehnání kněze.

Data pro výzkum byla získána pomocí metody jmenné excerptce z matrik oddaných. Jelikož původním účelem matrik nebylo využití k demografickým rozborům, je nutná kritika pramene. Opatrní bychom měli být i při interpretaci výsledků. Matrikám lze nejvíce vytknout nepřesnost údajů a neúplnost údajů. Vynechání zápisu mohlo být způsobeno nejrozličnějšími příčinami, jako byla nemoc faráře, válečné události nebo i zvyklost faráře zapisovat do matriky s určitým časovým odstupem. V roce 1868 s povolením občanských sňatků vzniká nový druh matrik, a to civilní. K definitivnímu sjednocení zápisu na území všech českých diecézí došlo až v roce 1890. Devatenácté století změnilo industrializace a urbanizace. Klasická urbanizace je spojena s větší koncentrací pracovních příležitostí a obyvatel v samotných městech, okolí města zůstává stále

venkovské jak v hmotném, tak i funkčním slova smyslu. Revoluční léta 1848/49 přinesla změny ekonomické, sociální a politické. Docházelo ke změnám v právních systémech, způsobech vlády, vnímání jednotlivců a společnosti. Proměny nastaly v průmyslu nastoupením industrializace a pásové výroby v továrnách. Ustálila se síť měst a dopravní síť, nastal rozvoj železniční, silniční a lodní dopravy. Železniční trať Turnov - Kralupy, která měla železniční stanici nedaleko Mladé Boleslavi, byla zahájena v roce 1865 s délkou 88 km. Patřila mezi tzv. uhelné dráhy, což byly železnice určeny hlavně pro přepravu uhlí, popřípadě hutnických výrobků. Další významnou železniční tratí byla Golčův Jeníkov - Kolín - Mladá Boleslav.

V období 1865-1900 bylo celkem v Mladé Boleslavi uzavřeno 2 607 sňatků. Nejmenší počet sňatků byl uzavřen v roce 1866, důvodem mohla být probíhající prusko-rakouská válka, která se dotkla i okolí Mladé Boleslavi. Naopak nejvyšší počet sňatků nalezneme na konci 19. století, což může být zapříčiněno příznivými podmínkami v českých zemích a celkovým růstem obyvatel českých zemí. Dle počtu uzavřených sňatků v městských částech se vyprofilovaly dvě skupiny. Nové město a Staré město s nízkými počty uzavřených sňatků a Podolec a Pták s vysokými počty uzavřených sňatků.

Za celé studované období uzavřelo svůj první sňatek 2 348 nevěst a 2 142 ženichů. Druhý nebo další sňatek uzavřelo 259 vdov a 465 vdovců. Průměrný věk při prvním sňatku vychází pro muže 28,04 let a pro ženy 25,28 let. Tyto hodnoty se shodují s hodnotami ze souhrnu studií pro české země. Také při srovnání průměrného věku při prvním sňatku snoubenců narozených v Mladé Boleslavi a mimo Mladou Boleslav lze vidět rozdíly. Celkově můžeme vidět, že u průměrného věku při prvním sňatku mají nižší hodnotu snoubenci, kteří se narodili v Mladé Boleslavi. Při zkoumání věkového rozdílu mezi snoubenci vyšel u protogamních sňatků nejčastěji rozdíl 0-1 rok následovaný kategorií muž starší o 2-5 let. Druhý a další sňatek uzavírali muži průměrně kolem 43 let a ženy průměrně o 3 roky mladší. Nepřekvapivé bylo zjištění, že pokud se ženil vdovec se svobodnou ženou, byla nevěsta téměř vždy mladší. Vdova byla u více jak poloviny případů starší, pokud se vdávala za svobodného mládence, pokud se však vdávala za vdovce, byla téměř vždy mladší.

S příchodem industrializace a urbanizace se začala proměňovat skladba povolání ve městech a na venkově. V tomto období nalezneme rostoucí dělnickou třídu a klesající podíl pracujících v zemědělství. Je to období, kdy se vytvořila nová povolání, a naopak s příchodem moderní techniky některá povolání zanikají, jako jsou ruční tkalci, punčocháři, knoflíkáři, pasíři, hřebenáři, svíčkaři, mydláři, bednáři, hrncíři, mědikovci, provazníci a mnoho jiných řemesel. Celkově bylo v celém souboru dat nalezeno 516 různých povolání. Dle klasifikace, kterou použila Andrea Pokludová, byla povolání rozdělena do třech kategorií (vzdělané vrstvy, hospodářské vrstvy a ostatní). Při přiřazování povolání otce do kategorií nastal problém, že některá povolání již neexistují. Tato povolání musela být poté dohledávána v literatuře. Z tabulek vyplynulo, že své specifické rysy mají snoubenci narození v Mladé Boleslavi a odjinud, a to i odděleně dle pohlaví. U snoubenců narozených v Mladé Boleslavi vyšel vyšší podíl profese otců ze vzdělaných vrstev, zatímco u snoubenců narozených odjinud vyšel vyšší podíl profese otců v kategorii ostatní. Také mezi městskými částmi Mladé Boleslavi lze najít odlišnosti, vysoký procentuální podíl mají městské části Nové město a Staré město. U městských částí Podolec a Pták naopak převažuje kategorie ostatní, tento rozdíl je dán

především vysokým zastoupením dělníků. Ze vzájemného porovnání profese otce ženicha a nevěsty lze vidět, že v některých povoláních platilo, z jaké společenské vrstvy si mají vybírat partnery. U jiných ale bylo vidět, že na společenské vrstvě vůbec nezáleželo.

Migrace je trvalá změna místa pobytu. Rozlišujeme dva druhy, prvním je vnější migrace, tedy pohyb přes hranice určitého území či státních hranic. Druhým typem je vnitřní migrace, ta je definována jako migrace uvnitř určitého území mezi jeho základními administrativními jednotkami (obce, obce s rozšířenou působností, okresy, kraje). Z provedeného výzkumu jasně vyplývá, že v druhé polovině 19. století nehrály hranice města při výběru životního partnera příliš velkou roli. Mezi hlavní motivace pro migraci patřila víra ve zlepšení a nalezení životních, pracovních, kulturních a vzdělávacích šancí. Dalším důvodem bylo uzavření sňatku. Migrace snoubenců byla vytvořena na základě jejich místa narození. Ve všech sledovaných obdobích vyšlo, že dle místa narození převažují sňatky, kdy byli oba snoubenci narozeni mimo Mladou Boleslav. Dle městských částí vyšlo, že v městských částech Podolec a Pták pocházelo více snoubenců z venkova než z města. Muži pocházeli ze vzdálenějších oblastí než ženy. Snoubenci narozeni v Mladé Boleslavi měli odlišné sňatkové chování, než snoubenci, kteří pocházeli odjinud. Celkově snoubenci v Mladé Boleslavi vstupovali do sňatku častěji a dříve. Zajímavé poznatky přineslo také znázornění jednotlivých městských částí Mladé Boleslavi v průběhu let. Největší počet snoubenců vždy pocházel z okolních okresů kolem Mladé Boleslavi (okresy Jičín, Nymburk, Hlavní město Praha a Plzeň). Co se týká cizinců, tedy osob, které se nenarodily v českých zemích, pocházely nejčastěji z Rakouska, Německa, Slovenska a Maďarska. Nedílnou součástí této kapitoly byly mapy, na kterých byly všechny tyto odlišnosti mezi pohlavím vidět.

Při studiu sezónnosti sňatečnosti bylo zapotřebí převést data metodou standardizace na stejný počet dní v měsíci. Rozložení sňatků během roku souviselo s ekonomickými podmínkami života obyvatelstva (rytmus zemědělských prací), a také s kulturními vzorci ve společnosti, které byly spjaty s vyznáním obyvatelstva (náboženské příkazy, pověry a předsudky). Náboženské příkazy souvisely s nařízením Tridentského koncilu (1545-1563), kdy se na nejvýznamnější křesťanské svátky nemělo konat svatební veselí. I přesto, že se jedná o studium především městského obyvatelstva, lze vidět, že se chová zcela tradičně a jeho chování odpovídá předpokladům z teorie. Za celé období vychází nejvyšší počet sňatků v měsíci únor, s hodnotou 432, další v pořadí je měsíc listopad s 398 sňatky. Minima nalezneme v měsících březen s 27 sňatky a prosinci s 2 sňatky. Pro lepší porovnání počtu sňatků v městských částech musely být sňatky přepočteny na průměrný denní počet sňatků v měsíci. V tomto srovnání vyšlo, že podobný průběh mají městské části Nové město a Staré město. Maximální hodnotu počtu sňatků v únoru nalezneme v městské části Pták, v listopadu v městské části Podolec.

Na základě provedeného výzkumu můžeme říct, že migrace měla vliv na věkovou strukturu v Mladé Boleslavi v 2. polovině 20. století. Důkazy nalezneme hlavně v tabulkách, kdy zkoumáme zvlášť snoubence narozených v Mladé Boleslavi a mimo Mladou Boleslav. Migraci do Mladé Boleslavi podpořila probíhající industrializace a urbanizace. Stěžejní kapitolou k této problematice byla kapitola 7 - Geografická mobilita, kde díky zakreslení nově vybudovaných železnic vyplynul hlavní tah migrace do Mladé Boleslavi. Také průměrná vzdálenost místa narození od Mladé Boleslavi postupem času významně nárůstá, jak u mužů, tak u žen. U

studovaných městských částích v Mladé Boleslavi nalezneme podobnou charakteristiku demografického chování snoubenců v Novém a Starém města, na rozdíl od městských částí Podolec a Pták.

Doufám, že by se práce mohla zařadit mezi řadu lokálních studií, které pomáhají přispět k lepšímu poznání chování snoubenců v druhé polovině 20. století. Z provedeného výzkumu vyplývá, že odlišné sňatkové chování měli snoubenci, kteří byli narozeni v Mladé Boleslavi, od těch, kteří byli narozeni mimo Mladou Boleslav. Těžké bylo také získat informace o vývoji městských částí, k tomuto tématu existuje málo dostupných či dochovalých zdrojů. Práce by mohla být ještě doplněna strukturami obyvatelstva dle věku a pohlaví vycházejících ze sčítání korespondujícího se sledovaným obdobím. Zajímavý by mohl být i následující vývoj sňatečnosti v Mladé Boleslavi ve dvacátém století s příchodem automobilového průmyslu Škoda.

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

Prameny

- SOA Praha, Římskokatolická fara, Mladá Boleslav č. 29, oddaní 1846-1865.
SOA Praha, Římskokatolická fara, Mladá Boleslav č. 64, oddaní 1865-1885.
SOA Praha, Římskokatolická fara, Mladá Boleslav č. 65, oddaní 1885-1901.
SOA Praha, Evangelická církev, Kovanec č. 04, oddaní 1850-1870.
SOA Praha, Evangelická církev, Kovanec č. 08, oddaní 1871-1914.
SOA Praha, Evangelická církev, Mělnické Vtelno č. 09, oddaní 1867-1912.
SOA Praha, Okresní úřad, Mladá Boleslav č. 02, oddaní 1871-1920.

Literatura

- BACCI, Massimo, 1998. Populace v evropské historii. Praha: Laterza, 274 s. ISBN 80-7106-495-5.
- Bahlcke, Joachim, Eberhard Wintfried, Polívka Miloslav, 2001. Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska. 1.vyd. Praha: Argo, 811s. ISBN 80-7203-402-2.
- BALOUN, Karel, 1933. Adresář města Mladé Boleslavě, 180 s.
- BAREŠ, František, 2013. Paměti města Mladé Boleslavě. Garn: Mladá Boleslav, 303 s.
- COONTZ, Stephanie, 2005. How love conquered marriage. PenguinBooks: London, 448 s. ISBN 978-1-101-11825-2.
- DĚJINY OBYVATELSTVA ČESKÝCH ZEMÍ. Praha: Mladá fronta 1996. 400 s. ISBN 80-204-0283-7.
- FIALOVÁ, Ludmila, 1995. Sezónnost demografických událostí v českých zemích v 17. až 20. století. Demografie. Praha: Český statistický úřad, roč. 37, č. 1, s. 9-21. ISSN 0011-8265.
- FIALOVÁ, Ludmila. 1987. Vývoj sňatečnosti a plodnosti obyvatelstva českých zemí v 19. století. Historická demografie. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, roč. 12, s. 207-242. ISSN 0323-0937.

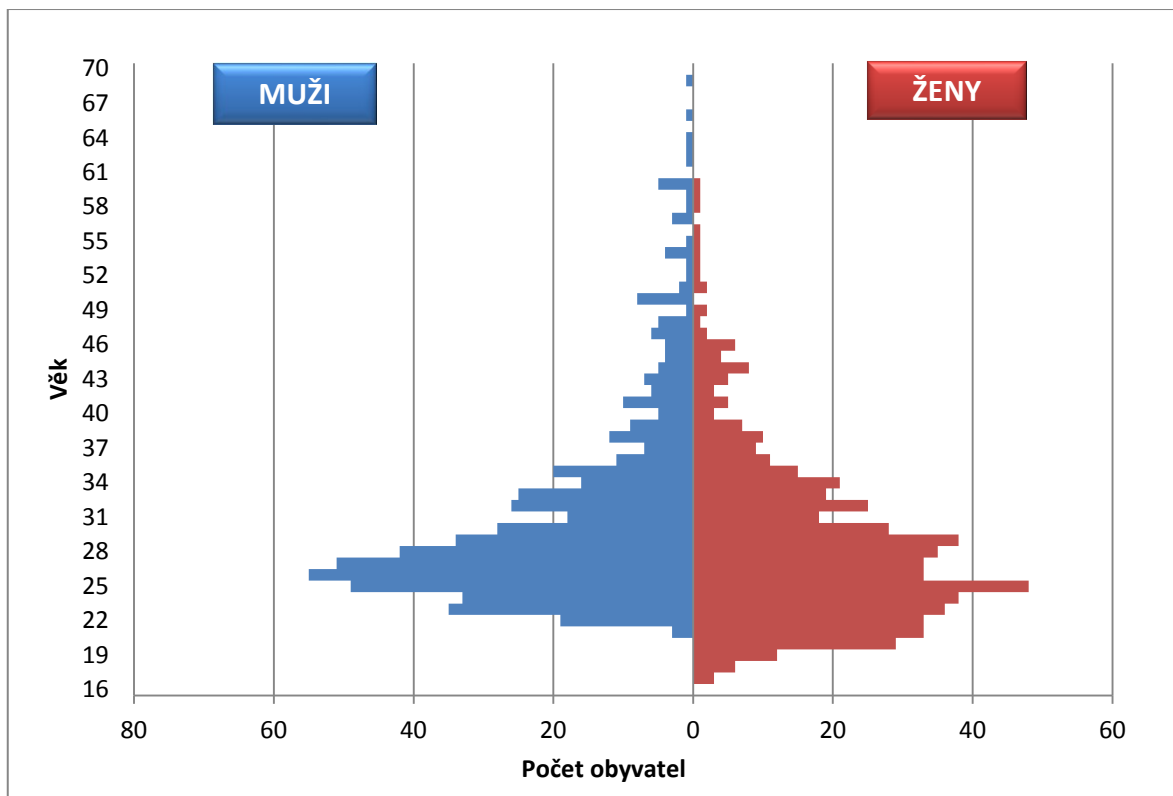
- FIALOVÁ, Ludmila, 2006. Trendy ve sňatkovém chování obyvatelstva České republiky ve 20. století. Demografie. Praha: Český statistický úřad, roč. 48, č. 2, s. 97-108. ISSN 0011-8265.
- FILOVÁ, Kristýna, 2014. Svatební zvyky a pověry v městském prostředí. Brno, 97 s. Diplomová práce (Mgr.). Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.
- GAWRECKÁ, Marie, 2014. Středoevropská migrace v 19. století a jejich národnostní a kulturní aspekty. Ostrava: Z+M Partner, 160 s. ISBN 978-80-7510-065-8.
- GRULICH, Jan, 2000. Slavnostní okamžiky – svatební a křestní obřady v období raného novověku. Historická demografie. Praha: Sociologický ústav AVČR, roč. 24, s. 49-82. ISBN 80-85950-87-1.
- HERČÍK, Karel, KRÁLÍK, Jan, 2005. Mladá Boleslav továrna ve městě – město v továrně. Brno: Moto Public. 212 s. ISBN 80-239-5458-X.
- HLAVAČKA, Milan, 1990. Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce. Praha: Academia, 180 s. ISBN 80-200-0221-9.
- HOFMAN, Václav, 2002. Sezónní průběh sňatečnosti v Čechách během 17. a 18. století. Historická demografie, Praha: Sociologický ústav AVČR, roč. 26, s. 81-120. ISBN 80-7330-019-2.
- HORSKÁ, Pavla, MAUR, Eduard, MUSIL, Jiří, 2002. Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa. Praha: Paseka, 352 s. ISBN 80-7185-409-3.
- HORSKÝ, Jan, SELIGOVÁ, Markéta, 1997. Rodina našich předků. Praha: Lidové Noviny, 73 s. ISBN 80-7106-195-6.
- KALIBOVÁ, KVĚTA, 1997. Úvod do demografie. Praha: Karolinum, 52 s. ISBN 80-7184-428-4.
- KÁRNÍKOVÁ, Ludmila, 1965. Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 401 s.
- KUČA, Karel, 2000. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl 4. Ml – Pan. Praha: Libri, 941s. ISBN 80-85983-16-8.
- KUDRNÁČ, Václav, 1901. Adresář politického okresu Mladoboleslavského, 220 s.
- LANGHAMROVÁ, Jitka, 2007. Demografie. VŠE: Praha, 42 s. ISBN 978-80-7399-218-7.
- LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie, 2009. Z dějin české každodennosti: Život v 19. století. Praha: Karolinum, 432 s. ISBN 978-80-246-1683-4.
- LENDEROVÁ, Milena, MACKOVÁ, Marie, BEZECNÝ, Zdeněk, JIRÁNEK, Tomáš, 2005. Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století: II. díl: Život všední i sváteční. Pardubice: Tiskařské středisko Univerzity Pardubice, 180 s. ISBN 80-7194-756-3.
- LIPOVSKI, Radek. 2013. Lidé poddanských měst Frýdku a Místku na sklonku tradiční společnosti (1700-1850). Český Těšín: Finidr, 455 s. ISBN 978-807464-194-7.
- MAUR, Eduard, 1983. Základy historické demografie. Praha: Tiskařské závody n. p., 195 s. ISBN 53-3196-83.

- MĚSTECKÁ, Sylva, 2011. Mladá Boleslav (Zmizelé Čechy). Praha: Paseka, 80s. ISBN 978-80-7432-094-1.
- MLADÁ BOLESLAV, 2017. Základní údaje a symboly [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.mb-net.cz/zakladni-udaje-a-symboly/ms-924/p1=924>.
- MNOHOJAZYČNÝ DEMOGRAFICKÝ SLOVNÍK (český svazek). Praha: Česká demografická společnost, 2005. 184 s. ISBN 80-239-4864-4
- POKLUDOVÁ, Andrea, 2002. Mezigenerační sociální mobilita vzdělaných občanů na přelomu 19. a 20. století v Opavě na základě církevních matrik sňatků. Historická demografie. Sociologický ústav AV ČR: Praha, č. 26, s. 101-122. ISBN 80-7330-019-2.
- RŮŽKOVÁ, Jiřina, ŠKRABAL, Josef, 2006. Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. Praha: Český statistický úřad, 623 s. ISBN 80-250-1277-8.
- ŘÍHA, Oldřich, BERÁNEK, Jan, MESÁROŠ Július, et al., 1960. Přehled československých dějin. 2/2. díl, 1848-1918. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, s. 793-1362.
- SKOKOVÁ, Jana, 2012. Náboženství jako součást školní edukace v různých zemích Evropy. České Budějovice, 103 s. Diplomová práce (Mgr.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta.
- SLUKOVÁ, Andrea, 2001. Svatba – průvodce pro začátečníky i pokročilé. Praha: Grada, 107 s. ISBN 80-247-9064-5.
- SOUČEK, Eduard, 2006. Statistika pro ekonomy. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 267 s. ISBN 978-80-86730-06-6.
- SRB, Vladimír, 2004. 1000 let obyvatelstva českých zemí. Praha: Karolinum, 275 s. ISBN 80-246-0712-3.
- ŠIKULOVÁ, Alexandra, 2010. Vývoj sňatečnosti ve farnosti Libčany v „dlouhém“ 19. století. Historická demografie, Praha: Etnologický ústav, roč. 34, č. 2, s. 114-175. ISSN 0323-0937.
- ŠTĚRBOVÁ, Hanka, 1987. Vývoj sňatečnosti v lokalitě Novosedly nad Něžárkou v letech 1686 - 1910. Historická demografie, Praha: Ústav československých a socialistických dějin ČSAV, roč. 11, s. 97-139. ISBN 0323-0937.
- TOUŠEK, Václav, KUNC, Josef, VYSTOUPIL, Jiří, 2008. Ekonomická a sociální geografie. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 411, ISBN 978-80-7380-114-4.
- URBAN, Otto, 1986. Vzpomínka na Hradec Králové (Drama roku 1866). Praha: Panorama, 432 s.
- VONDROUŠOVÁ, Petra, 2008. Demografický vývoj městečka Pecka v 17. a 18. století. Pardubice, 139 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta.

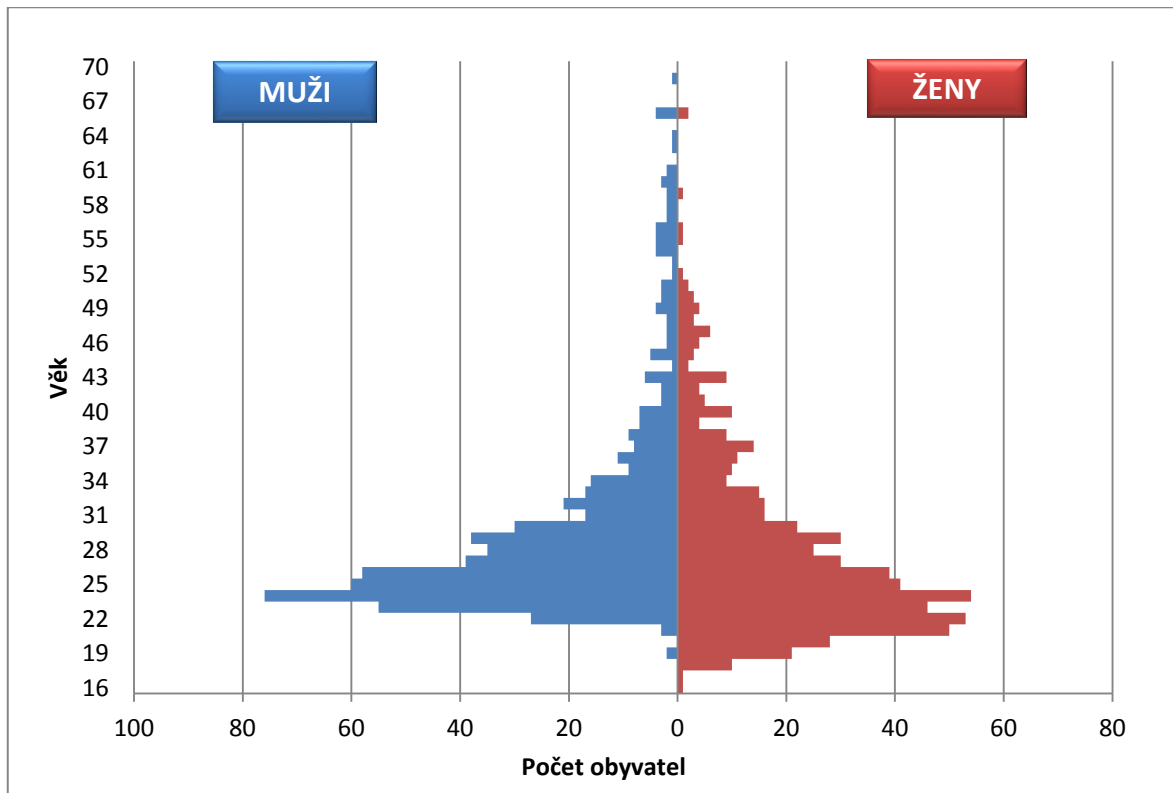
PŘÍLOHY

Příloha 1: Věková struktura snoub. podle pohlaví v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874	100
Příloha 2: Věková struktura snoub. podle pohlaví v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884	100
Příloha 3: Věková struktura snoub. podle pohlaví v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894	101
Příloha 4: Věková struktura snoub. podle pohlaví v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900	101
Příloha 5: Počet sňatků dle vzájemného rodinného vztahu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874	102
Příloha 6: Počet sňatků dle vzájemného rodinného vztahu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884	102
Příloha 7: Počet sňatků dle vzájemného rodinného vztahu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894	103
Příloha 8: Počet sňatků dle vzájemného rodinného vztahu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900	103
Příloha 9: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Staré město	104
Příloha 10: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Staré město	104
Příloha 11: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Staré město	105
Příloha 12: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Staré město	105
Příloha 13: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Staré město	106
Příloha 14: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Staré město	106
Příloha 15: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Staré město	107
Příloha 16: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Staré město	107
Příloha 17: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Podolec	108
Příloha 18: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Podolec	108

Příloha 19: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Podolec.....	109
Příloha 20: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Podolec.....	109
Příloha 21: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Podolec.....	110
Příloha 22: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Podolec.....	110
Příloha 23: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Podolec.....	111
Příloha 24: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Podolec.....	111
Příloha 25: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Pták.....	112
Příloha 26: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Pták.....	112
Příloha 27: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Pták.....	113
Příloha 28: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Pták.....	113
Příloha 29: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Pták.....	114
Příloha 30: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Pták.....	114
Příloha 31: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Pták.....	115
Příloha 32: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Pták.....	115

Příloha 1: Věková struktura snoub. podle pohlaví v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874

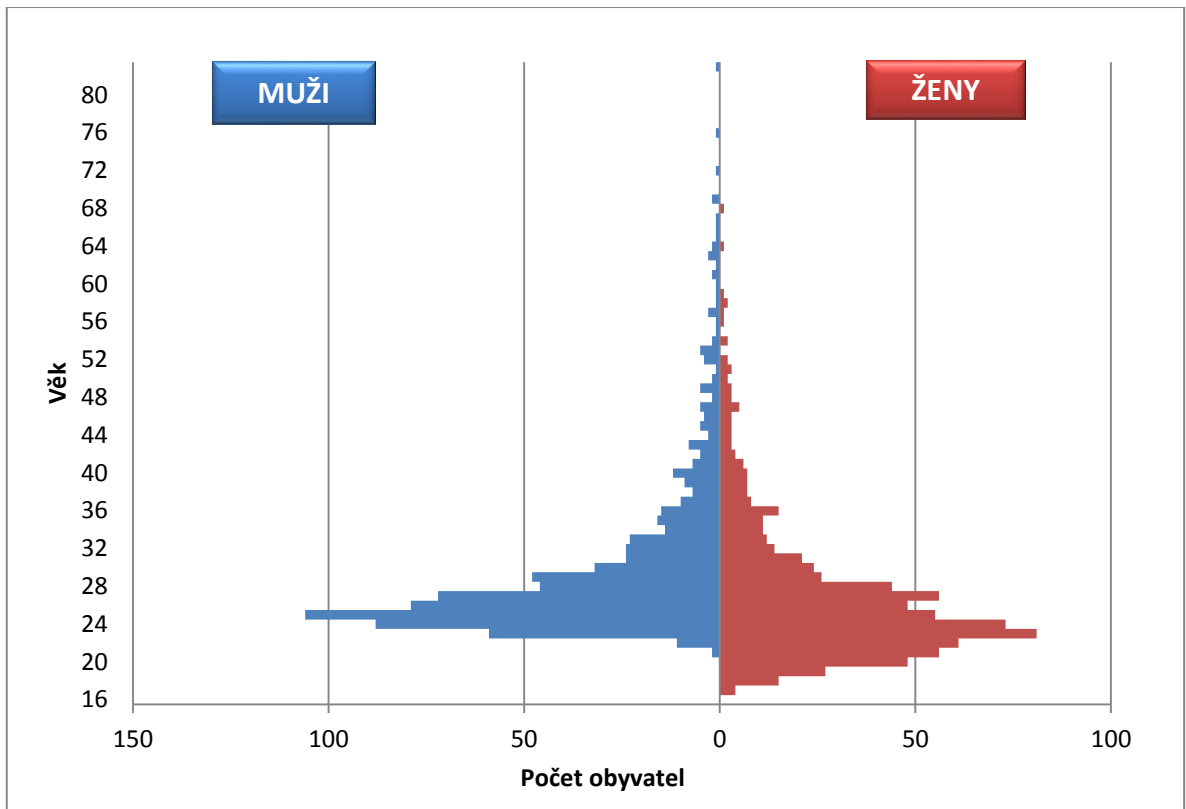
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 2: Věková struktura snoub. podle pohlaví v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

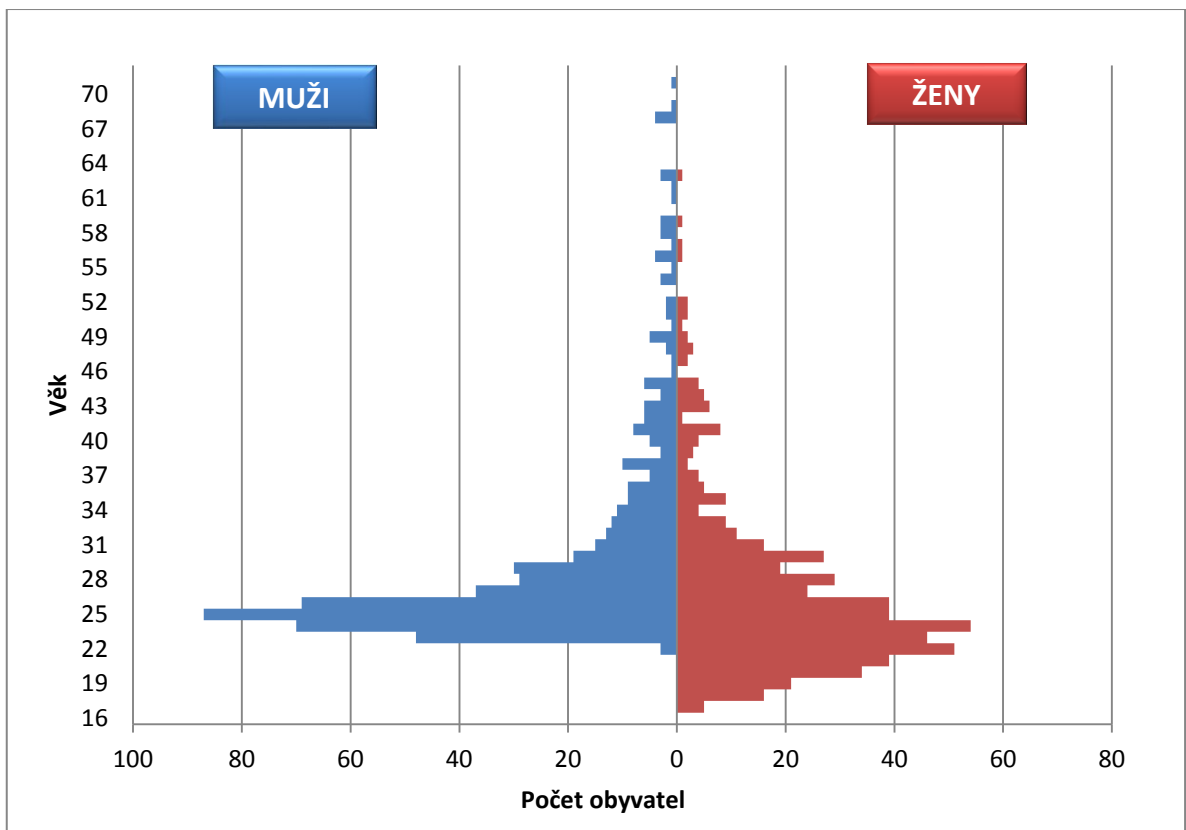

Příloha 3: Věková struktura snoub. podle pohlaví v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 4: Věková struktura snoub. podle pohlaví v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 5: Počet sňatků dle vzájemného rodinného vztahu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874

	Ženy	Muži					
		Svobodní		Ovdovělí		Celkem	
		Počet	%	Počet	%	Počet	%
Nové město	svobodná	98	80,33	14	11,48	112	91,80
	vdova	5	4,10	5	4,10	10	8,20
Podolec	svobodná	137	64,62	34	16,04	171	80,66
	vdova	20	9,43	21	9,91	41	19,34
Pták	svobodná	128	78,53	22	13,50	150	92,02
	vdova	5	3,07	8	4,91	13	7,98
Staré město	svobodná	81	75,00	15	13,89	96	88,89
	vdova	7	6,48	5	4,63	12	11,11

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 6: Počet sňatků dle vzájemného rodinného vztahu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884

	Ženy	Muži					
		Svobodní		Ovdovělí		Celkem	
		Počet	%	Počet	%	Počet	%
Nové město	svobodná	89	72,95	16	13,11	105	86,07
	vdova	9	7,38	8	6,56	17	13,93
Podolec	svobodná	181	78,35	27	12,74	208	91,09
	vdova	12	5,19	11	5,19	23	10,38
Pták	svobodná	108	71,52	21	12,88	129	84,41
	vdova	13	8,61	9	5,52	22	14,13
Staré město	svobodná	95	76,61	17	15,74	112	92,35
	vdova	4	3,23	6	5,41	12	8,63

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 7: Počet sňatků dle vzájemného rodinného vztahu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894

	Ženy	Muži					
		Svobodní		Ovdovělí		Celkem	
		Počet	%	Počet	%	Počet	%
Nové město	svobodná	123	76,88	27	16,88	150	93,75
	vdova	2	1,25	8	5,00	10	6,25
Podolec	svobodná	243	80,20	32	10,56	275	90,76
	vdova	10	3,30	18	5,94	28	9,24
Pták	svobodná	151	79,47	19	10,00	170	89,47
	vdova	7	3,68	13	6,84	20	10,53
Staré město	svobodná	106	82,81	14	10,94	120	93,75
	vdova	1	0,78	7	5,47	8	6,25

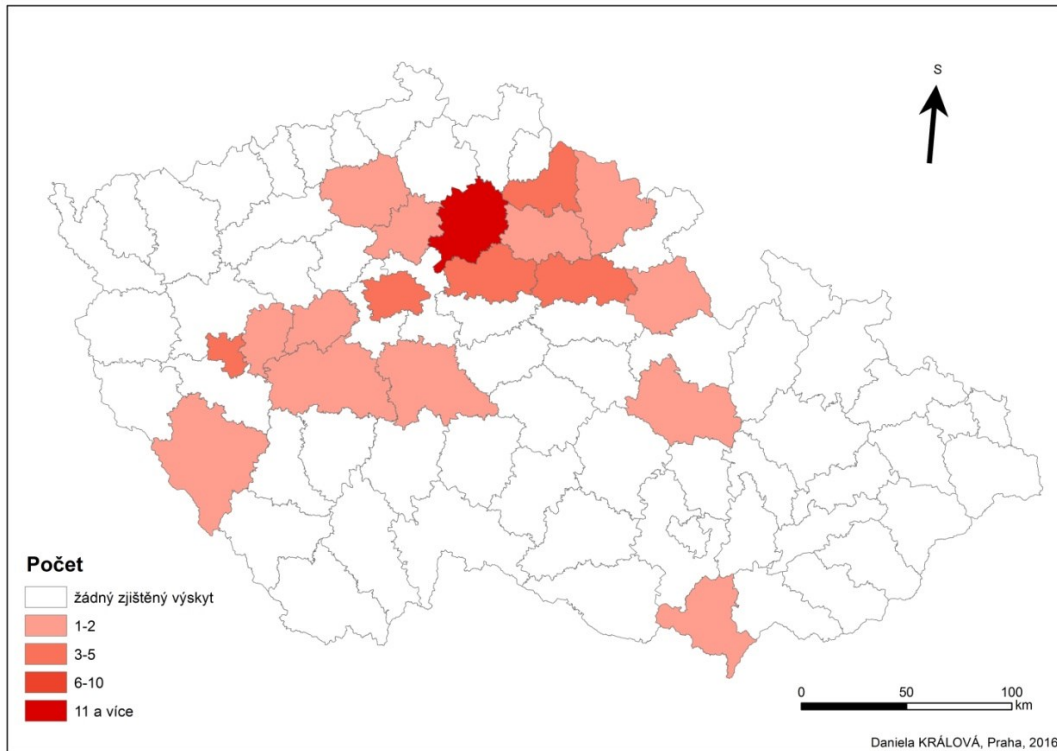
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 8: Počet sňatků dle vzájemného rodinného vztahu snoubenců v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900

	Ženy	Muži					
		Svobodní		Ovdovělí		Celkem	
		Počet	%	Počet	%	Počet	%
Nové město	svobodná	102	89,47	7	6,14	109	95,61
	vdova	3	2,63	2	1,75	5	4,39
Podolec	svobodná	159	78,71	24	11,88	183	90,59
	vdova	10	4,95	9	4,46	19	9,41
Pták	svobodná	108	82,31	11	8,46	119	90,77
	vdova	7	5,38	5	3,85	12	9,23
Staré město	svobodná	86	81,13	15	14,15	101	95,28
	vdova	1	0,94	4	3,77	5	4,72

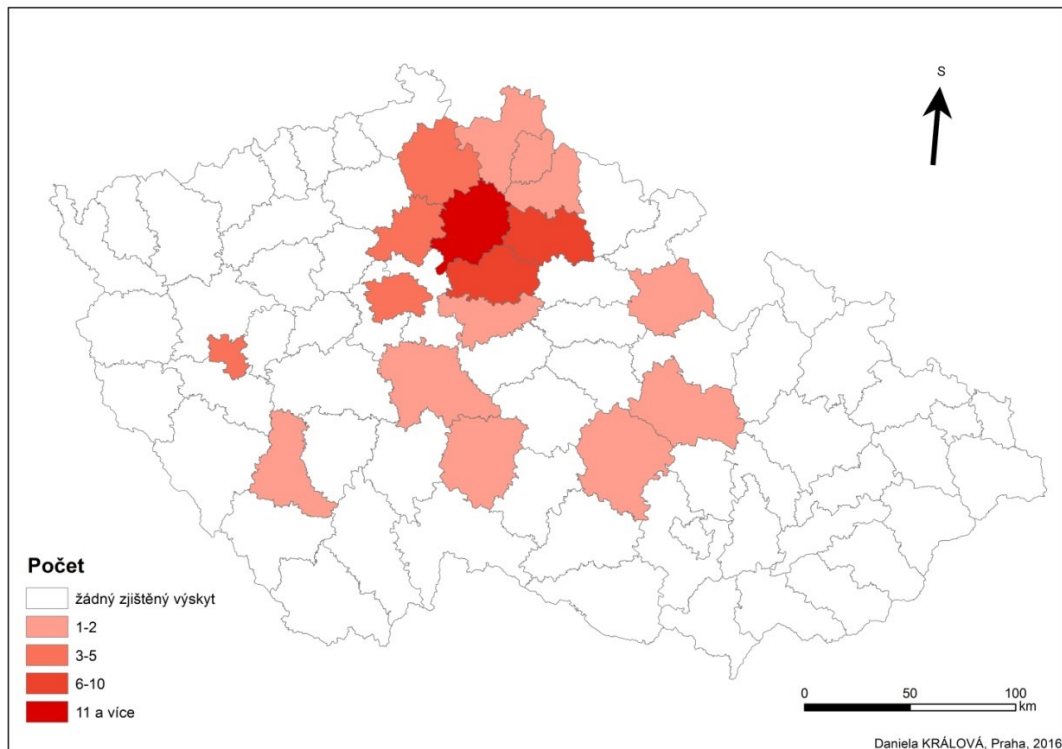
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 9: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Staré město

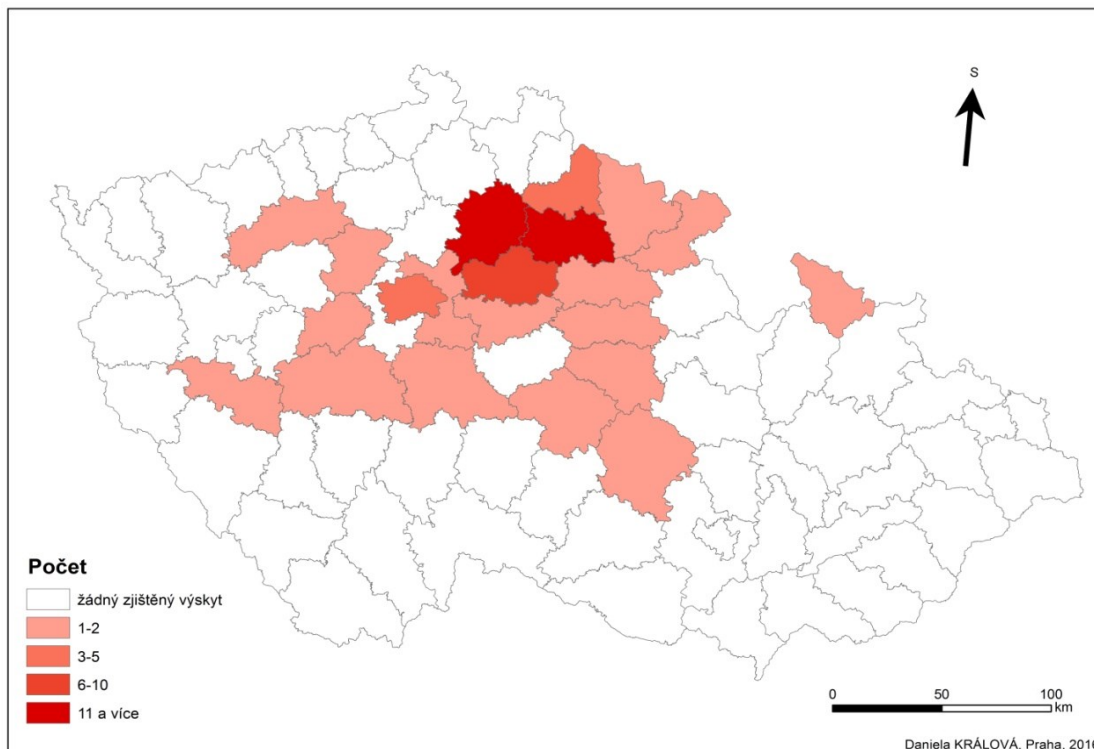
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 10: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Staré město

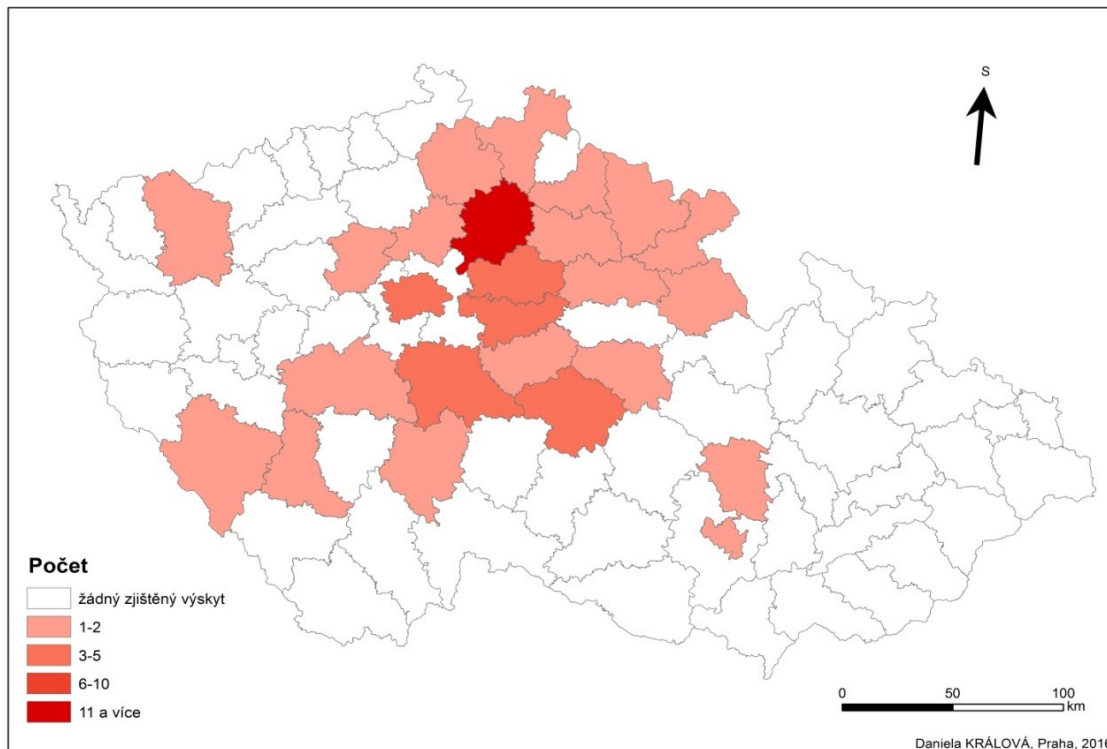
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 11: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Staré město

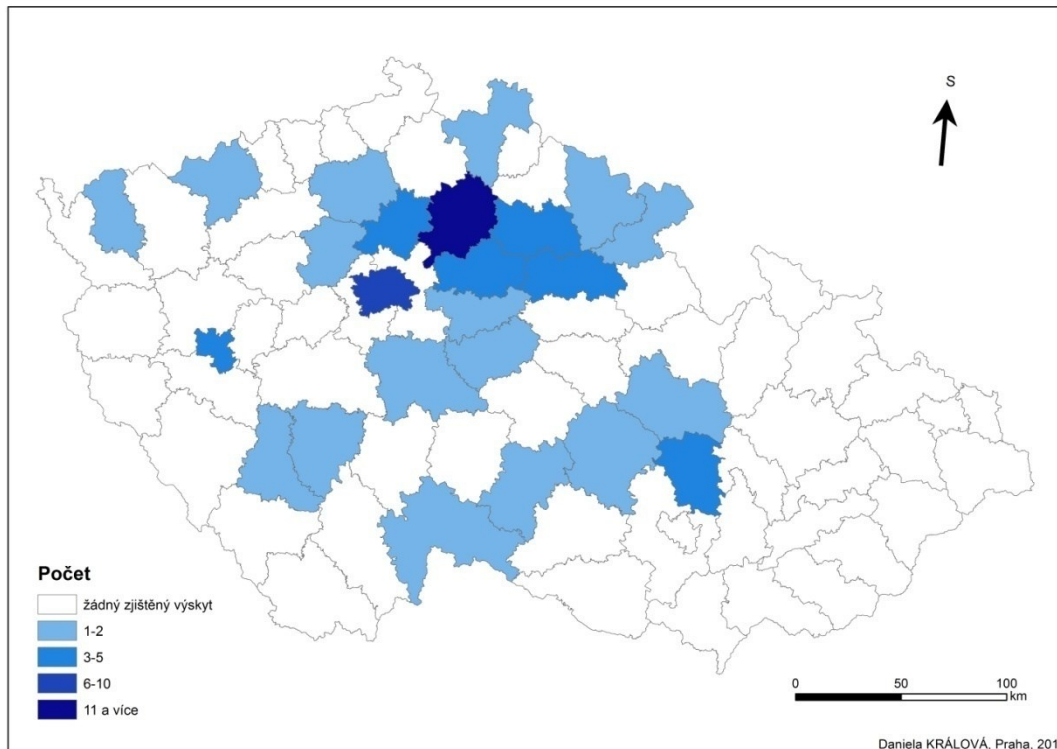
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 12: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Staré město

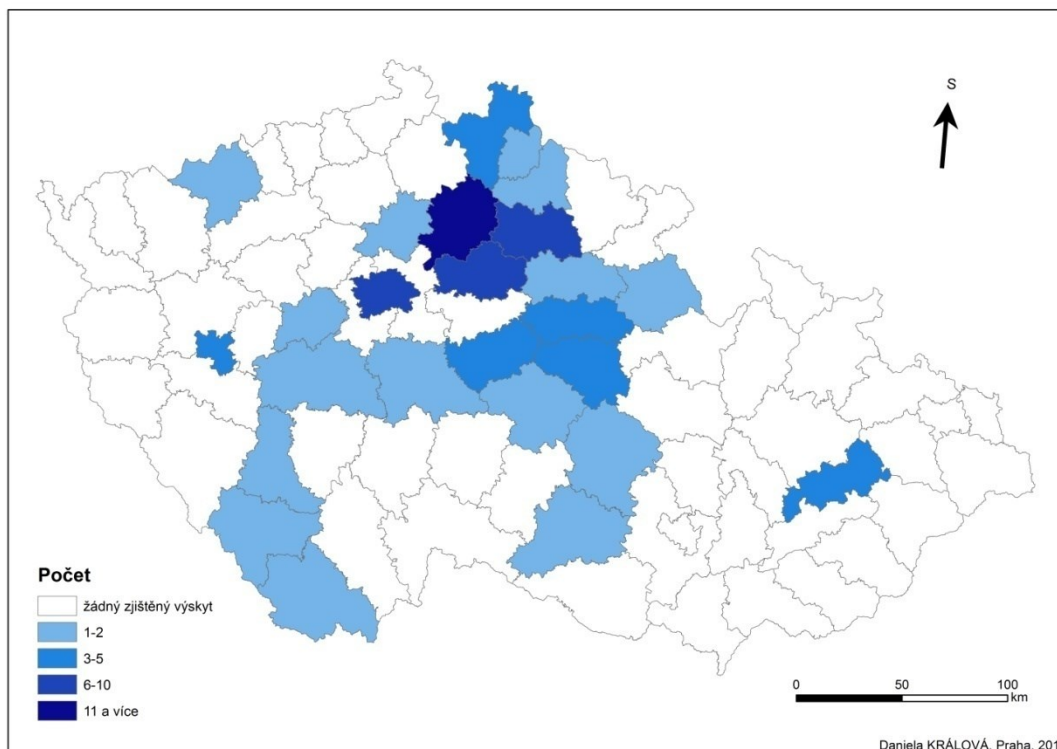
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 13: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Staré město

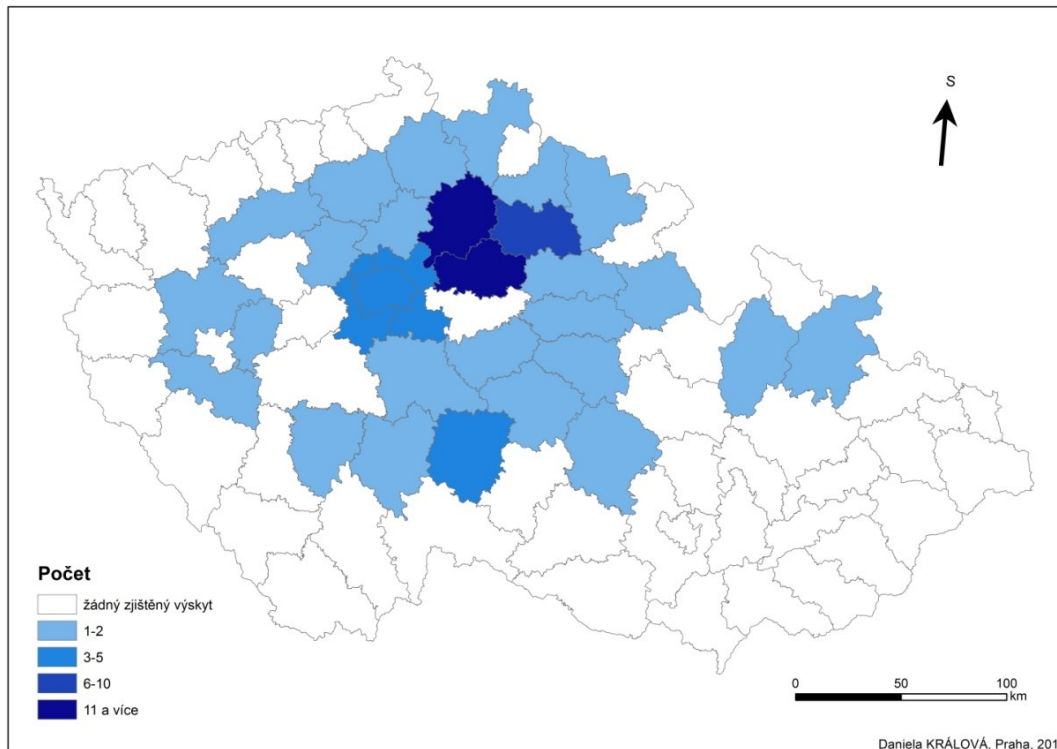
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 14: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Staré město

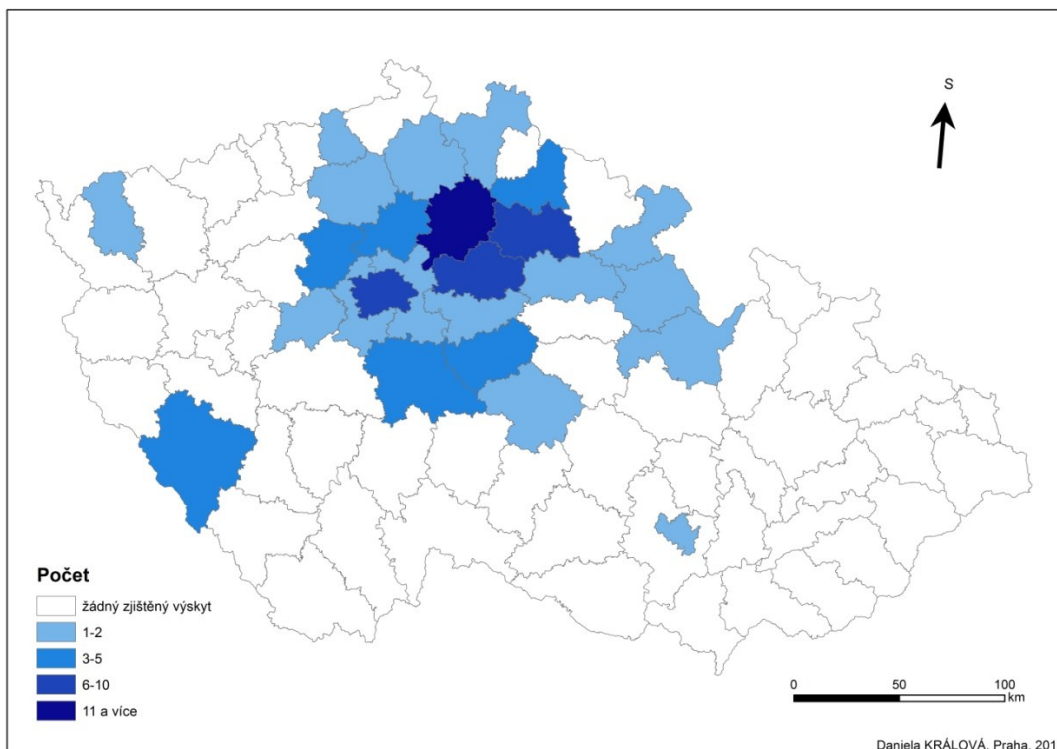
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 15: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Staré město

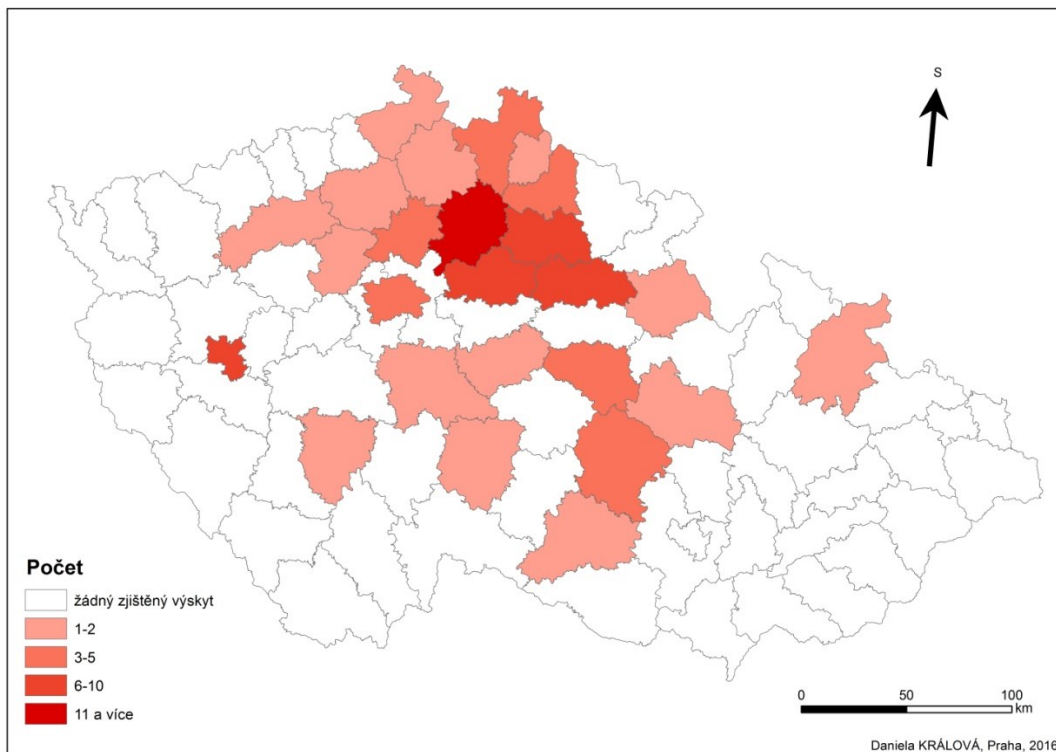
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 16: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Staré město

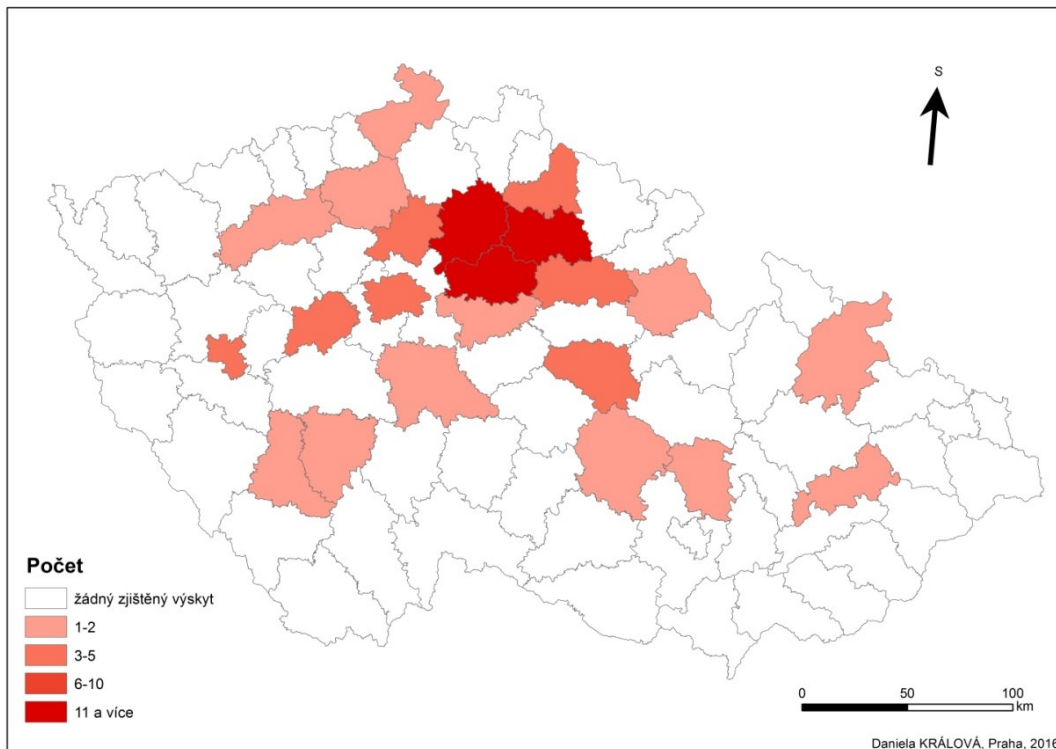
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 17: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Podolec

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

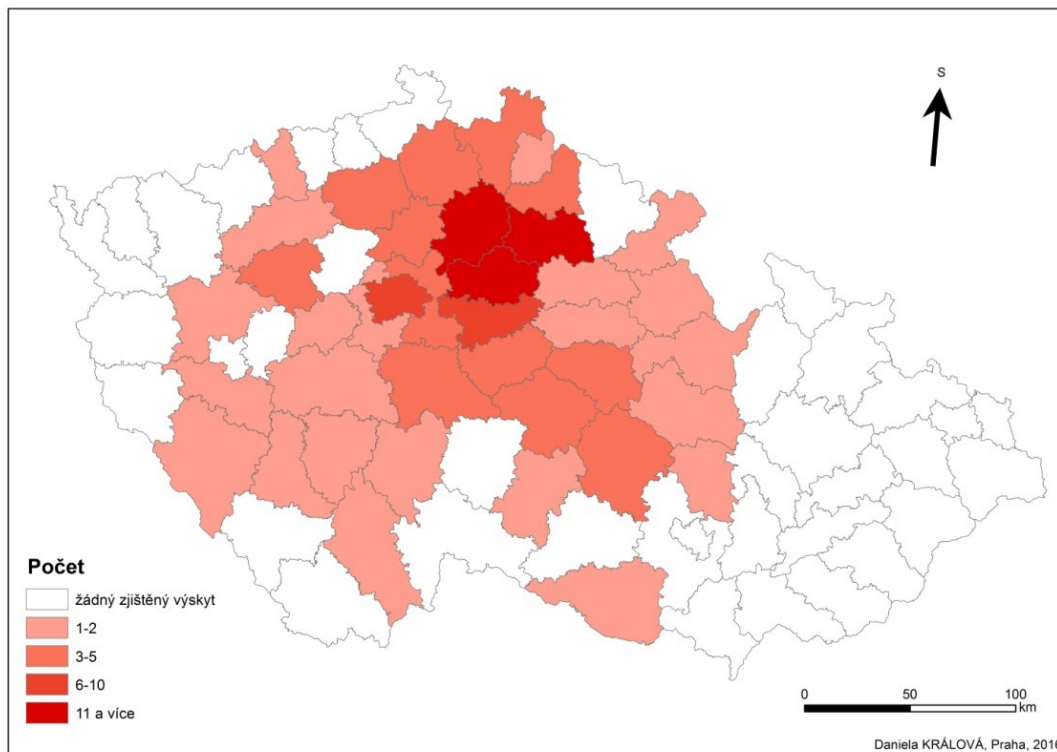
Příloha 18: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Podolec

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

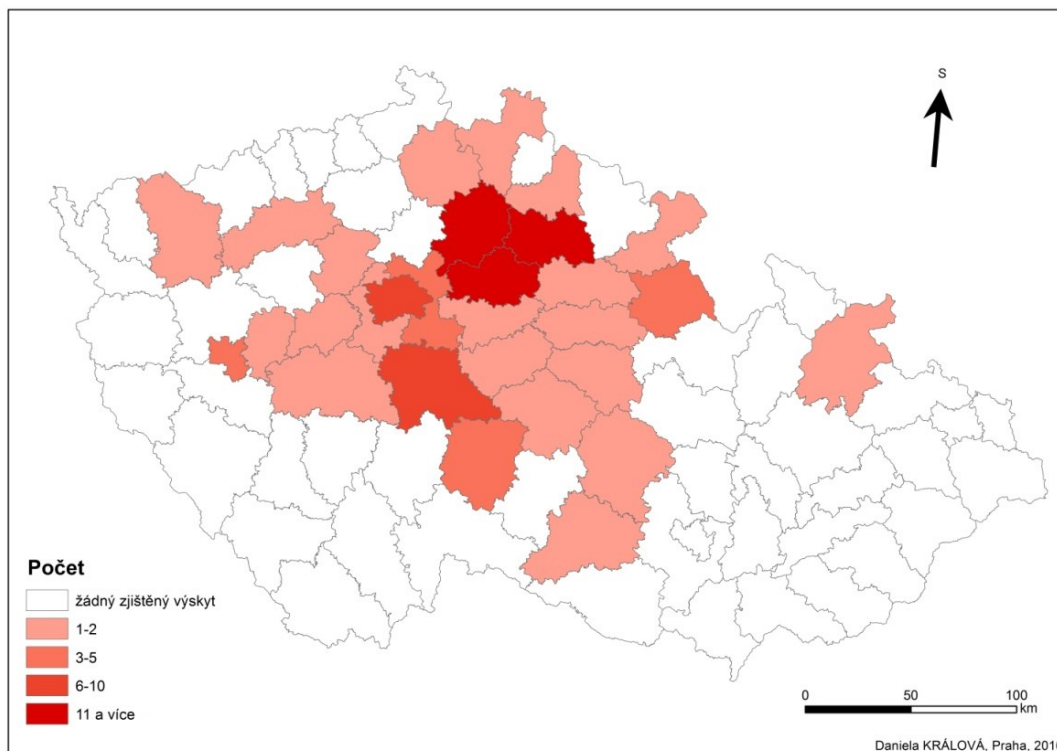

Příloha 19: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Podolec

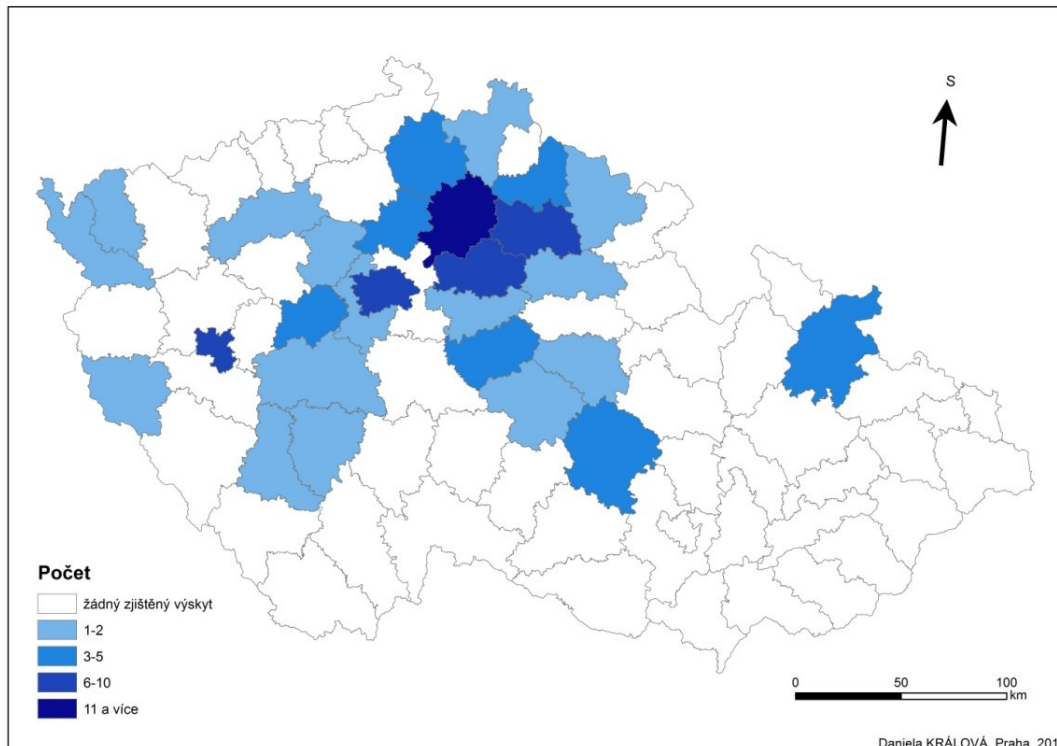
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 20: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Podolec

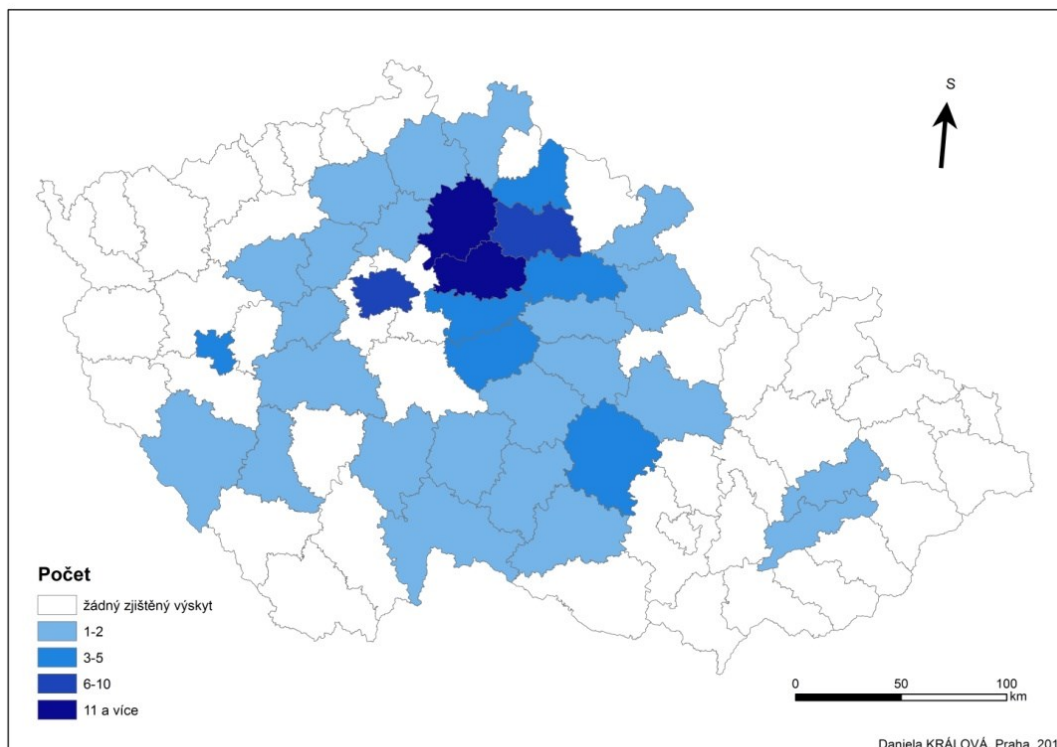
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 21: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Podolec

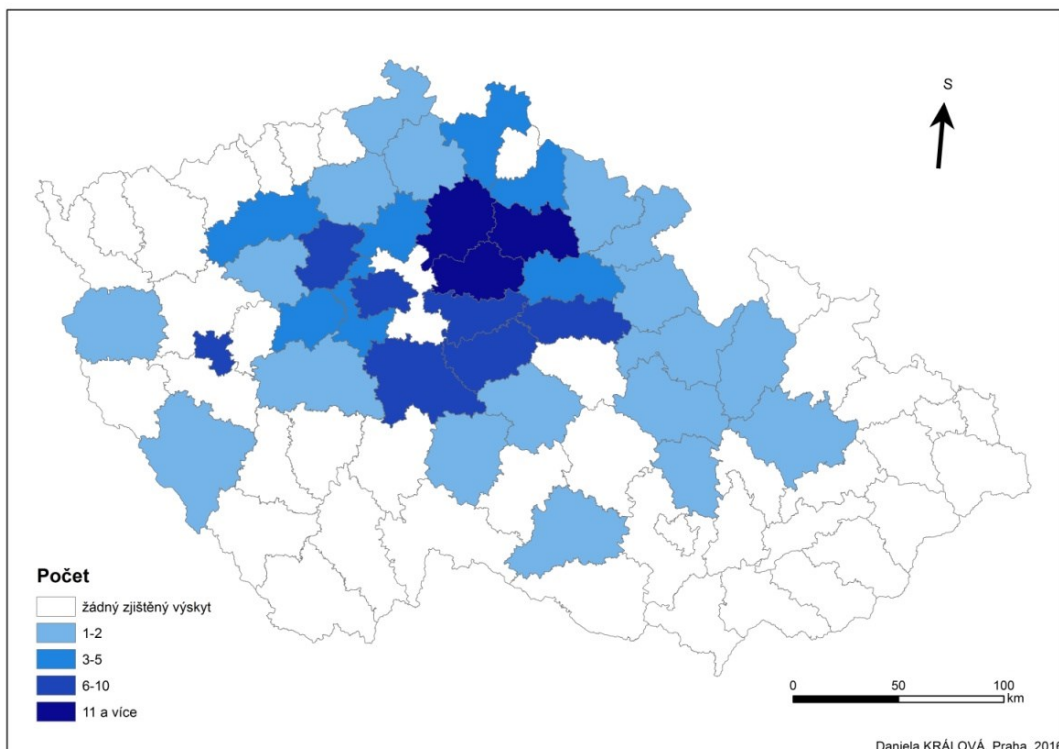
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 22: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Podolec

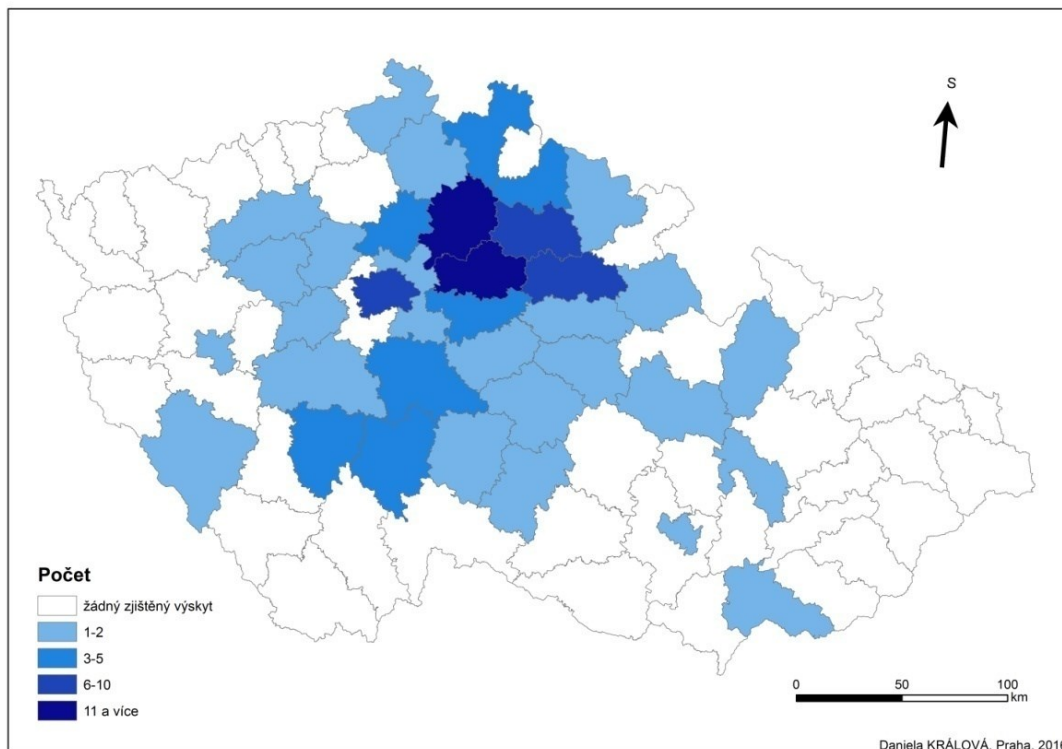
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 23: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Podolec

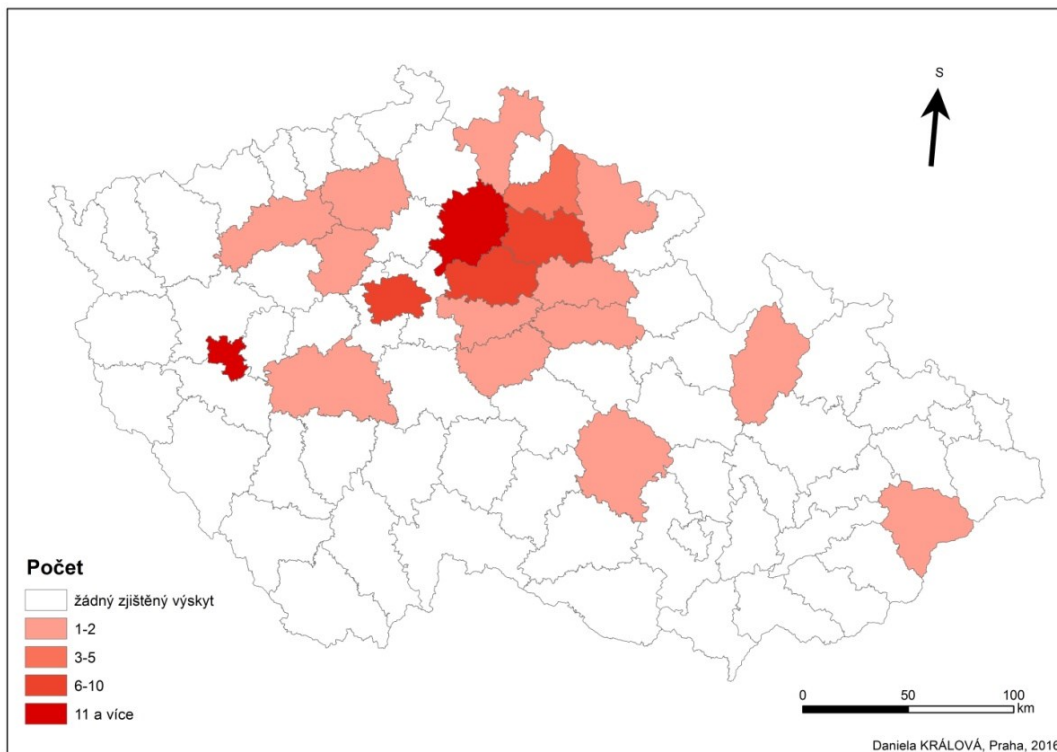
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 24: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Podolec

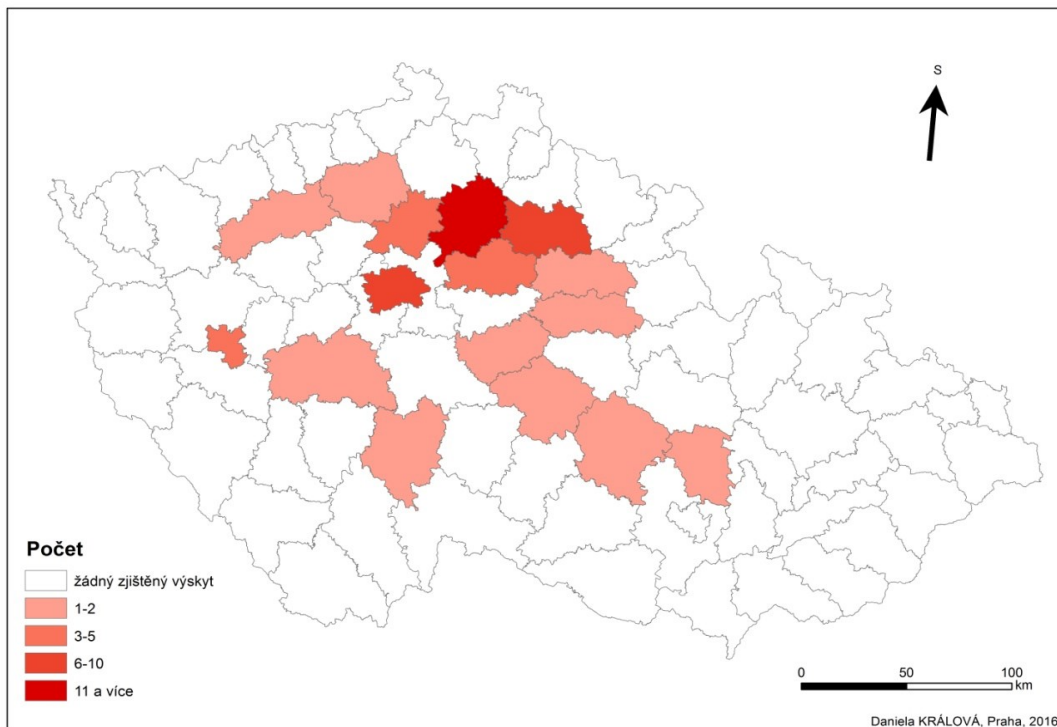
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 25: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Pták

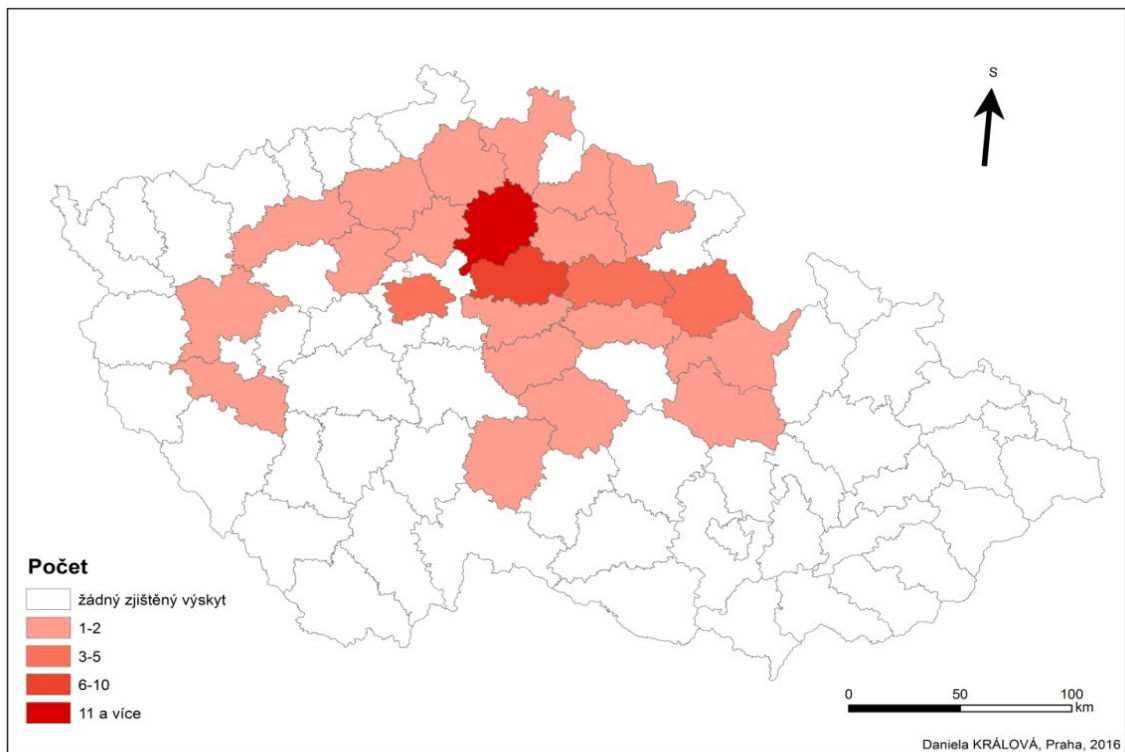
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 26: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Pták

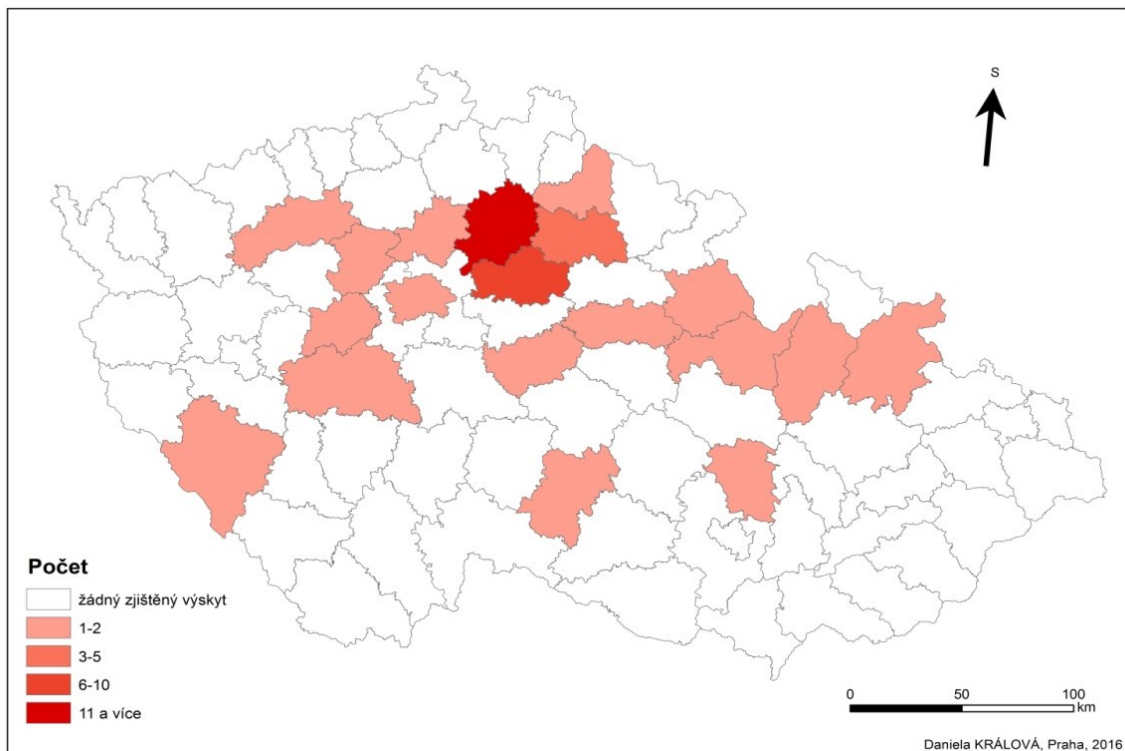
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 27: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Pták

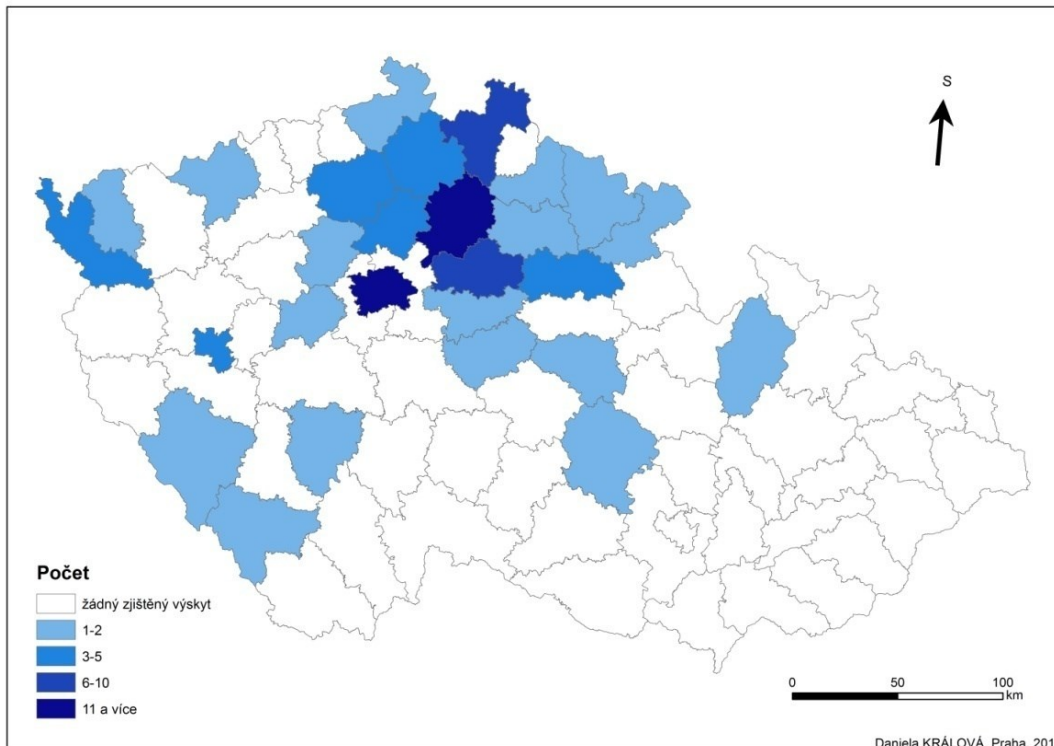
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 28: Původ nevěst uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Pták

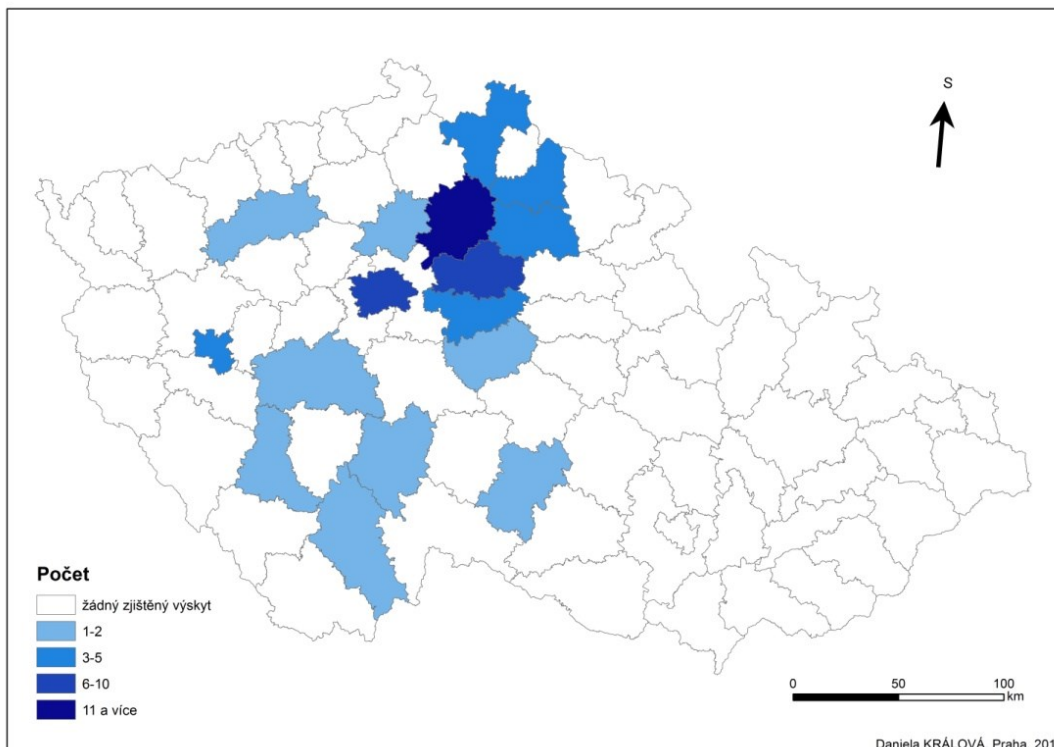
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 29: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1865-1874 (současné okresy), městská část Pták

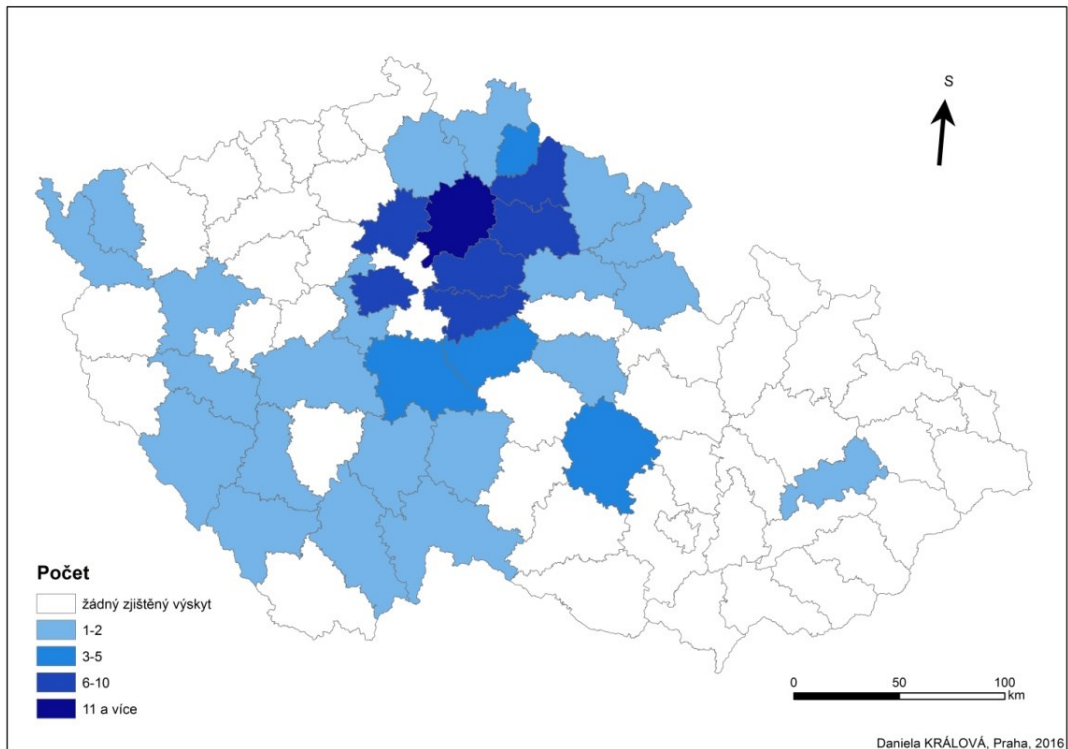
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 30: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1875-1884 (současné okresy), městská část Pták

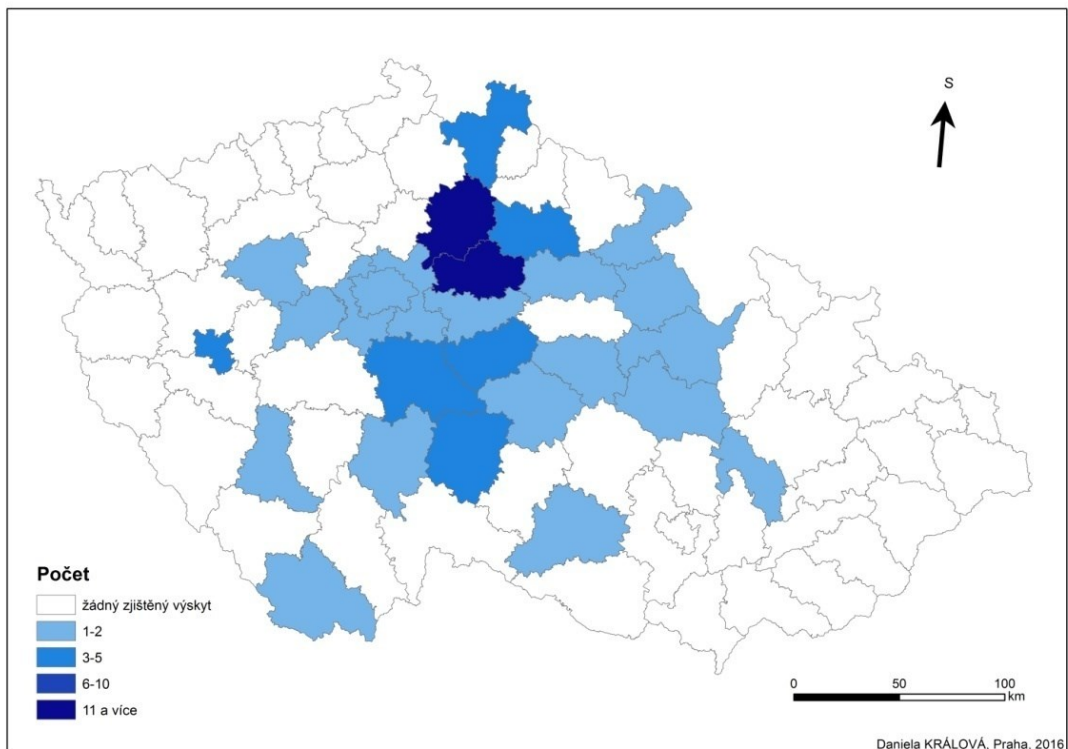
Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 31: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1885-1894 (současné okresy), městská část Pták

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování

Příloha 32: Původ ženichů uzavírajících sňatek v Mladé Boleslavi v letech 1895-1900 (současné okresy), městská část Pták

Zdroj: SOA Praha, vlastní zpracování